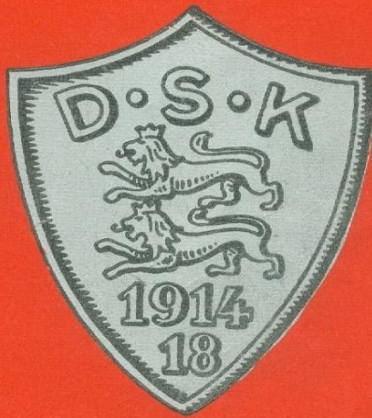

AARBOG 1957

Udgivet af:

FORENINGEN AF
DANSKSINDEDE SØNDERJYDSKE KRIGSDELTAGERE
1914-18

ved
Johs. Clausen, A. P. Møller, J. Andersen og H. Hunger

Eftertryk kun med D. S. K. 's Tilladelse

AABENRAA
HEJMDALS BOGTRYKKERI
1957

Klokken og kanonen –

*Vendt til klokken sa' kanonen:
»Lokke! – Lokkeklang i tonen!*

*Vore riger begge ligger
mellem liv og gravens skygger.*

*Aldrig du mit rige stækker,
malm ej stål i hårdhed rækker.*

*Dine – nu med ben på læber -
de for mig i morgen dræber.*

*Når jeg stygt til stævne byder,
dine fromme kaldet lyder.*

*Bedste, hvorfor æreskændes?
Lad os dog som søstre kendes ! «*

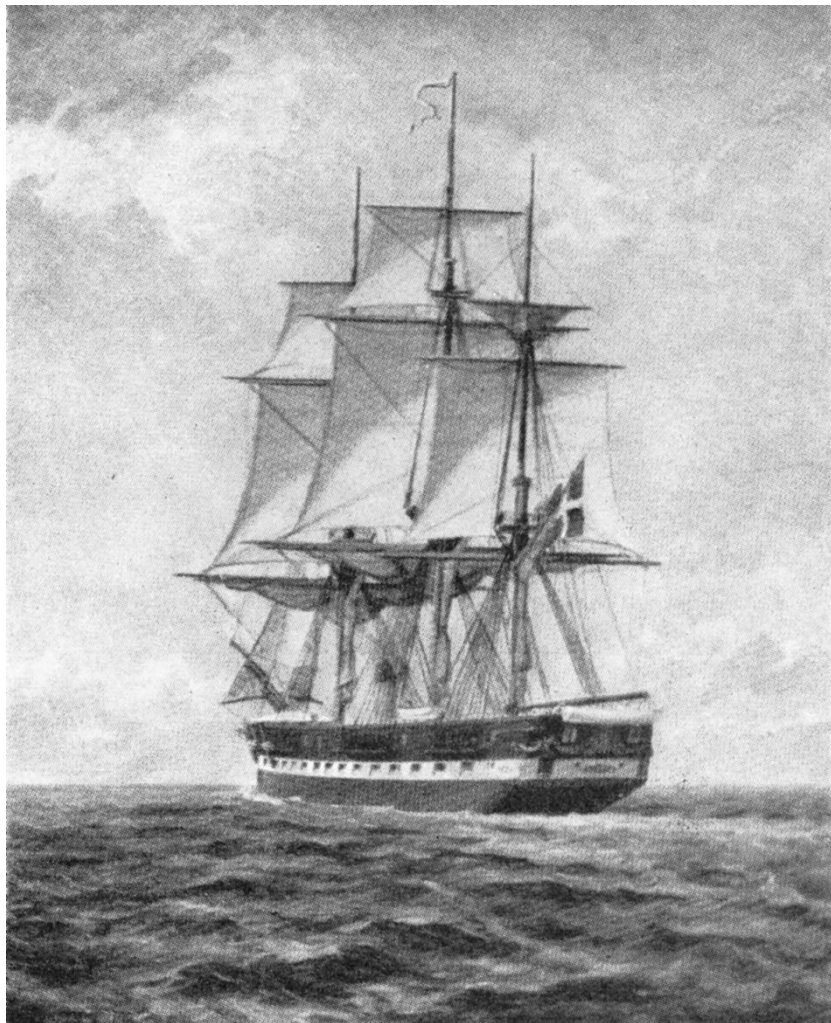
*Hvorpå brummed' klokkens toner:
»D jævnlefostre til kanoner!*

*– Når mig først den rette ringer,
om jer død jeg budskab bringer«.*

*Christian Delt
Sønderborg*

INDHOLD

Mindeandagt for D.S.K	8
Fregatten »Jylland«	10
Da Juletræet blev tændt den 26. Juni	12
Udtog af min Dagbog 1914-18.....	12
N. C. Nissen's Feltbreve	15
Malaria.....	20
En gammel, dansk Kone i en italiensk Landsby	23
Min faders øjne	24
Var det fejghed	25
Mod Krigens Afslutning	26
Vi kom til Galizien	29
Spionen fra Arras	30
Slaget ved Somme - tilbage til Tyskland	32
Lystige oplevelser før og under krigen	37
Et Minde fra Vinterslaget i Masuren i 1915	40
Kammerat, fortæl!	42
Masuren !	51
Aktiv tjeneste	54
Bondeliv i Rusland	60
Paa Tyfus-Lazaret	62
En besværlig Indkaldelse	64
Skal gammel venskab ej forgå	65
Et Døgn ved Loretto i 1915	66
r krigen fra fire børn	69
Nogle oplevelser i verdenskrigen 1914-18	70
Krigsdeltagelse på vestfronten	73
Uhyggelige dage ved Louvain	75
Tre gudstjenester, .som aldrig glemmes	76
Ved Yserkanalen	77
Manden med harmonikastøvlerne	78
Brugstyveri - Raneri - Arrest	81
Tre i en Svinesti	82
Til Bokseropstand i Kina	84
Vi søger	86
Ære være deres minde	87

Fregatten »Jylland«

Den danske kirkegård i Braisne. På en mindeplade til højre i muren står
hosstående indskrift:

Her hviler i Frankrigs jord
79 unge danske Mænd fra Slesvig.
De ofrede deres Liv
i Krigen 1914-18,
sammen med tusinder af Landsmænd,
der pligtro kæmpede i den tyske Hær
for en Sag, der ikke var deres.
Fred med deres Sjæle.
Dette sted værnes
af den Sønderjydske Fond Danmark
og af Byen Braisne.

MINDEANDAGT FOR D. S. K.

i Broager kirke den 28. juli 1957

(1) Ved hr. provst H. Rohleders imødekommenhed er det blevet os muligt at indlede vor årbog med den mindetale, som provsten holdt ved D.S.K.'s mindeandagt i Broager kirke i tilknytning til vort årsmøde i Broager den 28. juli 1957.

Redaktionen.

Der er noget, vi i vore dage har let ved at glemme, det er den livets sammenhæng, vi lever i. Fortid, nutid, fremtid er ikke adskilte dele af vort liv, men tiden er en bestandig rindende strøm, hvor fortid skaber nutid og nutid fremtid. Mange af os lever kun i Øjeblikket, vi lader livets begivenheder hurtigt passere forbi os, uden at de får lov til at bundfælde sig i vort sind. Vi glemmer at tænke tilbage og få en sammenhæng i livet. Vi har alt for få stunder, hvor vi mindes. Det ville være godt, om vi i vor forjagede tid af og til kunne gå op i vor kirke, sådan som de gør det i syden, og få en stille andagtsstund. Det ville skabe en samling i sinde, som kunne blive til velsignelse både for os selv, vort hjem og vore børn. Der står en strofe i Davids 1. salme, som påkalder opmærksomheden. Den taler om et menneskeliv og dets frugt. Der står: »Som avner, dem vinden henvejrer«. Sådan kan resultatet af de mange år, et menneske har levet, blive. Og det ville være det tungeste af alt.

Der er en dybere sammenhæng i livet, end vi tror. (2) Der er en slægtssammenhæng, som ingen af os kan løbe fra uden at blive rodløs. Der er en dyb sandhed i bibelens ord: »Herren, din Gud, er en nidkær Gud, som hjemsøger fædrenes synder på børnene indtil 3. og 4. led mod dem, som hader mig, men dem, som elsker mig og holder fast ved mine bud, dem gør jeg vel imod i tusind led«. Det var ord, vi tidligere lærte i skolen, og de salte sig fast i sinde. Det er godt i en stille stund at mindes disse ord, både med alvor og tak. Ingen af os står isolerede. Vi er kun et enkelt led i slægtens lange kæde. Slægt væves ind i slægt, forbandelse og velsignelse bærer sine frugter. — Og som vi er en del af en slægt, er vi også en del af et folk. Det mærker vi aldrig stærkere, end når folkets eksistens står på spil.

Og som der er en sammenhæng i slægten og folket, er der også en dyb sammenhæng i det enkelte menneskes liv. Det kan godt være, man først får øje på denne sammenhæng, når man bliver ældre. Men den er en dyb realitet. I stille stunder mærker vi, at det er en livets lov, at hvad et menneske sår, skal det høste. Det passer til punkt og prikke.

I denne livets sammenhæng står vi alle. Og lad så disse tanker danne baggrunden for vor mindeandagt!

Vi vil allerførst mindes vore hjem. Det hjem, som engang var. Det var noget af det, som blev dyrebart for jer, da I var ude i felten. Aldrig strålede hjemmet med en stærkere glans. Det ene billede efter deri andet steg op i jeres sind. I så far og mor, som de gik derhjemme i det daglige. I mindedes stuen og den fred, der kunne hvile over hjemmet en søndag eftermiddag. Der kan jo være tider, hvor de unge står med kritik over for deres hjem. Men for jer derude faldt kritikken helt til jorden. Hjemmet var det, I tænkte på, når I lagde jer til hvile. Det var det håb, der lyste for jer i tunge stunder! »Tænk, al komme hjem!« Det var det, I talte om, når I traf landsmænd. Det var hjemmene, der bar Sønderjylland hjem til Danmark. Og hvad hjemmene betød for soldaterne i felten, kan ikke siges stærkt nok; det

har kaldt ad jer, (3) bevaret jer fra det onde, styrket jer, når I var ved at tabe modet. I vidste, at far og mor foldede deres hænder for jer. Et brev hjemmefra var et lysglimt i mørket. Der skal også i dag stige en stille tak op til Gud: »Tak for hjemmet, som var!« Der er i livet mange håb, som skuffer. Men for jer, som kom hjem, blev dette håb ikke beskæmmet, det svigtede ikke. En dag blev det virkelighed. I k o m h j e m. Og det hører med til de lyse minder, I siger Gud tak for.

Men ikke alle minder er lyse og gode. Fra krigsårene er der også tunge, bitre og onde minder, hvad I var ude for og kom ind i, minder om krigens gru og brutalitet. Sådanne minder kan besøge de gamle soldater som genfærd. Tiden kan få disse minder på afstand, men de er der. Og engang skal disse minder, ord og gerninger, frem i lyset på den store dommens dag, da alle folkeslag skal samles om den store, hvide trone. Derfor skal vi allerede nu bære alle disse minder ind i Guds lys, og derinde, i tilgivelsens og nådens lys, skal de gå til grunde og aldrig mere møde os. Kun en eneste kan give os lov til helt og aldeles at glemme, hvad der er mørk fortid, ham, der bar alle vore synder op på korsets træ, ham, som sagde: »Det er mit blod, som udgydes for eder til syndernes forladelse«. Et sådant skriftemål for Guds ansigt kommer vi ikke udenom. Det hører lønkamret til.

Men det, vi især vil tage frem på en dag som denne, er de mange lyse minder, Gud gav jer midt i mørket. Det er jo sådan, at som tiden går, træder de mørke minder tilbage, og de lyse minder stråler i stærkere glans. Og nogle af de lyseste minder er minderne om de venner og kammerater, I fandt ude i krigens hårde og brutale virkelighed.

Der står i profeten Malakias bog: »Da talte de, som frygter Herren, med hinanden. Og Herren lyttede og hørte efter, og en ihukommelses bog blev skrevet, for at de kunne ihukommelses, som frygter Herren og slår lid til hans navn«. Dengang, for mange hundrede år siden, fandt mennesker hinanden og delte deres oplevelser, (4) deres håb og længsler. Det samme gentog sig, da I stod ude i felten. I var under samme onde kår, og i krigen udslettes den forskel, som ellers skiller os. Når byrderne øges, og hjemmet og vore kære er langt borte fra os, er det lettere at åbne sit hjerte for en kammerat. Der er måske aldrig blevet ført så mange gode samtaler, som derude. Senere hen lukkedes hjerterne, vi trak os ind i os selv. Men da var hjerterne åbne. Og Gud har lyttet til sådanne samtaler, de står i Guds ihukommelsesbog, thi de har åbenbaret, hvad der boede inderst i vore hjerter. I en sådan situation falder alt det påklistrede, alt det, vi tit praler af, af os. Vi er blot to mennesker, under syndens og dødens kår. I erfarede, hvad der står i en gammel salme: »Midt i livet er vi stedt udi dødens våde«. I sådanne stunder er evigheden, det vil sige Gud, os nær. Derfor mindes vi sådanne stunder med stor tak.

Måske har nogen af jer haft en ven, som blev derude. Endnu kan hjertet blive varmt og banke af tak, når I mindes denne ven og de stunder, I havde sammen. Da følte I midt i dødens omgivelser, hvad det er at leve. Der blev så mange derude, som vi senere har savnet hårdt, både i hjemmene, i samfundet, i den nationale kamp. Der var en årrække, hvor der var alt for få til at afløse det gamle slægtled. Har vi udfyldt de huller, krigen slog her i Nordslesvig? I har også derude truffet kammerater, der kom fra en helt anden verden end den, vi var vant til at færdes i. Men trods alle forskelligheder kunne I finde hinanden, og jeres horisont blev udvidet. I mødtes som menneske med menneske.

Men det var ikke blot fællesskabets rigdom, I oplevede. Der sker det mærkelige i krigs- og nødstider, at de gode bliver bedre og de onde værre. Der var engang en sønderjysk soldat, der sagde til mig: »Aldrig har jeg været Gud så nær, som ude i skyttegravene«, I har mindet om ensomme stunder, hvor tankerne ikke blot gik hjemad, men også opad. I følte

Guds nærværelse. Det, som før havde været en vane for jer, at bede et Fadervor, blev noget levende og velsignet. Guds ånd kan (5) besøge os i den smudsigste understand og på den ensomste vagtpost. Da blev der givet Gud løfter. Psalmisten siger i den 116. Psalme: »Jeg vil indfri Herren mine løfter i påsyn af alt hans folk«. Har I indfriet Herren de løfter, I dengang gav ham? Mon der ikke er megen gæld, som ikke blev betalt? Og en sådan uopgjort gæld kan i stille stunder mede os og tynde vor sjæl. Se, det var noget af den rigdom, som selv noget så ondt som krig kan bringe os. Lad os ikke glemme krigens ondskab! Krig er, som en soldat har sagt det, et beskidt håndværk. Krig drager nedad, på mange måder. Vi lever endnu så mange år efter under krigens forbandelse. Krigen har slået dybe sår, både i folkenes og i de enkelte menneskers liv. Krigen er en af syndens bitreste frugter. Krig er Guds svøbe over folkeslag, der var ved at glemme Gud og hans bud.

Men mindet om krigen gik ikke dybt nok. Den vakte ikke i folkenes sjæl det dybe had til vold og krig. Derfor kom krigen igen, og i en endnu frygteligere skikkelse. Nu har vi talt om minder. Men minder forpligter. Fortiden forpligter. Er vi trofaste mod vore minder, eller tager vi dem kun frem i en højtidstund og forlyster os med dem? Gud vil, at vi skal mindes. Den sidste aften, Jesus var sammen med sine venner, befalede han dem at mindes: »Gør dette til min ihukommelse! Det vil sige til minde om mig og min gerning .. Jesus ville give dem hellige stunder, hvor mindet om hans offerdød og selvforglemmende kærlighed måtte blive levende for dem. »Een må dø, for at mange skal leve«. Ud fra dette minde er de stærkeste og rigeste kræfter udgået.

Måtte således vore minder blive en levende kraft i vort liv, så livet på ny fik dybde og rigdom!

*Harald Rohleder,
Broager.*

FREGATTEN "JYLLAND"

»Det var ved Helgoland,
at sidst vi fjenden så.
Vi hejste højt vort flag,
vi gjorde klar: til slag,
og derpå gav vi ham det glatte lag«,

(6) Det var smukt vejr med let østlig brise den 9. maj 1864 over bugten ved Helgoland.

En dansk flådeafdeling bestående af »Niels Juel«, »Jylland« og »Hejmdal« under kommando af orlogskaptajn Suenson opdagede en tysk-Østrigsk flåde afdeling komme ud gennem Elbmundingen med nordlig kurs.

Kaptajn Suenson gav vore skibe ordre til at være kampberedte og udtalte til mandskaberne på de tre skibe:

»Der har vi Østrigerne - nu møder vi dem, og jeg stoler på, at vi vil kæmpe som vore kammerater på Dybbøl«.

Et dundrende hurra fra skibene var svaret.

Efter al den nedslående modgang, der lige før havde ramt vore tapre landsoldater, kom der nu et lysglimt fra søen.

Den fjendtlige flådeafdeling bestod af to Østrigske fregatter og tre tyske kanonbåde.

Først på eftermiddagen faldt det første skud fra fjenden mod de danske skibe, men afstanden var endnu for stor til, at vi kunne besvare angrebet med vore kanoner. Men det varede ikke længe, før de danske skibe var klar til at give svar på tiltale. Den danske ild gik (7) især ud over fregatten »Schwarzenberg«, der efter en hård beskydning kom i brand og søgte læ i det neutrale farvand under Helgoland sammen med resten af de fjendtlige skibe.

»Lystig «Heimdal»s hane galer,
torden ruller fra »Niels Juel«.

Skudt i brand ved danske brande
flammer fjendernes fregat,
lyser over mørke vande
som et fyr i Danmarks nat«.

Tyskerne kaldte det en sejr, selvom den danske flåde tvang dem til at søge neutralt farvand.

Østrigerne nøjedes med at skrive på den Østrigske admirals mindesten:

»Han kæmpede tappert ved Helgoland«.

Dagen efter lettede den danske eskadre anker og gik til Kristiansand, hvor de faldne blev begravet.

Da de danske skibe kom til København, gik kong Christian den 9. ombord og udtalte en bevæget tak til vore tapre marinesoldater.

Men da var krigen allerede forbi, våbenhvilen var indtrådt.

Inden for flåden var fregatten »Jylland« endnu et ret nyt skib, det er bygget 1860. Når det var fuldt bemannet, havde det 390 mand ombord.

Efter krigen løste dette fartøj to meget ærefulde opgaver.

1874 fejrede Island en 1000 års fest, hvori kongen deltog. Rejsen dertil blev foretaget på fregatten »Jylland«, og festen fik et meget hjerteligt forløb, der knyttede nye og stærke bånd mellem de to lande. Et billede, malet af en af vore marinemalere, viser fregatten under denne rejse.

Ligeledes blev det fregatten »Jylland«, der 1876 førte vort og det græske kongepar til et meget festligt besøg i Skt. Pedersborg.

Men fregatten var efterhånden blevet meget medtaget, og 1908 udgik den af den danske flåde.

(8) Skibet blev solgt til et tysk konsortium til ophugning, men dette salg vakte en meget stor modstand i befolkningen, så handelen gik tilbage.

Der blev dannet et selskab, og det købte så det gamle skib i det håb, at det kunne ombygges til et skoleskib, men dertil viste det sig at være for ringe. Formålet måtte opgives.

I nogle år blev det anvendt til forskellige udstillinger for hær og flåde, f. eks. i København og Aarhus.

Efter genforeningen 1920 blev den gamle og nu oplagte fregat indrettet til at modtage skolebørn under besøg i København.

Tusinder af sønderjyder kender derfor det gamle skib, der gæstfrit modtog dem som børn med moderlig omhu og venlighed.

Det gamle, minderige skib var nu ved at bukke under for alderdommens tryk og tidens tand.

Men der forsøges nu, om det er muligt at redde den gamle, ærværdige skude. Et udvalg er nedsat, og det skal forsøge at indsamle de nødvendige penge til en stor og omfattende reparation.

Hvis det lykkes, må det gamle skib finde den rigtige plads, som vist ingen kan være i tvivl om, hvor er.

Den er ikke i København.

H. C. Hansen.

Da Juletræet blev tændt den 26. Juni

Sidst i November 1916 kom jeg til Warszawa og midt i December til Shavli, hvor jeg fejrede Julen. Mit Haab om at faa en Julepakke fra Mor gik ikke i Opfyldelse. Da min Far ogsaa var indkaldt, regnede jeg med, at Mor ikke havde haft Raad til en lille Pakke. I Marts 1917 blev vi sendt til Darmstadt, og i April til Vestfronten. Den 26. Juni, min Fødselsdag, kom der fra min Mor en Pakke, som saa meget medtaget ud, men jeg var glad for at faa en Fødselsdagshilsen hjemmefra. Stor var min (9) Forbavselse, da jeg saa, at der i Pakken ogsaa var et lille Juletræ med smaa Lys, og foruden nogle Smaating ogsaa et Stykke hjemmebagt Kringle, som imidlertid var blevet saa haardt som Cement; den havde jo ogsaa været paa Tur i ca. syv Maaneder. Men Kringlen skulde jo paa en eller anden Maade spises - uden at brække Tænderne. I et Kogekar med Kaffeerstating blev Kringlen opblødt, og da den kunde spises, inviterede jeg min gode Berliner-Kammerat. I Fællesskab tændte vi Juletræet, og idet vi sendte min Mor en venlig Tanke, spiste vi »Julekringlen« - med Skeer.

Jens Ankersen. Tønder.

Udtog af min Dagbog 1914-18

Vor Garnison var stadig »Kappel«. Snart var vi til Eksercits, Skydning, og hvad de ellers kunde finde paa. Snart var vi paa Strandvagt, paa Fyrtaarns- eller Banevagt, snart paa Brovagt. Den første Gang, vi var ude at skyde, skød vi liggende med Anlæg. Han, der skød før mig, fik med tre Skud kun 10 Ringe. Løjtnanten blev gal i Hovedet og skældte ham Krukken fuld, hvorefter han rev Geværet fra ham og lagde sig. Han fik 19 Ringe og sagde,

da han stod op: »Saadan skal I skyde«. Saa blev det min Tur. Jeg fik 25 Ringe; men Løjtnanten sagde: »Det er da ikke noget at prale af«. Jeg svarede, at jeg havde da skudt bedre end han. Da han havde undersøgt Sagen hos ham, der noterede, sagde han: »Ja, minsandten!« hvorpaa han stak mig tre Cigarer.

Den 8. December 1914 fik jeg en Pakke fra min Onkel Georg, som bor tæt ved Slesvig. I Pakken var der 25 Cigarer samt et lille Vers. Jeg takkede ham for hans Gave ved ogsaa at sende ham et lille Vers.

I Dag, den 12. December, arbejdede jeg lige til Klokken 10 paa Magasinet, hvorefter jeg, da jeg havde Orlov i to Dage, tog med Toget til Slesvig. Paa Tilbagevejen vilde jeg besøge en af mine Onkler. Fra Slesvig (10) kørte jeg med en Bonde ud til Neubehrend, hvor jeg aflagde Besøg hos min Onkel Georg. Jeg hjalp ham med at slagte Svin.

Til Middag fik vi Ribbenssteg og Mørbrad, og efter Kaffen spadserede jeg tilbage til Slesvig for at besøge min Onkel Johann, hvor jeg spiste Aftensmad. Da jeg Klokken otte tog Afsked, forærede Tante Stine mig et Par Knævarmere, som hun havde strikket. Lidt over ti var jeg igen i Kappel.

Den 14. December var jeg sammen med elleve Kammerater paa Vagt ved Stenbjerghav. Kvartieret i østersøbadehotellet »Strandhotel« var nogenlunde. Om Eftermiddagen foretog jeg sammen med to Kammerater en lang Rotur. Den ene af Kammeraterne var fra Hamborg, den anden var Hans Christensen fra Avnbøl.

Den 18. December fik jeg Brev fra min Svoger Christof. Han ligger nu paa syvende Uge paa samme Sted i Frankrig. Han skriver, at der hersker stor Nød blandt Indbyggerne. »Du skulde bare have set«, skriver han, »i Gaar blev der slæbt en død Hest tilbage, og Stedets Folk styrtede sig over den, som en Flok Krager over et Aadsel«.

Den 20. December kom Hans Christensens Kone og Søn for at besøge ham.

I Dag, den 21. December, rejser Hans' Kone og Søn tilbage med Et-Toget. Hans og jeg staar sammen paa Dobbeltpost og fortæller hinanden om vore Koner. Saa gaar de to Timer hurtigere. Jeg modtog 50 Cigarer fra min Søster Cata, og fra Sognepræsten, Pastor Høeck, fik jeg 20 Cigarer og to Honningkager, ½ Pund Chokolade, en Lommebog og en Missionskalender.

Fra Kompagniet fik vi den 23. December hver otte Honningkager, 4 hvide og 4 brune, fem Krakmandler, 12 Valnødder, 24 Hasselnødder, to Æbler, seks Cigarer og 80 Penning. Af Baron v. Hobe fik vi, 12 Mand ialt, en halv Kasse Cigarer, som vi delte. Jeg modtog endvidere Brev fra Harald Christensen, en Møllebyggersvend, som i flere Aar har arbejdet hos os; han er Sjællænder. Da (11) Krigen udbrød, maatte han hjem og i Trøjen, men kun 30 Dage, saa blev han permitteret og rejste igen herved. Han fik Plads som Møllersvend.

Den 24. December. I Gaar Aftes kunde vi se Ildskær i Retning af Skelde. Det viste sig, at det var Smedens Ejendom i Skelde, som brændte. Klokken seks var vi samlet omkring Juletræet. Jeg havde fremstillet Foden til det. Vi modtog de før omtalte Gaver fra Kompagniet. Fra Finnsen paa Godset Østergaard, om havde skænket os Granen, var der til hver Mand een Mark og fire Æbleskiver. Til Aftensmad fik vi en dejlig Kalvesteg. Den smagte storartet Efter Spisningen samledes vi igen om Juletræet og sang forskellige Julesalmer, deriblandt »Stille Nat«, som vi sang flerstemmigt i Telefonen for Godsejer Finnsen. Vor Underofficer Weiss takkede ham for Gaverne, han havde givet os; derpaa takkede Godsejeren for Sangen, som havde lydt storartet og havde glædet ham meget. Vor Feldwebel, Niemann, som boede i Nærheden, kom sammen med sin Kone og to Drengene for at ønske os en glædelig Jul. Bagefter gav han to Omgange Øl, og Weiss een Omgang. En af Kammerater-

ne havde faaet en Flaske Likør hjemmefra, og den delte han med os. Fra Klokken elleve til et var jeg sammen med en Kammerat paa Vagt. Vi havde kun gaaet en halv Times Tid, da vi hørte Sang i Retning af »Waldlust«. Sangen kom stadig nærmere. Det viste sig at være en Infanterist og en Marinesoldat med hver sin Pige under Armen. De vilde ind paa Strandhotellet, men der var baade lukket og slukket. Marinesoldaten fortalte, at han med 880 Kammerater var om Bord paa S.M.S. »Blücher«, og de sejlede rundt i Nordsøen for at finde Fjenden, men de saa ingen. Saa satte de Kursen mod England og gik 3000 m ind til Kysten, men selvfølgelig under engelsk Flag. Lodsbaaden var allerede undervejs, for et Skib havde aldrig været saa nær ved Kysten uden Lods. Da vi blev Baaden var, sendte vi den en Hilsen paa to Skud fra vore smaa Kanoner, og samtidig gik vort Flag til Tops og det engelske ned. Kort Tid efter meldte (12) Udkigsmanden i Mastetoppen: »To Torpedobaade i Sigte!« Da de kom nærmere, affyrede de hver en Torpedo imod os, men Kommandanten var paa sin Post, thi Torpedoenne afslørede altid deres Retning ved en hvid Skumstriben i Vandet, og da det rigtige Øjeblik indtraf, kommanderede han: »Haard Bagbord!«, Skibet drejede Øjeblikkelig, og Torpedoenne strøg forbi os. Derpaa kom Kommandoen »Ild!«, og en øredøvende Larm fra alle Kanonerne paa Styrbordsside bevidnede, at vi havde givet ham den første Hilsen, den første Salve. Gennem flere Kikkerter konstateredes, at Granaterne ingen Skade havde gjort. De var gaaet i Vandet foran Skibene. Der fulgte straks en anden og tredje Salve, og de sad. Det ene Skib rejste sig i Vejret som saaret Vildt, stod et Øjeblik omtrent lodret og forsvandt saa hvæsende og brusende i Dybet med hele Besætningen -; de arme Mennesker.

Paa mit Spørgsmaal om, hvor stor Besætning saadan en Baad havde, svarede han: »150-170 Mand. Da det andet Skib saa sin Makkers triste Skæbne, satte det fuld Damp op for at komme udenfor vore Kanoners Rækkevidde. Ved Skydningen var Kystfortet i Hartepool blevet opmærksom paa os og hilste os med Granater, som dog en Tid lang gik for kort. Vi svarede igen. Da - et Sus og et Bump! En Granat traf vort Pansertaarn og slog en stor Bule i Taarnet, faldt derpaa ned paa Dækket, hvor den kreperede, rev Dækket op og saarede to Mand. Vi overdængede Byen med Granater, og den brændte flere Steder. Af og til indløb der Radiotelegrammer fra vore Skibe, som nok kunde høre Skyderiet, men ikke se, hvor det foregik. Mellem Telegrammerne var der et fra vor lille Krydser »Colberg«. Den blev haardt forfulgt af otte engelske Krydsere. Paa vor Forespørgsel, om vi skulde komme den til Hjælp, svarede den, at det ikke var nødvendigt, De kunde ikke følge med, for de gik kun 28 Knob, og »Colberg« 34 Knob. Da - igen et Sus og et Bump, og vi fik den anden og sidste Træffer. Den rev hele Kommandobroen væk, (13) dræbte ni Mand og saarede en hel Del. Efterhaanden var der kun eet Batteri paa Kysten, som besvarede vor Ild. Jeg, som gjorde Tjeneste ved en af de største Kanoner, sagde til ham, der indstillede Kanonen: »Det var da som Pokker, kan vi ikke lukke Munden paa ham derovre?« Han indstillede Kanonen omhyggeligt, Skuddet drøede, og Fjenden tav for bestandig.

Vi gik videre i nordlig Retning med Kursændring hver halve Time for om muligt at undgaa at blive forfulgt. Saa gik vi til Bremerhaven. Her blev de døde og saarede skaffet fra Borde, og vi gik gennem Kanalen til Kiel, hvor Skibet kom til Reparation og vi paa Orlov til den 3. Januar«.

Saadan fortalte den firskaarne Marinesoldat, hvorefter de gik videre med deres Piger. Vore to Timer var næsten gaaet, og vi kunde tænke paa snart at komme i Seng.

Om Formiddagen den 25. December var jeg paa Vagt fra elleve til et. Vejret var smukt, stille og klart, men koldt. Klokken et blev der gennem Telefonen befalet Alarmtilstand. Der havde været seks fjendtlige Flyvere over Brunsbüttelkoog; derfor Alarmen.

Den 26. December modtog jeg en Del Julepakker med Cigarer, Nødder og den Slags, een Pakke fra mine Forældre, en fra Søster Mie, en fra vor Købmand, Smidt, og en fra Fru Hansen, Dybbøl Mølle, med brune Kager. Om Eftermiddagen den 27. December var Fru og Hr. Finnsen sammen med to Frøkener her for at se Julekrybben, som to bayerske Kammerater havde lavet, og Dagen derpaa blev vi om Formiddagen afløst af et andet Kommando. Vi tog med Toget fra Steinberg til Kappel, hvor jeg kom i mit gamle Kvarter hos Skomager Schwarz, og om Eftermiddagen rejste jeg paa Orlov.

Johs. Wolff, Bolderslev.

N. C. NISSEN's FELTBREVE

(14) Vi fortsætter også i år med at gengive nogle af de breve, som vor afdøde kammerat, N. C. Nissen, sognepræst i Augustenborg, sendte sin hustru.

Redaktionen.

Ukraine, den 5.11. 1917.

Min!

I Aftes, lige før jeg gik i Seng, kom dine to Breve fra 24. og 27. Hjertelig Tak for dem. Jeg havde længtes meget stærkt efter dem, men det er for Resten ikke noget nyt.

Nej, min, for gammel til at lære noget, maatte vi ikke gerne blive. Endnu har vi Ungdom og hører til dem; det vilde jeg nødig lade mig fratage. Ungdommen regnes jo ikke altid efter Aarene. Ungdommen ejer den sande, frejdige Glæde, naar det er en ret Ungdom, og alle Dogmer og Meninger, der vil paastaa, at alt er værdiløst, at alt ikke er værd at have, vil aldrig finde varige Tilhængere blandt en sund Ungdom. Vel kan Angsten komme, men det overvej ende er dog det, som Hostrup synger om: »Fremad efter Livets Kranse, Tid har vi ej til at standse«, og saa hører der netop til dette Formaal noget andet: »Trøstig fremad, tændt er Fyret, Vej kender han, som har Styret«.

Du skrev om Dansens Glæde. Ja, ogsaa den hører Ungdommen til, og til Sundheden. Jeg selv kan jo ikke danse ret meget, men det har Rømmø lært mig, at man (15) kan danse og være glad uden store Ting udefra. Jeg var gerne med, naar vi i »æ Synde Daarns« rykkede Bordet til Side og Jens Christian Knudsen gned Felen for at spille op til en Dans. Det var Ungdommen, det unge Sind, ogsaa hos ældre, jeg glædedes over det. At den Tid, vi lever i, paalægger os en anden Maalestok - ogsaa for Glædens Vedkommende, er jo en klar Ting, men du har sikkert Ret, naar du siger, at det er den indestængte Trang til Glæde, der giver sig Udslag der.

Lige nu fik jeg Kort fra Ellen, der skrev, at Bøgerne var kommet tilbage igen. De skal først sendes til Hamborg. Jeg vil straks skrive, at de skal sende dem derhen, hvis de ikke

har gjort det. Der er jo ikke noget i dem, som kunde være censurfarligt, og du vil vistnok have Brug for dem, især, som du engang skrev, ogsaa for Saaby.

Jeg kan jo ikke have den her, ellers vilde jeg ogsaa gerne have den. Som Feltsoldat maa man jo være beskeden med det Bogmateriale, man fører med sig. Jeg vækker allerede, som Sagerne nu staar, Forargelse blandt de andre, fordi jeg »slæber« med saadant noget unyttigt Stads, men de har ikke kunnet overbevise mig om, at jeg har haft for meget med endnu. Det er mærkeligt, at ogsaa du netop nu skriver om, at vi har saa stor Grund til at sige Tak for alt, som er sket; at Takken bliver saa lavmælt hænger nok sammen med, at vi har saa van-skeligt ved at stille os ind under Bønnen: »Ske din Vilje«. Naar vi ikke er kommet fuld-stændig til Erkendelse af Guds gode og naadige Vilje, kan vi jo ikke sige Tak for, at den sker, men vi maa ikke give Slip der og sige: »Det gaar ikke« - selvom det gaar tungt fremad med Forstaaelsen. At naa frem til Jobs: »Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lo-vet«, er et Mesterstykke, vi stadig maa pønse paa. Alt det er jo ikke noget sygeligt, men Guds Vens frejdige Stillestaen under Guds Vilje.

Jeg vilde gerne selv naa meget videre i det Stykke, men det er ikke Kæmpeskridt, jeg formaar at gøre, det gaar kun smaat. – Det ny, der er sket i Berlin, har ikke (16) fuldtud den Interesse for mig, som det maaske skulde. Jeg kan endnu kun se »halvt Kram« i det, og det interesserer mig ikke.

Ja, nu ikke mere i Aften. Det er atter blevet sent efter vore Forhold. Gud i Vold!

Kærlig Hilsen

fra Ungersvenden din .

...., den 26. 2. 1918.

Min!

Vi er nu første Dag i et Land, der lige lærer Fjendehaand at kende. Jeg vil ikke sige, at man farer haardere frem mod Befolkningen, end Nødvendigheden byder. Der øves vel ikke aabenlys Vold, men det er alligevel haardt at tage alting fra Befolkningen. Vi gik i Morges Klokken 5,30 fra vor Lejr, og efter fire Timers Forløb naaede vi det Gods, hvor vi nu lig-ger. Det var ikke en behagelig Tur med Tornysteret paa Ryggen, men den var heldigvis ikke videre farlig.

Her skal vi nu blive liggende i Nat, og i Morgen Formiddag gaar det atter fremad mod en lille Købstad et Par Timers Gang herfra. Jeg var i Grunden tilfreds med Farten for i Dag og forlanger ikke at komme videre frem, men det nytter jo ikke noget. Naar Kommandoen lyder, maa vi følge, enten vi saa vil eller ej. Vi bliver ikke spurgt. Det bedste ved Dagen i Dag var, at dit Brev kom i Gaar Aftes. Det har jeg glædet mig over, det drømte jeg om sidste Nat, og det tænkte jeg paa, da den øde Marchtur begyndte i Morges, - thi øde, det er den, kan du tro, igennem Sne og Is. -

Kammeraterne vil nu over til Russerbryllup. – Ja, jeg gik da ogsaa med over at se det. Det hele saa temmelig fattigt ud efter vore Forhold at dømme. Stuen var jo pyntet, efter russisk Bondeskik vel endogsaa fint. Henne i Hjørnet, hvor Brudeparret sad, var der en Mængde Helgenbilleder; saa hang der en Mængde brogede Baand ned ad Væggen, der ellers var tilklistret med gamle Aviser, Stumper af Landkort o. s. v. Spor af Grønt var (17) der nu ikke. Foran Brudeparret stod et Bord, hvorpaa der laa et Par Brød og andre Ting, der var givet som Bryllupsgaver.

I det andet Hjørne stod Brudesengen, paa dens Kant sad Brudens Moder og Bedstemoder. Ude paa Forstuen dansedes efter Klappermusik, akkompagneret af Bjælder. Melodierne var ensformige, men uafsladelig svang Folk sig i Dansen, Bønder, unge Piger og yngre Koner og russiske Soldater.

Jeg maa tilstaa, at jeg skammede mig tit over saadan at trænge ind i en Fest som ubuden Gæst, være Tilskuer ved en af de mest hellige Fester, der gives, men paa den anden Side kunde jeg heller ikke styre min Nysgerrighed, eller maa jeg sige Videbegærlighed. Jeg ved nok, at havde det været os, der havde holdt Bryllup paa denne Maade, at fremmede skulde stikke deres spotske og nyfigne Blikke ind overalt, saa havde det langtfrå behaget mig og dig, men om disse Naturbørn ser paa Sagen paa den Maade, er vist et stort Spørgsmaal.

Brudeparret sad saa stilfærdigt henne ved Højtidbordet, Bruden klædt i en lys Bluse med et Silketørklæde om Hovedet, som hun dog idelig strøg tilbage for at haandtere med en lille Kam, der var stukket i Haaret i Dagens Anledning. Hun var en lille, bleg, russisk Landsbyskønhed. Jeg tror ikke, at de unge russiske Piger har megen Farve i Kinderne. Brudgommen var et ualmindelig kønt bygget, ungt Menneske med et tiltalende Ansigt. Han sad for det meste og saa paa Kæresten - eller nu Konen - med beundrende Blikke. Jeg tænker nok, at han har ment, at han nu havde vundet Prinsessen, der fik det halve Kongerige i Medgift; saadan saa han i hvert Fald ud.

Ja, nu vil jeg slutte, for nu gaar Marchen videre, tænker jeg. Jeg skrev nemlig Resten i Morges den 27.

Kærlig Hilsen med en stor Favn

fra din Ungersvend.

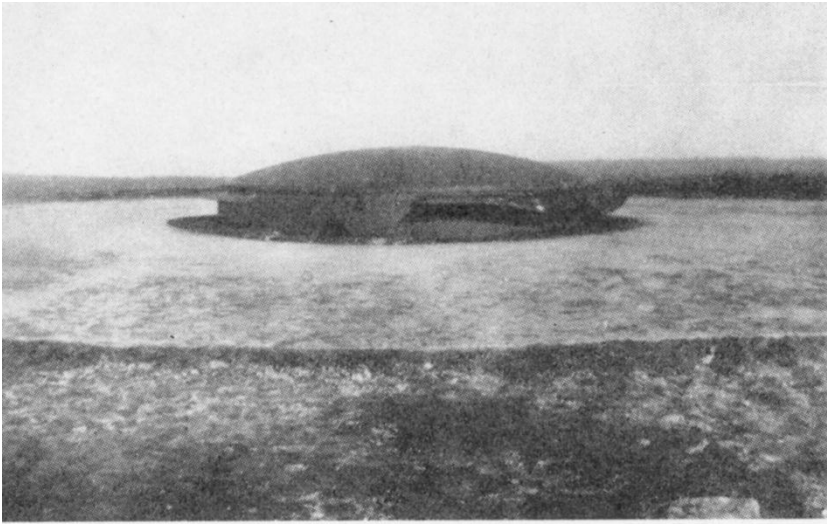
....., den 27. 6. 1918.

Min!

---- (18) Jeg er mere og mere kommet til at indse: »Ein furchtbar wütend Schrecknis ist der Krieg!« og at den er fuldstændig mod Kristi Væsen og Lære, er jeg ogsaa overbevist om. Hvor vilde jeg ønske, at Tolstojs Tanke om den passive Modstand mod det onde maatte fæste Rod i de store, kæmpende Folkeslag, og saa at disse maatte være mere aktive i deres Agtelse for denne. Der maa være Aktivitet i Modstandsbevægelsen mod det onde. Ikke dette: »Jeg vil ikke gøre det med«. Nej, de brede Masser maa gennemglødes af den Tanke, at ondt kun kan overvindes af de gode Kræfter. – Ja, det kunde næsten se ud til, at jeg er Tilhænger af Fredskonferencer og sligt; men det er jeg ikke. Fredskonferencer har aldrig udrettet noget virkelig helt. Nej, det er Tankegangen, det kommer an paa. Det er Ideen, som maa bære, ikke en ydre Institution. Det er ikke nok, at man skaber internationale Domstole o. s. v., naar disse ikke bæres af Rettens Ide, Retten forklaret i den evige Kærligheds Lys, men hvornaar kommer det saa vidt? Men endnu er der jo mangfoldige, som hyl-der Johs. Müllers Grundsætning i de grønne Blade: »Gott lieben! heisst jetzt: Krieg führen!« Det er en Tankegang saa ravgal som nogen, da den identificerer Gud og Staten. Sagen maa komme, som Amos siger: »Retten maa bryde frem som Vand, og Retfærdigheden som den stærke Strøm, da vil den vælte Magthaverne over Ende!« Men der er langt tilbage dertil endnu.

Dog nu en kærlig Hilsen

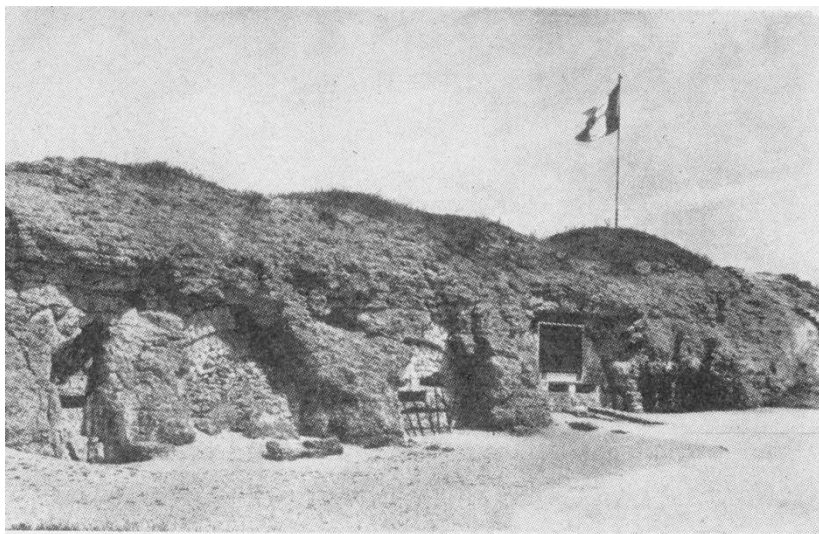
fra din Ungersvend
Nicolai.

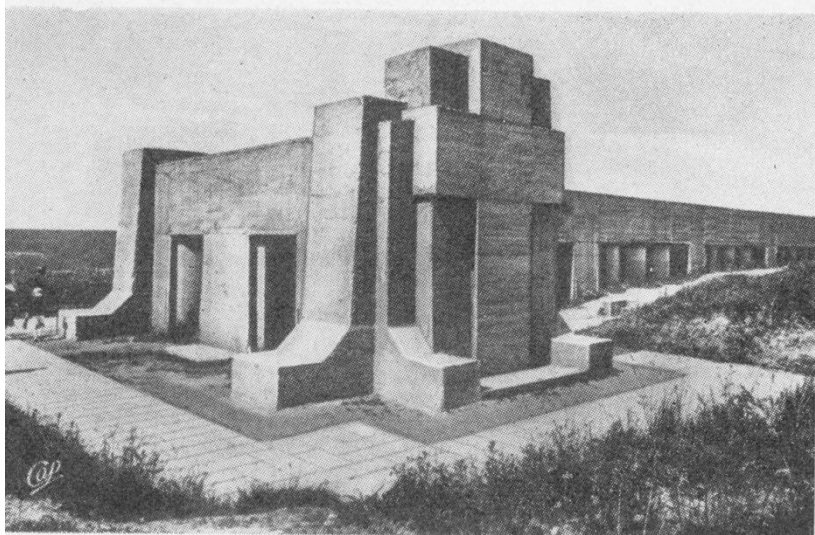
Fort Douaumont

Fort Douaumont

Fort Douaumont

Verdun - Bajonetgraven

MALARIA

(19) Den Forandring, der skete i vor hidtilværende vante europæiske Tilværelse, kunde ikke have formet sig mere omskiftelig end ved Blokadeskibet »Kronborg«s Nedskydning og totale Forlis en tidlig Morgenstund i Begyndelsen af 1915 ved den øde, urskovsbevoksede Mawza-bugt, beliggende lige ved Ækvatorlinien paa Østkysten af Afrika. For Besætningens Vedkommende fik det trods alt et heldigt Forløb grundet paa en Række Tilfældigheder, der var i dens Favør. Efter næsten mirakuløse Omstændigheder kunde vi redde os i Land med Livet i Behold.

Efter at vi havde opnaaet Forbindelse med Tanga, og de saarede var kommet under Behandling, blev det besluttet, at vi skulde blive ved Landingsstedet og senere forsøge at bjærge den værdifulde Ladning, der kunde bruges ved den fortsatte Krigsførelse i Tysk-Østafrika.

Den første Nat sov vi paa Lergulvet i en Negerhytte. Dagen derpaa ankom Bærerkaravaner med de nødvendigeste Genstande og Køkkenudstyr for en Lejr, desuden nogle Beklædningsgenstande samt det allernødvendigeste, et Moskitonet til hver af os. Vi blev belært om, hvorledes det skulde spændes ud over Sovelejet, og naar man laa under det, skulde det stoppes ind under Tæpperne. Dette var af største Betydning mod den graadige Malariamyg, som overførte Sygdommen ved dens blodsugende Stik. Denne uventede Ankomst til Afrika (godt at vi ikke vidste det) skulde blive til Uger, Maaneder og Aar. Det skete midt i Regntiden, og det var derfor nødvendigt, (20) hurtigst muligt at komme under Tag. Et stort Antal indfødte Bærere under Ledelse af nogle Europæere ryddede et mindre Omraade i Urskoven, og i Løbet af forbavsende kort Tid rejstes en Række Græshytter, som vi kunde bebo under det forestaaende Bjærgningsarbejde.

Medens dette Arbejde stod paa i de Maaneder, der fulgte, og vi efterhaanden indordnede os under de nu engang nye Forhold, stiftede vi ogsaa Bekendtskab med en anden og mere uhyggelig Side af Livet i Afrika. I den sumpede Strækning ved Kysten, og hvor Regnen daglig silede ned, udklækkedes Millioner af Moskitoer i de overalt staaende Vandpytter. Om Natten var vi nok beskyttet, men ikke om Dagen, og navnlig ikke om Aftenen, hvor de var særligt aggressive efter Mørkets Frembrud. Følgerne af Moskitoernes Angreb lod heller ikke længe vente paa sig. Faa Uger efter Ankomsten laa Tømmermanden med høj Feber paa sit Leje. Sveden drev af ham, og han havde Smerter i alle Lemmer. Faa Dage senere blev Peter Boysen fra Flensborg meget haardt angrebet. Man ansaa det for nødvendigt at transportere ham til Sygehuset i Tanga, men efter en Uges Forløb afgik han ved Døden. Dette første Dødsfald af en Kammerat fra »Kronborg« gjorde et dybt Indtryk paa os alle. Var det maaske Meningen, at vi hernede skulde dø af Malaria, efter at vi havde bjærget os i Land med Livet i Behold?

I de Maaneder, Bjærgningsarbejdet stod paa, maatte Mand efter Mand forlade Lejren med Malariafeberen kogende i Blodet for at havne paa Sygehuset i Tanga. Efter at de værste Feberanfald var overstaaet, blev de overført til et Rekreatiionshjem i de højtliggende Usambarabjerger i Nærheden af Afrikas højeste Bjerg, Kilimanjaro.

Jeg havde nok følt, at Sygdommen var i Anmarch, og havde lidt under forudgaaende uhyggelige Trætheds-fornemmelser. Snart laa ogsaa jeg med Malariafeberen kogende i Blodet. Jeg maa da være gledet over i Feberfantasier. I Vildelse saa jeg pludselig en Skik-

kelse komme til Syne i Indgangen. Langsomt nærmede den sig og (21) tog Plads ved mit Leje. Med et saa jeg, at det var min Hustru. Hun sad der med Tropehjelm paa Hovedet og var iført Khakibluse og Ridebenklæder. Jeg undredes slet ikke over hendes Tilstedeværelse, men for at sige noget, spurgte jeg, hvorledes det var lykkedes hende at slippe igennem til Østafrika. »Jeg tog med et Dampskib til Sydafrika«, svarede hun, »og dernede købte jeg en Hest, og paa dens Ryg er jeg redet de mange Hundrede Kilometer hertil, og nu bliver jeg hos dig og plejer dig, til du bliver rask igen«. Det lød som den mest naturlige Ting i Verden. Jeg gennemstrømmedes af en underlig Ro og maa senere være faldet i en styrkende Søvn. Da jeg vaagnede, var Feberen gaaet ned, men jeg var endnu en Tid fuldt og fast overbevist om, at hun stadig sad ved mit Leje. Efterhaanden gik det dog op for mig, at Feberen havde spillet mig et Puds. Jeg fik endnu nogle mindre Feberanfald, men de forskellige Doser Kinin fik efterhaanden Bugt med Sygdommen.

Jeg forblev i Lejren, da det var min Opgave at lave og ogsaa reparere de Grejer, som under Bjærgningen havde taget Skade.

Det var min første Malariafeber, som jeg dog langsomt genvandt Kræfterne efter, men lignende Feberfantasier, som efter dette første Anfald, har jeg aldrig senere oplevet.

Peter Hansen fra Egersund og jeg var de sidste, der i Juli Maaned forlod Lejren. Vi havde lige naaet at afmontere Radioanlægget, som stod under Vand, og var med dette i Kanoen padlet ind mod Landingsstedet, da pludselig den engelske Krydser »Hyazint« kom til Syne. Det var den, der skød »Kronborg« i Brand. Til vor store Overraskelse begyndte den for anden Gang at beskyde de usle Rester af »Kronborg«, der ragede op over Vandet. Skibet blev ramt af mange Granater, der dog ikke formaaede at sænke det. Derefter dampede det atter ud af Bugten. Maaske havde de faaet noget at vide om Bjærgnings arbejdet. De kom imidlertid for sent.

Ankommet til Tanga bevilligedes der os tre Ugers (22) Ophold paa et Feriehus i Usambarabjergene. Det blev for mig en dejlig Oplevelse, men Peter fik Malaria og maatte blive liggende i Sengen det meste af Ferien.

Fra Tanga tog vi til Fods langs Kysten til Daressalam. Turen varede elleve Dage. Under mit Ophold der fik jeg to Gange Malaria, men jeg blev ikke indlagt paa et Hospital. Man fik noget Kinin, og saa maatte man blive liggende og klare sig selv, til det var overstaaet. Knapheden paa Kinin var ogsaa ved at gøre sig gældende. Under almindelige Forhold regnes der med, at man skal tage 28 Tabletter, med een Tablet paa et Gram om Dagen for at være sikker paa, at Sygdommen var ude af Blodet.

Malaria er en Sygdom, der gennem Moskitoens Stik bliver indpodet i Blodet. I Løbet af ni Dage formerer disse Parasitter sig i uhyre Mængder, raser rundt i Blodet og ødelægger de røde Blodlegemer, og Feberen stiger ofte til op over 40 Grader. Det eneste Middel mod Sygdommen var dengang Kinin.

Kinin udvindes af Barken fra et Træ, som gror i Østafrika. De saakaldte Kinintabletter fremstilledes' paa kemiske Fabrikker i Europa og i ensartet Styrke; men da man under Krigen var afskaaret fra at modtage nye Forsyninger hjemmefra, forsøgte man med Erstatninger. Det havde en afskyelig Smag, og Styrken var ganske ukontrolleret. Man kaldte det Lettownsnaps (efter Generalen), og efter Indtagelsen af »Snapsen« fik man en frygtelig Hjer-tebanken. Der var vistnok ikke mange, der indtog dette Kininerstatningsmiddel. Man nøjedes med at tage de 5-6 Tabletter, som, hvis man da var heldig, endnu kunde faas i 1916 og 1917. Med dette lille Kvantum Kinin opnaaede man nok at faa Feberen ned i første Om-

gang, men ikke Sekretet, og man fik derved kronisk Malaria med det Resultat, at Feberanfaldene med Mellemrum dukkede op igen.

Som Tiden skred frem, foraarsagede den stadig nedadgaaende Kurve paa Forplejningssomraadet, Strabadserne og Tropevarmen, .at man efterhaanden slet ikke (23) kunde tage en hel Tablet ad Gangen, thi saa fulgte der Nyreblødninger og i de allerfleste Tilfælde medførte dette Døden. Jeg delte derfor altid en Tablet i fire Dele, hver fjerde time tog jeg en Stump af Tabletten.

Paa en maanedlang Safari gennem tætbevokset Urskov fandt jeg ganske uventet Overtelgrafmontør Hans Johannsen liggende i en Hytte med Nyreblødning. Han var saa afkræftet, at han næsten ikke formaaede at tale. Jeg blev hos ham nogle Timer. Ved Afskeden Ønskede jeg ham god Bedring; men jeg var næsten sikker paa, at det var sidste Gang, jeg saa ham i Live. Jeg tog dog fejl, for takket være hans kraftige Konstitution blev han en af de faa, som under de sidste Krigsaar stod Sygdommen igennem.

I Slutningen af 1917 fik jeg Lejlighed til at tale med en Læge angaaende de ofte tilbagevendende Feberanfald. Jeg bad samtidig om noget Kinin. Lægen følte Pulsen, rystede paa Hovedet og sagde: »De er vel klar over, at De har kronisk Malaria og er haardt medtaget; men jeg har endnu lidt flydende Kinin, deraf vil jeg give Dem en Injektion. Den virker baade hurtigere og bedre, naar Tilfældet er saa haardnakket, som hos Dem«.

Jeg laa nu indsvøbt i et Tæppe paa et Græsleje og lod Injektionen virke paa mig. Forhaabentlig vil det gøre sin Virkning, og hvis ikke, hvor længe vil man da kunne modstaa disse Anfald?

Min Opmærksomhed fanges ved en Busk, der pludselig kommer i Bevægelse. Støttet paa Albuen søger jeg at finde ud af, hvad Aarsagen kan være. Pludselig kommer det frem i Dagslyset. En Slange i Kamp med en Kameleon. Sympatien er paa Forhaand paa Kameleonens Side; men jeg kan se, at den allerede er saa haardt medtaget, at den ikke staar til at redde. Lidt efter ligger ogsaa Ofret livløst paa Jorden. Spændt paa, hvad der vil ske, forholder jeg mig ganske rolig og følger med øjnene Slangens Bevægelser. Nu aabner den Gabet, men det gaar uendelig langsomt med at sluge Ofret. Omsider ser (24) jeg den sidste Ende af Halen forsvinde i Gabet, og kun en tyk Knude paa Slangen vidner om det Naturdrama, der lige har fundet Sted. Ganske langsomt haler jeg Pistolen frem og tager omhyggeligt Sigte. Jeg vil dog forsøge at hævne Kameleonen. Kuglen smadrer Slangen paa Midten, saa den er ude af Stand til at bevæge sig bort. Ved Lyden af Skuddet kommer Ramasan, min Tjener, løbende, Han griber en Knippel og gør en Ende paa Slangens Liv.

Jeg kommer til at tænke paa første Gang, jeg nede ved Manzabugten saa en Slange. Da løb det koldt ned ad Ryggen paa mig. Nu lægger man knapt nok Mærke dertil. Med Kameleoner har jeg i Urskoven fordrevet mange ledige Timer. De har et øgleagtigt Udseende og en Længde paa 30-40 centimeter. De sidder paa Grenene og er vanskelige at faa øje paa, da de har den Evne at kunne skifte Farve. De har altid den samme Farve som det Sted, de sidder paa. De lever af Fluor og Insekter, og holder man en Haandfuld fangne Fluor hen mod dem, farer en lang Tunge lynhurtigt ud og snapper Fluorne ud af Haanden. Slinger er deres værste Fjende.

En Maanedes Tid er jeg fri for Malaria. Den flydende Kinin direkte i Blodet maa have haft en bedre Virkning.

Ankommen til den store Lejr, hvor de sidste Rester af Kolonitropperne samles, faar jeg atter et Feberanfald. Jeg søger hen til Lægevagten for at faa Kinin. Lægen føler min Puls og stiller forskellige Spørgsmaal, hvorefter han siger: »De er for haardt medtaget og kan ikke

klare de forestaaende Strabadser. De maa blive tilbage her«. Jeg faar et Par Kinintabletter og kan gaa. Dagen efter er jeg sammen med mange syge og saarede overgivet til Englænderne. Efter et kort Ophold i Daressalam gaar vi om Bord i et Troppetransportskib og efter en 14 Dages Sørejse gennem Det indiske Ocean og Det røde Hav, gaar vi i Land i Suez.

Kort efter Ankomsten til en stor Fangelejr i Ørkenen faar jeg et Anfald af Malaria. Jeg kommer under kyndig Behandling af den dygtige tyske Stabslæge og Bakteriolog, Dr. Erhardt, (25) som i flere Aar har studeret Sovesyge og Malaria i Østafrika. Nu har han overtaget Hvervet som Læge i Fangelejren. Jeg faar Masser af Kinin, Arsenik-kure og andre Midler, som Englænderne stiller til Raadighed, og takket være den tyske Læge bliver jeg kureret for den kroniske Malaria. De fleste, der kom tilbage, har sikkert aldrig helt overvundet Følgerne af de mange Malariaanfald, som vi kom ud for i Østafrika.

I Ægypten behøvede vi ikke at sove under et Moskitonet, og der forekom intet Tilfælde i den Tid, vi opholdt os i Fangelejren. Med de to Kammerater, der døde af Følgerne af Malaria kort efter Hjemkomsten, bukkede ialt syv af Kammeraterne af »Kronborg«s Besætning under af Malaria.

Nis Kock, Sønderborg.

En gammel, dansk Kone i en italiensk Landsby

I Offensiven i Nord-Italien Efteraaret 1917 deltog en tysk Division. Jeg laa ved 117. Sanitetskompagni og deltog i Fremmarchen. Da den standsede ved Pdanefloden, kom vi i Kvarter i en lille italiensk Landsby. Jeg blev der Direktør for et større Foretagende: en »Aflusningsanstalt«. Sammen med min Deling blev jeg indkvarteret i et Hus en Kilometer fra Byen. Manden kunde gøre sig forstaaelig paa Tysk. Han var flink, og naar vi ønskede noget, sagde han: »Nehmen Sie, nehmen Sie«. Hans Kone var noget af en Rasmine, og da vi en Dag spurgte om noget, og han igen svarede: »Nehmen Sie, pegede vi paa hans Kone, men da blev hans Ansigt et stort Smil, og han udbrød: »Nehmen Sie, nehmen Sie!« Hun forstod ikke, hvad vi talte om, men hun saa meget bister ud. Vi modstod Fristelsen.

En Dag viste jeg ham paa Kortet, hvor jeg havde hjemme. Han blev lysvaagen og udbrød: »Danimarca! Henne i Byen bor der en gammel Kone, der stammer fra (26) Danimarca«. Nu var det mig, der blev lysvaagen. Jeg orienterede mig om, hvor hun boede og tog straks derhen. Hun var henimod de 70 Aar gammel.

Jeg hilste paa Dansk. Hun var først maalløs, men saa lyste hendes øjne: »Kan De tale Dansk?« spurgte hun forundret. Vi kom snart i en livlig Samtale. Til at begynde med snublede hun over Ordene, for hun havde ikke talt Dansk i mange Aar. Hun var født i Aalborg. For 40 Aar siden havde en italiensk Ingeniør været beskæftiget ved Bygningen af Limfjordsbroen. De var blevet gift og flyttede til Italien. Han var død i 1912, og hun boede nu hos en Svigerdatter og hendes Børn. To af hendes Sønner var med i Krigen. Vi var begge glade for Bekendtskabet, og jeg besøgte hende ofte og hjalp hende lidt med Levnedsmidler.

Da jeg den følgende Søndag fik Besøg af min gode Ven, nu afdøde Sadelmager Degener fra Skelde og nogle andre Sønderjyder, aflagde vi hende en Visit og fik en Mundfuld Snak.

Det var et af de gode Minder fra Verdenskrigen!

Chr. Jepsen, Bylderup.

MIN FADERS ØJNE

(27) Jeg er min faders øjne,
skal se, hvad han aldrig så.
Jeg er hans bud i den nye dag,
der stiger af natten grå.
Nu er Ørnene fløjne.
De sad der med hvassen klo.
Jeg er min faders øjne,
skal se for os begge to!

Jeg er min faders øjne.
Det håb, han plejed' så ømt,
det, han skimtet i vintermulk,
og det, han trofast har drømt,
det skal nu folket højne,
skal være som dagens dåb.
Jeg er min faders øjne,
skal se hans fuldbagte håb!

Nu, er vi folkets øjne.
vi ser mod morgenens guld.
Folket er ikke blot dig og mig,
men dem, der sank under muld.
Helligdag eller søgne,
de vogted så dyr en skat.
Nu er vi folkets øjne,
ser enden på Danmarks nat!

Vi er fædrenes øjne,
hvad dem i hjertet lå,
det, der blev sparket og hånet væk.
det skal nu i lyset stå.
Over de bakker nøgne
stiger den nye dag.
vi er fædrenes øjne,
skal hilse vort gamle flag.

(28) Vi er de dødes øjne,
 skal høste, hvad de har sået;
 det, de skærmed i vinterkuld,
 det har nu sin prøve stået.
 Fremmede herrers løgne
 fik ej med den vintersæd bugt.
 Vi er de dødes øjne,
 skal se deres hjerters frugt!

Vi er slægternes øjne,
 skal se i en nytid ind.
 Retten ej sidder i spydstagen mere,
 men dybt i menneskers sind.
 Ørnene ere nu fløjne.
 De søger et flagermus-ly.
 Vi er slægternes øjne,
 skal se deres frihedsgry!

November 1918.
Helge Hostrup

Var det fejghed?

(29) Anledningen til efterfølgende lille betragtning fik jeg ved at læse A. P. Andersens *) beretning »En Luftskipper afslutter« (årbog 1955). Det var navnlig artiklens sidste afsnit, der satte mine tanker i sving, idet der i A. P. Andersens beretning og i mine oplevelser er visse fælles træk.

Ligesom A. P. Andersen har også jeg meldt mig ind i hjemmeværnet. Jeg gjorde det ud fra den betragtning, at når jeg kunne gå med på tysk side i en angrebskrig mod danskvenlige nationer, kunne jeg med god samvittighed gå med på dansk side sammen med danskvenlige nationer i en forsvarskrig, selvom min indsats kun skulle bestå i at sprænge en bro i luften eller stå vagt ved et transformatortårn. Stort mere ville man vel ikke forlange af en ældre hjemmeværnsmand.

Min indstilling er nu sådan, at man ikke skal lulle sig ind i den tanke, at man skal have alt foræret. Først kom - ved de allieredes hjælp - Sønderjylland tilbage til Danmark, til held og lykke for os alle, så blev - også ved de allieredes hjælp - vort land befriet efter fem års besættelse, og i de onde år var det kun modstandsbevægelsen, der var aktivt medvirkende. Man kan mene om den, hvad man vil, men vi skylder den tak og anerkendelse, fordi den ikke i de farlige år stak hovedet i busken, men ville være med til at forsvare, hvad der var

*) A.P. Andersen døde i år. R e d.

vort. Denne Holdning skyldes det da også, at vi ikke behøver at skamme os over for de allierede og over for de forældre fra England, U.S.A. og Canada, der nu kommer på besøg her i Danmark for at lægge en krans på deres sønners grave i mindet om, at disse unge mænd gav deres liv for frihedens - og dermed også for Danmarks sag. -

Jeg gik jo også over grænsen. Det har I kunnet læse (30) om i årbogen 1951; men jeg ved ikke, hvad man skal kalde den indstilling til problemerne, der kommer over en, når man har taget den beslutning, at nu skal det være slut. Kun det ved jeg, at jeg, dagen før jeg skulle af sted til fronten efter endt orlov, blev overvældet af en knugende angst, en følelse, jeg aldrig før havde haft. Jeg havde en fornemmelse, at jeg aldrig mere skulde komme tilbage, og jeg så for mine øjne afskedsscenerne fra en tidligere gang, jeg rejste: Mor græd, mine søstre græd, pigen græd, ja, som tusinder af mødre, søstre og piger har grædt i de år. - Jeg græd ikke, for det gør en soldat ikke, i hvert fald ikke, når andre ser det. Jo, og dog! Jeg mindes engang ude ved fronten, at en af mine kammerater, en tysker, kom grædende hen til mig og fortalte, at hans broder var faldet i Frankrig. »Han var jo sådan en god dreng«, sagde han.

Jeg tog min beslutning og gik over grænsen og frelst muligvis således mit liv. Jeg har ofte spekuleret over denne min indstilling. Var det fejghed? Jeg ved det ikke. Selvom jeg ikke var kommet hjem igen fra krigen, men var blevet derude, havde tabet af mig jo samfundsmæssigt set været til at bære, og jeg var blevet sparet for megen modgang, jeg har mødt i livet; men ret betragtet var der jo også mange solskinstimer, ja, de er endog i overtal, og ligesom soluret er det kun dem, jeg tæller.

Og når man ser sådan på det, og ved, at for kristne er det bedste altid tilbage, så kan man også sige med Brorson:

Gud ske lov for dag, der går,
og for den, der kommer;
dermed har vi jubelår,
evig, evig sommer. - -

Og dermed farvel og lev vel til mine kammerater i D.S.K. - Tak for festligt samvær ved vore årsmøder, og tak for de mange gode indlæg i årbogen.

Hans Hostrup, Hviding St.

Mod Krigens Afslutning

(31) Det var i Oktober 1918. Jeg var paa dette Tidspunkt i Garnison i Saarlouis, hvor Opfyldningsafdelingen for 13. Jægerregiment laa. Jeg var gift og boede privat i en lille By udenfor Saarlouis.

En Dag kom Løjtnant von der Hejden, en daarlig Soldat, men ellers et prægtigt Menneske, og spurgte mig, om jeg kunde tænke mig at flytte ind i en Tjenestebolig ved Kasernen.

Jeg blev lidt overrasket, for jeg var klar over, at der ingen Lejlighed var ledig, og bad om nærmere Forklaring. Ja, det var, for at jeg som Befalingsmand kunde føre Tilsyn med Livet i Kasernen. Samtidig lod han skinne igennem, at en letlevende Dame skulde fraflytte sin Lejlighed.

Imellem mit Flyttegods var der ogsaa to Grise, som jeg fik anbragt i Hestestalden. Selvom det var ulovligt, gik det paa dette Tidspunkt. Da der intet Korn kunde købes, var fodringen et ret vanskeligt Problem, men jeg regnede med at faa lidt Køkkenaffald. Der var jo nok af det, - mente jeg da. Jeg maa indrømme, at jeg blev lidt lang i Ansigtet, da min Anmodning om at faa lidt Affald blev en glat Afvisning. Jeg ønskede saa en nærmere Begrundelse for Afslaget. Til min store Overraskelse kom jeg til det Resultat, at 4-5 Vagtmestres Koner fedede Svin i stor Stil. De havde tre, fire Grise i Stien, ja, en af dem havde endda fem Grise. Disse Fruer var blevet enige om (maaske med lidt Bestikkelse) at rane alt, hvad der hed Madrester. Ikke nok men det, men en stor Del blev byttet med andre rare Ting hos Civilbefolkningen.

Jeg skal forsøge at gøre Billedet klart ved at oplyse, at mindst 25 Befalingsmandskoner ikke kunde faa saa meget som en Smule til et mindre Hønsehold. Denne Fordeling af Livets Goder fandt jeg lidt forkert. Jeg talte med Kasernekommandanten om det. Han var helt uvidende om dette Forhold og ønskede omgaaende en Bedring paa dette Omraade, og jeg blev sat til at organisere en retfærdig Fordeling af Affaldsprodukterne.

(32) Paa mit Forslag kom der om Aftenen en Dagsbefaling med følgende Ordlyd:

Al Afhentning af Køkkenaffald indtil videre forbudt! Alle, som ønskede Affald, fik nu et Kort, som gav Indehaveren Ret til Afhentning af det. Kortet blev ved Afhentning dato-stemplet. Det var jo mindre godt for Storfbrugeren, men til Gengæld var der mange, som var henrykte over den nye Ordning.

Dagen efter stod Storfbrugeren nede i Haven og drøftede den nye Situation, medens andre smilende mødte med deres Forbrugerkort. Jeg kan endnu se tre, fire Par øjne, som forsøgte at gennembore mig, da jeg kom forbi. Da Vagtmesteren fuld af Skadefryd aabnede Vinduet og raabte: Wolter, hvad har De gjort? Hvad skal Svinene nu leve af?« - ja, da var det, som om alt gik i Kog hos dem, det nu gik ud over. Foderkassen var tom, Grisene blev sultne. Der var kun een Udvej: sælge, og det omgaaende. Det blev saaledes Afslutningen paa en Storproduktion af Flæsk.

En af mine Grise paa omkring 90 kg blev solgt, og en anden - trods Forbud - slagtet.

Dagen derpaa mødte en Gendarm og ønskede at tale med Vagtmesteren. Gendarmen ønskede Oplysning om, hvem der havde slagtet. Diskussionen blev kun kort. Vagtmesteren erklærede: »Uden for Kasernen maa De gribe ind, men indenfor er det mig, der bestemmer Farten!« Og derved blev det.

Venskabet blev bevaret, og det endte med, at Vagtmesteren inviterede Gendarmen til en Skat med mig som tredie Mand. Den begyndte dog med en bedre Middag: Svinesteg af min Gris, Kartofler og Grøntsager fra Vagtmesterens Have. Vor gode Ven, Gendarmen, nød Middagen med god Appetit, men han maatte til Gengæld ofre nogle Mark paa Skatens Alter.

Først i Novbr. 1918 kom der Ordre om, at alle vaabenføre Mænd, uden Undtagelse, skulde til Fronten. Chefen fik udvirket, at min gode Ven, Vagtmester Stein og jeg skulde forflyttes til en Artilleriafdeling i Metz. (33) Den 9. Novbr. var vi klar til Afgang. Vi mødte paa Kontoret for at modtage de nødvendige Papirer og for at tage Afsked med vor Chef. Vi fortalte ham, at der var Revolution, og at vi ikke vilde rejse til Metz. Omgaaende greb han

Telefonen og aflagde Beretning til Generalkommandoen. Svaret var kort og lød: Lavinen ruller!

Den gamle Chef, som sikkert var klar over Situationen, græd, og vi fik Lov til at gaa og samtidig Lov til at blive ved vor Afdeling. Nu var vi klar over, at Krigens Gru var forbi. Endnu saa sent som den 8. Novbr. var der en højtstaaende Officer, som brugte den gamle kendte Frase: »Vi maa sejre, vi vil sejre, og vi kan sejre!« Jeg kan daarligt tro, at denne Herre var saa daarligt underrettet om den foreliggende Situation.

Om Middagen den 9. Novbr. blev alle tjenestefri. Snart mødte en lille Afdeling Marine-soldater og forkyndte Krigens Afslutning. Hilsepligten var nu forbi, Militærmagten brudt, Soldatteraad blev dannet og overtog med andre revolutionære Magten. En Del Officerer, som ikke var med paa den, fik ofte en lidt brutal Behandling.

Saarlouis skulde nu rømmes, og jeg fik betroet den Opgave at sørge for at faa vore Forsyninger med. Det var en vanskelig Opgave med de meget begrænsede Befordringsmidler, der stod til Raadighed.

Paa min Gennemgang af Lokalerne fandt jeg (indlaaset) 1000 kg Byggryn. Dem havde vi i Grunden ingen Brug for, da vi daglig modtog vore Rationer. Men hvad saa? Jeg tog saa en rask Beslutning og fordelte Partiet mellem Befalingsmandskonerne, som maatte blive tilbage, da vi jo maatte flygte. Alle fik en Part, svarende til Antallet af Familiemedlemmer.

Alle, undtagen en Vagtmesters Frue, var godt tilfreds med denne Fordeling. »Ja, havde min Mand været klar over dette her, havde vi brugt Grynene som Grisefoder.« Jeg bad hende om at gøre sig fortrolig med, at det nu gik helt anderledes, end hun ønskede det.

(34) Fransk Militær skulde om en kort Stund holde sit Indtog i Saarlouis, og nu gjaldt det om at tage raske Beslutninger og gennemføre dem. Der var saa meget at ordne,

Da min Kone og jeg blev enige om at fraflytte vor nye Lejlighed, søgte jeg og fandt en mindre Lejlighed hos en Tjenestemand. I Huj og Hast fik vi pakket og flyttet. At vi blev haanet og overdænget med mindre pæne Ord, var vi indstillet paa, men vi var ogsaa klar over, at det vilde blive mest ubehageligt for dem, som blev i deres Lejlighed ved Kasernen.

Franskmændene kom med alt det, den tyske Befolkning havde savnet i mange Aar. Vil-lige til at dele Livets Goder med dem, som ensomt sad tilbage i deres Lejligheder, var de franske Soldater nu ikke. Resultatet blev, at der i Løbet af ganske kort Tid udviklede sig et intimt Forhold mellem de franske Soldater og de tilbageblevne tyske Koner.

Da delle kom den franske Kommandant for Øre, udgav han en Forordning, der paabød de ca. 120 Befalingsmandsfamilier inden 2-1 Timer at fraflytte deres Tjenestebolig. Det var ramme Alvor. Hvorhen nu? Det var ikke let. Indboet, tilhørende de mange Familier, blev samlet og stuvet ind i Lo og Lade. Mange Familier maatte ofte under triste Forhold dele et enkelt Værelse. For manges Vedkommende fik den ventede Eventyrtilværelse en brat Afslutning.

Først efter et langt Ophold i det besatte Omraade blev der Mulighed for at drage bort, efterladende alt Indboet eller dog det meste af del. Vi fik Lov til at tage 20 kg Indbo med derfra.

Mange Aar er gaaet siden dengang, men mange triste Minder lever dog endnu; men god t er det, at vi kom hjem.

Peter Wolter, Varnæs.

Vi kom til Galizien

(35) Jeg stillede den 15. januar 1915 sammen med mange landsmænd her fra Nordslesvig i Haderslev. To gange var jeg tidligere blevet indkaldt, men var hver gang blevet hjemsendt, fordi man havde nok af frivillige at tage af. Denne gang blev det dog alvor. Vi var omkring ved hundrede mand, og næsten alle var dansktalende. Samme aften blev vi stoppet i et tog og kom til Flensborg, hvor vi overnattede.

Næste dag fortsattes rejsen. Den førte os til Marienburg i Østprøjsen, til det 152. infanteriregiment. Under rejsen stødte endnu flere indkaldte mandskaber til. De var fra Holsten, Hamborg og Bremen. Tre dage varede rejsen. Den gik også i sneglefart. Der var hundekoldt i toget, men værst var det dog om natten, fordi vi ikke alle kunne ligge ned. Da jeg var ret lille, fandt jeg mig en liggeplads oppe i bagagenettet, og jeg sov saamænd nogenlunde. Men en nat gik det galt. Toget standsede med et ryk, og jeg drattede ned, lige ned paa en blikkenslager fra Hannover. Denne blikkenslager var for resten meget krigsbegeistret. Sammen med et par andre fordrev han tiden med at synge soldatersange. Dagen efter, at jeg pludseligt var dumpet ned på ham, hørte han pludselig op med at synge. Han sad i et hjørne og havde besvær med at trække vejret. Det viste sig senere, at han havde brækket et ribben, og det fik jeg skyld for.

Henimod aften den tredie dag nåede vi til Marienburg. Da vi nåede ind på banegården, løb også et andet tog ind. Det var fyldt med flygtninge fra Østprøjsen, hvor der kæmpedes hårdt i de dage. Vi tog opstilling på Banegården og blev af et vagtmandskab ført til en baraklejr i byens udkant. Den første dag gik med at skifte fra civilt tøj til nogle gamle, blå militæruniformer, rigtig nogle gamle, slidte klude. Ved middagstid havde vi ikke noget til at modtage middagsmaden - ærter og flæsk - i, men en af mine kammerater, P. Hybschmann, vidste råd. Han hentede vort vaskefad, og det (36) fik vi fyldt med mad, lige til randen. »Det var godt«, sagde han, »at vi kom så sent, for nu har vi fået mad nok både til middag og aften.« - Og så begyndte uddannelsen.

Jeg kom i en gruppe sammen med en del landsmænd; de øvrige var fra Holsten eller Hamborg. Vor underofficer var noget ivrig i tjenesten. Han kommanderede så voldsomt, at han efter en tre dages forløb var så hæs, at han ikke kunne få et ord frem. Jeg er nu også overbevist om, at han havde gjort brug af alle de sprogblomster, som hele den tyske hær rådede over. Han blev afløst af en underkorporal fra Hamborg, en flink og omgængelig mand. Uddannelsen gik sin jævne gang, ofte med stropeture hen over pløjemarkerne og gennem snedynger. Vinteren meldte sin ankomst meget tidligt så langt mod øst, og den var hård.

En skønne dag blev vi iklædt de grønne feltuniformer. Jeg tænkte ved mig selv, at det nu var på tide, at jeg meldte mig syg. Jeg havde altid haft noget med det ene ben. Lægen kom til det resultat, at jeg umuligt kunne være ved fodfolket, og at jeg hellere måtte komme til en formation, hvor der skulle rides. Jeg blev vel nok glad; men jeg blev afkommanderet til køkkenet. Min nye og fine uniform blev igen ombyttet med en gammel. Længe varede det dog ikke, før jeg sammen med fire andre blev overflyttet til en trainafdeling. Den var indkvarteret i en ny kaserne i Marienburg. Forholdene var en del bedre her.

Da vi ankom, så vagtmesteren på os, hvorefter han sagde: »Hør, I gamle infanterister, I skal få lov til at ride!« Nå, det kom vi nu tidligt nok til. Mine kammerater var alle bymenesker, og følgen var, at vi ofte blev kastet af hesten, hvorefter vi måtte løbe ved siden af

den og se til, hvordan vi igen kom op i sadlen. Men også denne oplæring fik ende, og vi var femten mand, der blev overført til fodartilleri-regiment 17, hvor vi skulle gøre tjeneste ved hestene. Nogle dage senere gik rejsen til Galizien. Jeg var altså blevet artillerist, i hvert (37) fald hvad uniformen angik. Vi havde en underkorporal som transportleder, og det var en lang rejse, vi skulle ud på. Den gik gennem Tyskland over Krakau til Lemberg og mange andre byer. I alle store byer holdt vi een dags rast. Vi havde ikke hastværk. Omsider kom vi til Witzbow, hvor vi skulle melde os på kommandanturen. En af underofficererne på kontoret så i mine papirer, så så han op på mig og sagde: »Hør, kender du mig ikke? Jeg er Niels Jensen fra Kastrupgaard.« - Han gav mig godt mod og sagde, at vi var kommet et godt sted hen, for her skød russerne ikke hver dag. Så marcherede vi endnu 25 kilometer, og efter to dages forløb nåede vi frem til vort batteri.

Th. S.

Spionen fra Arras

Et Minde fra Paaskeslaget 1917.

Arraskammerater! Alene Navnet fremkalder Minder. Hvem af jer var med i Paaskeslaget 1917 ved Arras - eller rettere sagt 10 km Nord for Arras ved Vimy-Højene? Vimy laa jo ved den store Landevej fra Douai til Arras, dukkende sig bag de ret store, skovbevoksede Høje. Her prøvede Englænderne 2'den Paaskedag, den 9. April 1917, at gennembryde Tyskernes Front.

For at kunne udføre dette Kup blev der lagt Trommeildsbølger over den ulykkelige Egn i en 5-6 Uger, og til syvende og sidst udsendtes en Spion for at sætte Kronen paa Værket og udspionere de tyske Forsvarsstillinger. En og anden, der læser disse Linier, laa maaske til højre eller venstre for Vimy i Dagene fra 1. Marts til 13. April 1917 og ved, hvordan de 280 engelske Batterier af alle Kalibre bearbejdede os stakkels Soldater Dag og Nat, kun med smaa Afbrydelser, i de seks Uger. I kunde kun høre Bulderet eller mærke en sagte Skælven af Jorden, men vi kunde baade høre og føle, nej, hvad siger jeg der, vi kunde ingen af Dele, vi blev jo fuldstændig sløvede, uimodtagelige og moralsk nedbrudte af den evindelige Skydning. Da vi saa den 13. om Aftenen kl. 9 (38) sanseløse løb ned af Højen og tilbage i Ro, var vi kun 11 Mand, Resterne af 1. Batl. 262. - Det var Spionens Værk.

Jeg maa nu gaa lidt tilbage i Tiden, til Sommeren 1914. Jeg stod da paa Broen over Saale i Weissenfels-Thyringen. Det var Søndag den 2. August, den for Europa saa skæbnesvangre Dag.

Hvem husker ikke denne smukke Sommerdag, med den lidt trykkende Luft, som stemte Sindene til Alvor. - Men som sagt, jeg stod med min Cykel paa Broen og saa ned i Saaleflodens gule, grumsede Vand og lod Tankerne drage paa Langfart med de glidende Vande. Der var jo Stof nok at tænke over denne Dag. Jeg havde været paa Farten fra om Morgenen, kørt over Naumburg, hvor et Batteri »Felt« stod klar til Afrejse til Fronten, til »Bad Kosen«, Budelsburg og Saaleck for saa endelig ved Aftenstid over Giebichenstein at ende i

Weissenfels. Saa blev jeg paa een Gang revet ud af mine Tanker ved, at en Bil blev standset af Brovagten, der af Garnisonen der i Byen var sat til at bevogte denne Overgang. (Alt var jo i de første Krigsdage spærret for om muligt at fange omstrefende Spioner).

De seks Personer i Bilen, alle Mænd, blev ført ind i Brohuset for at legitimere sig. Efter nogen Tids Forløb blev Vagten raabt til Gevær, og en af Passagererne førtes ud og blev af seks Soldater med opplantet Bajonet ført af Sted til Garnisonen, som laa i Klipperne Syd for Byen. Vi unge Mennesker løb med, for det sivede ud, at det var en fransk Spion, hos hvem der var fundet Tegninger af Rhinfæstningerne. Han skulle nu skydes, mente vi da. Da gik det op for os, at nu var det Alvor med al den Krigssnak.

Jeg glemmer aldrig denne Mand. Han var stor og kraftig, men bleg som en Dønning. Kunde han nu ikke klare for sig i Tide, var han i Morgen ikke mere blandt de levendes Tal. Hans høje, brede Pande vidnede om Kløgt og Energi, og var der et Halmstraa at klamre sig til, skulde han nok vide at gribe det. De brune øjne i (39) det markerede Ansigt spejdede til alle Sider, men Flugt var umulig. Uden for Porten ventede vi en halv Times Tid efter at høre den Geværsalve, der skulde udslette hans Liv. Jeg havde ca. 10 km til min Arbejdsplads og kunne derfor ikke vente længere, og da der jo stadig intet skete, tog jeg omsider af Sted.

Tiden gik, og Krigen skred frem over søndrede Byer, Landskaber og Mennesker med uformindsket Styrke. 2½ Aar senere, den 1. Marts 1917, gik vi i Stilling ved Vimy. Canadiske Tropper angreb os de første Marts-dage. Deres Batterier skød straks et Batteri af de os tildelte »Felt 63« i Stumper og Stykker. Englændernes Infanteri led svære Tab, og man foreslog os to Timers Vaabenhvile, for at de kunde begrave de døde, der laa i Ingenmandsland. Englænderne havde ikke troet, at Tyskerne efter ca. tre Aars Krig endnu havde saa gode Tropper, der kunde afslaa et saa energisk Angreb. De skulle selvfølgelig nedkæmpes og blødgøres. og derfor blev vi udsat for deres forfærdelige Artilleribeskydning i de efterfølgende seks Uger. De af os, der stod det igennem. gik Dag og Nat med en dundrende Hovedpine.

Saa var der en Nat med et ubehageligt Vejr, rigtig et fransk Vejr med Regn og Slud lige i Ansigtet. Vi saa nogle skarpe Lysglimt, som fra en Lommelygte glimte frem fra vor Stilling over imod Englænderne. Tiden sneglede sig hen, mens vi stod paa Lyttepost og paa Vagt i Skyttegraven, og vi syntes, som saa ofte før, at de to Timer aldrig fik ende i det Hundevejr. Ronden kom for at se efter, om alt var i Orden. Officeren havde en Majors Rang, og spurgte ud om alt. Næste Nat gentog det samme sig med Glimtene og med Majoren, men kort efter kom endnu en Ronde, og det forekom os lidt besynderligt. Vi talte om dette mærkelige næste Dag, og da saa det samme gentog sig for tredie Gang, var vor Mistanke vakt. Vi vidste jo, at Ronden beklædtes af alle Bataillonens Officerer. Vor Korporal, der var en opvakt Fyr, fik hurtigt fat i den fremmede Major og bad ham legitimere sig. Fyren blev selvfølgelig grov og skældte (40) og smældte over den raadne Disciplin, der nu var i Hæren, og at man kunne have Mistanke til en prøjsisk Major. Han bad om at blive ført til Bataillonsstaben, saa skulde alt nok klares.

Vor første Bataillon førtes ogsaa af en Major, og han sad i sin hyggelige Bunker, da den fremmede Major førtes ind. Korporalen aflagde Rapport og tilføjede, at det var tredie Nat, den nye Major drev rundt i vort Afsnit. Da vor Bataillonschef ikke kendte den fremmede, bad han om at se hans Papirer. Han fremdrog et Papir, hvorpaa der kun stod »Zollern« (vor Afsnitsbetegnelse), og at han hed Major v. d. Tann.

Saa kom Vinflaskerne paa Bordet, og det gik løs med skaalen og tituleren, men vi gik tilbage til Natten og Regnen. Jeg havde set hans Ansigt og - studsede. Hvorfor og hvorfra var det mig bekendt?

Om det nu var for at faa Tiden til at gaa, at Flasken kom paa Bordet, saa der kunde foretages en Kontrolopringning, ved jeg ikke. Men da v. d. Tann viste sig i Skyttegraven igen kort Tid efter, kom selve Bataillonsadjudanten springende og forlangte ham anholdt. Der fandtes ingen Officer af det Navn i den store Generalstab, og de havde heller ingen udsendt. Nu for vi i Nattens Mulm og Mørke rundt i Graven for at finde ham, og nede ved tredje Deling blev han halet ned i Frakkeskøderne. - Han var nemlig ved at forsvinde over Dækningen.

I det flakkende Lys fra Lyskuglerne saa jeg atter dette blege Ansigt med de urolige brune øjne, og da gik det op for mig, hvor jeg sidst havde set det. Det var ved Broen over Saa-lefloden i Weissenfels for 2½ Aar siden. Dengang klarede han altsaa Skærene, og det er sikkert det, der har fristet ham til at prøve igen. Kan han mon klare sig i Land igen? Jeg ved det ikke og har aldrig faaet det at vide.

Johs, Jessen, Korup.

Slaget ved Somme - tilbage til Tyskland

(41) Jeg deltog i krigen ved infanteriregiment 31, 1. kompagni. Den 18. juli 1916 Blev vi om aftenen klokken 11 afløst af infanteriregiment 11, som kom nede fra Verdun. Man fortalte hårrejsende historier om kampene dernede. Vi havde i mange måneder ligget på højderne ved Loretto og Vimy; det var gået frem, og det var gået tilbage, og vi var glade for at blive afløst.

Vi slæbte alle vore ejendele med os tilbage, og hen på morgenstunden nåede vi Mericour-Caronne, der var vort samlingssted. Vore gamle kvarterer var allerede optaget af andre troppeformationer. Vi hørte altså ikke mere hjemme her.

Allerede klokken fire om morgenen trådte vi an på pladsen foran kirken. Stabssergenten uddelte appelsiner og chokolade, og efter en times forløb marcherede vi af sted. Vi kom til en by, der hed Nouelles-Gardeauet. Her blev vi indkvarteret hos civilbefolkningen og fik lov til at gøre, lige hvad vi ville, men så snart vi havde fået udleveret vor middagsmad, fik vi befaling til at blive i vort kvarter.

Vi brugte tiden til at vaske os grundigt, vi fik snavset fra skyttegraven fjernet fra vore uniformer, og enhver fik udleveret en splinterny skjorte. Efter denne renselsesproces gik jeg til landsbyens franske barber for at blive klippet og barberet. Det var en mærkelig barberforretning, for barberen var samtidig kromand, og barberingen foregik midt imellem syngende og drikkende gæster, der jo hovedsagelig var tyske soldater. Ved totiden marcherede vi videre. Det var en frygtelig varme, og sveden drev af os i stride strømme. Efter to timers march naaede vi en lille jernbanestation. Her holdt et tog, og vi blev stuvet ind i det. Vi var nu så langt fra fronten, at vi kun svagt hørte artilleriild en som en fjern torden. Toget kørte ikke særlig hurtigt. Jeg fik derfor god lejlighed til at se på landskabet, som vi kørte igennem. Overalt var der frugtbare marker, hist og her (42) kørte skovpartier. Venlige og fre-

delige landsbyer med kønne kirker optog landskabet og forstyrredes ikke af krigen. Hist og her så man enkelte bønder høste korn, og unge piger hakkede roer.

Ved seks-tiden standsede toget ved en lille station, og vi steg ud. Efter en times march naaede vi vort kvarter. Det var en nydelig og tiltalende landsby i nærheden af Cambrai. Nu begyndte rygterne at tage fart. Vi troede, at vi for længere tid skulle blive her i de idylliske omgivelser; men det kom anderledes. Klokken fem om eftermiddagen marcherede vi videre, igennem Cambrai. En af kompagniets spøgefugle var saa heldig at faa fat i en gammel høj silkehat, som han satte oven over staalhelmen, og hvor vi kom frem, gjorde han uhyre lykke. Ikke mindst morede civilbefolkningen sig kosteligt.

Efter en times march på den anden side Cambrai gjorde vi holdt. Vort kompagni tog kvarter i en lade. Den var fyldt med halm. Vi fik ordre til at være parat til at bryde op med øjeblikkelig varsel. Dette havde til følge, at ingen følte trang til at sove. Nogle salte sig til at spille kort, andre gav sig til at drikke, og andre lavede halløj på anden måde. Vi var vel to hundrede mand ialt i laden, og alle de helt eller halvtfulde folk røg tobak, cigarer, cigaretter eller pibe; de tumlede rundt i halmen med stearinlys og lamper; det var et Guds under, at der ikke gik ild i laden. Bondekongen kom hvert Øjeblik ind til os og bad os om at være forsigtige, men man lo kun ad hende, og hendes bøn om at udvise forsigtighed gjorde kun ondt værre.

Næste dags morgen klokken otte marcherede vi videre, men allerede efter en halv times march gjorde vi holdt og fik lov til at smide os ned i grøften. En time senere kørte en mængde lastbiler frem. Saa vidste vi, hvad der ventede os. Med omkring ved tredive mand paa hver vogn kørte vi nu fremad i hele tre timer. Da vi omsider standsede, blev vi helt overrasket ved at høre (43) en frygtelig artilleriild. Den var på grund af bilernes støj og larm helt undgået vor opmærksomhed.

Vi var nået til en lille landsby, Bancourt.

Hele første bataillon blev indkvarteret på en herregård, og her opholdt vi os i tre dage. Vi hørte ustandseligt den heftige kanon torden, og vi vidste, at vi skulde frem i den. Vi ventede kun på orden til fremrykning. Ventetiden er det værste af det hele. Når først man er fremme, midt i det hele, går det altid lettere. Forplejningen bød på det allerbedste. To gange om dagen fik vi en varm ret, godt med kød. Det var ellers noget, der var sparsomt tildelt. Om eftermiddagen den tredie dag blev der ved parolen oplyst, at vi skulle være beredt til at rykke frem om aftenen klokken ti. Vi så tavse på hinanden, men så fik vi travlt med at skrive hjem, og for mange blev det det sidste brev. Endnu en gang serveredes god mad, lige så meget vi kunne få ned; der uddeltes tobak, cigarer, ja endogså vin. Officererne var ligefrem helt venlige og kammeratlige imod os.

Da klokken var ti, var det bælgmørkt. og kompagniet tiltrådte marchen fremad. Uden for byen, hvor vi havde frit udsyn, mødte vi et storslået syn. Hele horisonten var et eneste flammehav. Slaget var i fuld gang, og luften var fyldt med et vanvittigt spektakel. Efter en times march gjorde vi holdt ved landsbyen Ligny. Kaptajnen formanede os til at holde sammen, ikke at blive nervøse, for når vi nu var ude på den anden side af landsbyen, var vi i kamplinien. Han ville især henlede vor opmærksomhed på en korsvej, som vi skulle passere. Dette skulle ske i hurtigt løb.

Så gik det videre. Kaptajnen var i spidsen. Ti minutter senere fik vi den første granat. Den gik ned lidt til højre for os, men i vort kompagni kom ingen til skade. Kort efter naaede vi korsvej en. Som ved et trylleord satte vi alle i stærkt løb. Vi rendte, som om vi var gale, og vi kom alle uskadte over det farlige sted. Foran os lå et gammelt munkekloster, Aucur de

la Boye. Der hørte en stor herregård til klosteret, men både det og gården var skudt (44) sønder og sammen. Vi søgte ly og læ bag klosterets murværk og ventede på nærmere ordre. Den kom ret hurtigt. Kompagniets tre delinger skiltes og gik hver for sig frem, tværs over markerne. Her nåede vi en chausse. Vi gik i gåsegang ned ad den. Det bleven forfærdelig vandring. Jeg mindes ikke, at jeg nogensinde i mit liv har været med til noget lignende. Granaterne eksploderede rundt omkring os, shrapnels over vore hoveder, geværkugler piftede og hvinede om ørerne på os. Fra alle sider lød skrig og jammer. Rækken blev tyndere og tyndere; men frem gik det. Rundt omkring os var det mørk nat.

Vi passerede en landsby og kom ned i en hulvej, som førte op til en anden landsby, der lå oppe på en bakketop. Landsbyen lå under et frygteligt artilleribombardement fra fjendens side. Langs med hulvejen stod flere tyske batterier, der fyrede løs alt det, de kunne. I hulvej en lå også på den ene side en lang række mennesker, tæt sammenpakket. Man kunne ikke se, om de var levende eller om de var døde, og for at få vished om sagen bøjede jeg mig ned og tog fat i benene på en af dem. Men i samme øjeblik råbte han arrigt: »Hvad vil du?« Jeg fik travlt med at komme videre. Vi nåede hen til et sted, hvor vejen førte under en jernbanebro. Her var der lidt dækning. Kaptajnen kaldte korporalerne hen til sig for at instruere dem. Jeg fik ordre til - selv om jeg ikke var korporal - at løbe frem med mit mandskab til et træ, som stod ca. hundrede meter foran os på en mark. Det var ret utydeligt at øjne det. Derefter skulle vi svinge til venstre og fortsætte vort løb, indtil vi nåede en grøft. Den skulle vi besætte. Vi sprang frem fra granathul til granathul. Af og til snublede vi over en falden soldat, men da vi nåede grøften, var vi kun tre mand tilbage af vor gruppe. Lidt efter lidt samledes resterne af kompagniet, og der ankom også enkelte, der var blevet borte i mørket. Vi lå her i anden linie, men fuldstændig uden dækning. Vi lå oppe på en bakke, og første linie lå fem hundrede meter længere fremme på (45) marken. De lå hele tiden under et skrækkeligt bombardement. Jord, træer, sten fløj hushøjt i vejret. Vor linie blev ikke ramt. Granaterne gik hen over vore hoveder og ind i landsbyen bag os. Der var der ikke et menneske. Vi lå i tre dage i anden linie. Så fik vi befaling til at afløse tredie bataillon, som lå i første linie. Da vi led meget af tørst, ville jeg gerne have lidt drikkevand med mig. Jeg løb derfor tilbage til landsbyen for at forsyne mig; men da jeg kom tilbage, var kompagniet allerede rykket frem. Det var imidlertid blevet højlys dag, men der var ikke andet for end at styrte frem over markerne, og som ved et under kom jeg intet til. I landsbyen havde jeg set ting, der fik det til at løbe iskoldt ned ad ryggen på mig. Det var ikke blot det uhyggelige kaos af sammenstyrtede huse, men der fandtes lemlæstede lig i hobetal, og der var en fæl lugt. Samtidig hamrede granaterne ubarmhjertigt ned i byen.

Da jeg endelig var nået ud til mine kammerater, blev der stor glæde. De troede nemlig, at jeg var faldet. Her i første linie var vi ustandseligt udsat for en rasende trommeild, og vi måtte belave os på, at der kunne blive stormet hvert øjeblik. Vi var ikke ukendte med artilleriild, men dette her overgik i voldsomhed alt, hvad vi hidtil havde oplevet. Mange af vore kammerater faldt, og foran og bagved vor usle grav lå døde soldater spredt ud over terrænet. Stanken var ulidelig. Vi var kommet i helvede. Her havde død og elendighed herredømmet. Der var ingen af os, der regnede med at slippe levende bort. Vi var imidlertid allesammen så medtaget, at man nødvendigvis måtte trække os ud af linien, og da der kom budskab om, at vi skulle afløses, havde vi kun een tanke, og det var at hytte skindet, indtil afløsningen kom.

Op afløsningen kom. Kaptajnen sagde, at enhver selv kunne vælge, på hvilken måde han ville gå tilbage. Vi skulle kun alle samles ved det gamle kloster. Det var midnat, da de

første gik tilbage. Jeg besluttede, at jeg ville vente, til det blev lyst, for jeg havde lagt mærke til, (46) at skydningen ikke var så stærk mellem klokken syv og otte. Nu ville skæbnen, at der om morgenen, da jeg startede min tilbagemarch, lå en tæt tåge over egnen. Jeg havde svært ved at orientere mig. Medens jeg løb omkring på lykke og fromme, rendte jeg på et granathul. Her sad en løjtnant sammen med sin oppasser. Løjtnanten kaldte mig hen til sig og spurgte, om jeg kendte vejen til en nærmere betegnet landsby. Jeg gav ham oplysning om, i hvilken retning jeg mente, landsbyen lå. Derpå skyndte jeg mig videre. Kort efter dukkede en række popler op i tågen. Så vidste jeg, hvor jeg var. Ved at løbe parallelt med disse, ville jeg nå til en landsby, men jeg var ikke enig med mig selv, hvorvidt jeg turde løbe risikoen og forcere byen, der lå under heftig granatregn. Der var dog ikke tid til lang overvejelse, for der, hvor jeg stod, peb geværprojektilerne om ørerne på mig, og granaterne hylede hen over mit hoved og kreperede rundt omkring med øredøvende brag. Da jeg var bange for at løbe vild, når jeg løb uden om byen - tågen lå meget tæt - besluttede jeg mig til at løbe gennem byen. Og jeg løb bogstavelig talt med livet i hænderne. Hvert øjeblik måtte jeg søge dækning i et eller andet hul; men omsider nåede jeg gennem byen og - helskindet.

Nu gjaldt det om endnu at komme ned ad en vej, der var omkring ved en kilometer lang, men den lå under meget stærk artilleriild. Fjenden havde vel nok iagttaget, at denne vej var meget befærdet. Her havde tyskerne også opstillet en mængde batterier, som det fjendtlige artilleri søgte at få ram på. Af selve vejen var der egentlig ikke meget tilbage. Den var fuldstændig oprevet af granater. Jeg var igen heldig og kom uskadt ned ad vejen, men jeg var så udmattet, at jeg næsten ikke kunne løbe mere. Jeg gik ind i en dækning til artilleristerne. De gav mig en tår kaffe. Det lavede lidt op, og - endelig nåede jeg da tilbage til det gamle kloster. Det engelske artilleri sendte dog også sine granater herhen, men virkningen var dog ikke så ødelæggende som (47) længere fremme. Den værste fare var overstået. Resterne af første kompagni var samlet her. Jeg var den sidste, der ankom. Mine kammerater hilste på mig med glæde. De havde for anden gang troet, at jeg var faldet, og i kompagniets rapport havde man allerede opført mig som savnet.

Af mine kammerater fik jeg al vide, al vi skulle blive liggende ved klosteret et døgn, hvorefter vi atter skulle sendes frem. Jeg spekulerede en del over denne meddelelse og var klar over, at jeg indtil nu havde været mere end heldig. Jeg var sluppet godt fra det hele, men - ville det gå lige så godt næste gang? - - - Jeg havde på fornemmelsen, at udsigterne var meget små.

Denne forudelse fik mig til at gå til vor kaptajn. Jeg meldte mig syg. Kompagniføreren sendte mig til lægen. Denne opholdt sig i klosterets kælder, hvor der var forbindingsplads. Da jeg kom derned, var han fuldt optaget af de overordentlig mange sårede, som ventede på at blive forbundet. Han havde ikke tid til at se på mig. Det var vel min lykke, for jeg fejlede sandt at sige intet. Jeg var kun dødtræt og udaset efter de sidste dages store anstrengelser. Lægen gav en sanitetssoldat ordre til at anbringe en indlæggelsesattest på mit bryst. Jeg skulle på lazaret. Jeg var henrykt og skyndte mig til kaptajnen for at meddele ham resultatet, og så tog jeg til hovedforbindingspladsen i Ligny. Mit gevær og mine patrasker smed jeg bort. Hvorfor skulle jeg slæbe på disse ting? Jeg var ikke mere i første kompagni i regiment 31 og var overbevist om, at jeg aldrig nogen sinde kom tilbage til det.

En time senere var jeg i Ligny og meldte mig på forbindingspladsen. Der herskede en uhyre travlhed. Ambulancerne bragte uafslædelig sårede tilbage. Mange af de hårdtsårede var afgået ved døden under transporten. De blev lagt hen i et hjørne af gårdspladsen. Ved middagstid kørte en stor rutebil frem. Den kunne tage omkring ved halvtreds mennesker. Jeg

var så heldig at komme med den. Ved siden af mig sad et par sårede (48) englændere, som var laget til fange. Den ene var såret i armen, den anden i benet. De var vældig forbitrede på os og viste os al den foragt, de kunne få skrabet sammen. Når vi talte til dem, vendte de hovedet til en anden side. Vi kørte vel to timer og kom så til en samleplads. Her var der sårede i tusindvis. Dagen var meget varm. Vi lagde os ned i skyggen af nogle høje træer. Man serverede kaffe i mængder og lige så meget brød med marmelade, som vi ville have. Da ingen af os havde spist nævneværdigt i de sidste to til tre dage, var det utrolige mængder, vi satte til livs. I det fjerne hørtes utydeligt kanontorden, og det var en behagelig fornemmelse at være uden for skudvidde. Nu talte vi indgående om, hvor vi mon ville komme hen. Nogle mente, at vi ville komme til Belgien. Ved fem-tiden om eftermiddagen gik alle, der kunne gå selv, op på stationen. Vi tog plads i et lazarettog, der vel talte omkring ved halvtreds vogne. På stationen var der lige ankommet et log med forstærkningsmandskab. Det var mest helt unge mennesker, der ikke tidligere havde været ved fronten. Synet af alle de mange sårede undlod ikke at gøre et dybt indtryk på dem.

Henimod aften kørte toget. Sygepasserne fortalte, at man medførte proviant til tre dage. Der forestod derfor en lang rejse. Også i toget fik vi en vældig god og rigelig forplejning. På tredie dagen passerede vi Leipzig, og stadig gik det østpå. Ud på eftermiddagen standsede vi ved en station i en stor troppelejr. Her fandtes en mængde barakker, der var omdannet til lazaret. Troppelejren var en øvelsesplads, Zeithain, i Sachsen. Lazarettet kunne rumme seks tusinde patienter.

Vi blev nu fordelt på barakkerne. fjorten mand på hver stue. Det var helt løjerligt at få støvlerne og klæderne af og komme i en ren seng. Det havde vi rent ud sagt ikke været i årevis. Den sidste tids og de sidste dages begivenheder bevirkede dog, at vi ikke kunne falde i søvn. Vi lå og drøftede alle de voldsomme oplevelser, vi (49) havde haft. Først hen på morgenstunden fik søvnen tag i os, og vi sov nogle få timer.

Om så begyndte lazaretlivet. Vi troede, at det ville blive behageligt, men tak skæbne! Det blev så ubehageligt, som noget kunne være. Man kørte os i meget stramme tøjler, på ægte prøjsisk maner. Forplejningen var under al kritik. Vi gennemgik ligefrem en sultekur. Om morgenen et lille stykke brød, til middag to kartofler, en saltet sild eller en hid kød på størrelse med en valnød, til aften en suppe så tynd, at vi i reglen drak den af spiseskålen. Jeg har aldrig været så sulten, som på lazarettet i Zeithain. Vi tænkte kun på mad, mad og atter mad. Nøden tvang os til at købe mad på egen hånd, og den var dyr. Alt dette gjorde man på beregning. Man ville gøre os kede af opholdet. Det gjaldt om at få os ud til fronten igen så hurtigt som muligt. Efter fire ugers forløb havde vi fået nok af Zeithain, og vi bad lægen om at udskrive os. Det var der ikke noget i vejen for, og glade var vi den morgen, da vi vendte Zeithain ryggen og steg ind i toget.

Vi blev allesammen sendt til vor forstærkningsbataillon, for mit vedkommende til Heide i Holsten. Da jeg ankom hertil, opsøgte jeg allerførst køkkenet for at få noget at spise. Jeg havde en glubende appetit. Da den værste sult var stillet, meldte jeg mig på bataillonens skrivestue og blev tildelt et kompagni for rekonvalescenter. Nu skulle der også være udsigt til at komme hjem på orlov, og da det var midt i høsttiden, indså stabslægen, som var en fornuftig mand, at det ville være gavnligt for mig at komme hjem og hjælpe til, og jeg fik orlov i hele seks uger. Det siger sig selv, at jeg var ellevild af glæde, da jeg satte mig i toget og kørte nordpå.

Lystige oplevelser før og under krigen

(50) Fra 1901-03 var jeg aktiv Soldat ved Infanteriregiment 46, 10. Kompagni, i Posen, det første Aar som Rekrut i Bidrusgolager Øvelsesplads.

En Dag skulle vi marchere derfra til Posen. Sergenten, Kluge hed han, vilde have, at jeg skulde bære den ene af hans Sko, en anden den anden.

»Jeg har ikke Plads i mit Tornyster«, sagde j eg; men Sergenten svarede, at han nok selv skulde spænde den i Tornystret.

En af de gamle, Børstenbinder Knag, sagde: »Du er da ikke saa dum, Konstmann, at gaa og bære hans Sko; det har Du ikke behov. Vi putter den pin'de i æ W. c., nu skal vi ha' Sjov med ham Ka'len«.

Den kom i W. C. med »træk og slip«! og - gled ud i Wartefloden!

Da vi kom til Posen, skulde vi køre med Toget til Wreschen. Sergenten vilde nu have sin Sko paa. - Af med de svedige Støvler! Han fik den ene! »Hvem har saa den anden?« - Jeg sagde: »Har du ikke selv taget den ud?« Ih, hvor blev han vred!

En anden Soldat fik 50 Penning for at se, om Skoen var i Kupeen i Toget. Hvis den ikke var der, skulde han telegrafere til Bidrusgolager, om den var der. - - Det kostede ham 1 Mark og 55.

Næste Morgen kom Kaptajnen ridende, og Sergenten meldte, at Børstenbinder Knags og min Uniform ikke var i Orden!! Men Kaptajnen sagde, at Uniformerne var gode nok, men Sergenten var ikke i Orden! For Eftertiden vilde han ikke have »Sladderi!« Hele Regimentet gottede sig. - Hver Gang vi f. Eks. fandt et lille Stykke Læder, sagde vi: »Halløj, nu har vi fundet Resten af Sergentens Sko ... «

Sergenten vilde gerne forfremmes og have mere i Løn; men han havde en Konkurrent. - Den, der skød bedst, skulde forfremmes.

(51) Sergeant Kluge skød godt! - Men den anden sagde: »Hør, du, Konstmann, dig er han vred paa alligevel! Kan du ikke, naar jeg har skudt, stikke et Hul i 12'eren i Skiven, saa faar I Kaffe og Kage i Aften!«

- Og det fik vi ...

Engang skulde vi fægte med Gevær. Jeg havde lige »stukket« en Mand ned, da Sergeant Kluge sagde, at han sagtens kunde stikke mig ned! - Saa fægtede vi! - Jeg stak ham to Ribben ind i Lungen. - Det var slemt, som han klagede sig; men jeg sagde: »Skal vi ikke fægte videre?« Han skulde ikke have mere fægtet. - Han kom paa Lazaret.

Paa en Manøvre i Schlesien skulde vi, ti Mand og Sergeant Kluge, have Middagsmad hos en Slagter. Denne gav Sergeant Kluge tre Mark og bad ham gaa over i Værtshuset og spise der.

Til os sagde han, at det, vi skulde have, var for godt til en Sergeant. »Jeg har selv været Soldat og ved nok, hvordan en saadan Herre skal have det, o. s. v.«, sagde den brave Slagter.

Vi kom til et fintdækket Bord med hvid Dug! Flere Slags Steg, Øl, Snaps og Cigarer! - Efter at vi havde spist og endnu sad ved det veldækkede Bord, kom Sergenten - og bad os gøre vore Geværer rene.

Han blev ikke budt det mindste -; det gjorde vi, og da vi var færdige, kunne Sergenten gaa om i Kroen igen.

- Han var slemt fornærmet.

Jeg forstuvende min Fod en Dag og laa i Sengen paa Kasernen i Posen. Kaptajnen kom op og saa til mig, og vi talte meget sammen. Jeg sagde saa, at han havde en køn Hest, og at han sad godt paa den! - Det glædede han sig over. Han spurgte da, om jeg kendte noget til Heste. »Jo, det gør jeg da nok, for jeg er Smed og har beslaaet mange Heste, saa jeg har da saa meget Forstand, at jeg kan se, det er en køn Hest, og at Kaptajnen sidder godt paa den«. - En Dag noget senere, da vi fik »Tysker-suppe« til Middag, kom Kaptajnen og undersøgte, om vi fik Kød nok. Han syntes, der var for lidt! »Smid den (52) Mad i Svinetønden«, sagde han og gik ned i Køkkenet og - saa skal jeg love for, vi fik Kød!

Et menneskeligt Træk!

Den 2. August 1914 mødte jeg i Haderslev - paa Raadhuset - og fik anvist et Kvarter hos en Skræddermester. Jeg gik nu slet ikke derhen, for jeg havde hørt, at man fik daarlig Mad der. Jeg gik til Raadhuset igen og sagde, at »Døren var laaset!« - Saa fik jeg et andet Kvarter - hos en fin Dame, hvor Bordet blev dækket som til Bryllup, hvid Dug o. s. v. Der var jeg i seks Dage. Damen var særlig ivrig med at beværte os - vi var to - naar vi fortalte, at vi ordentlig vilde slaas, naar vi kom i Krigen!!

En Dag gav vor Værtinde os hver tre Mark. Det var i Stedet for at give os Drikkevarer med til den medbragte Madpakke. - Vi fik femten Grogger, saa - Stemningen var høj og krigerisk!!

Jeg hørte til Infanteriregiment 84 og flyttede op paa Kasernen, da de unge rykkede ud. Det var dog trist, at man skulde ind paa saadan en Kaserne; kunde man blot komme til Skærbæk igen. Jeg sagde det til *Callø*, der var Skriver. Han lod det gaa videre til Feldwebelen. Der var nemlig en Mand, der gerne vilde til Haderslev, og vi fik Lov at bytte!!

Jeg kom altsaa til Slagteren i Skærbæk og kunde gaa hjem til min Kone hver Nat. En Morgen, da jeg kom hjemmefra, mødte jeg Løjtnanten. »Hvor har du været?« - »Aah, en Spadseretur i det dejlige Vejrs«. - »Godt!!«

En Dag sad jeg ved Middagen og fik en god Steg! Pludselig blæstes der Alarm! »Aldrig har jeg gaaet fra en god Steg! - og det gør jeg heller ikke for Tyskerne, saa kan de blæse saa galt, de vil!«

Da jeg var færdig med Stegen, gik jeg om paa Torvet i Skærbæk og spurgte en civil Person om, hvor Soldaterne var henne og hvad mon kunde være løs?

»De er læng' ud og jage æ Kræ op, for der var Højvande ved Havet!« - - Nu vilde jeg jo gerne hjem og beslaa nogle Heste i min Smedie. Jeg sagde derfor til (53) Kaptajnen: »Hr. Kaptajn, jeg har selv Kreaturer i Vandet!« Kaptajnen spurgte: »Hvor mange Mand vil De have med?« - »Blot jeg faar ham, Øksler (fra Ladelund) med, saa er det nok«. (Øksler var lige blevet idømt tre Dages Arrest for at komme for sent). - »Desværre har vi intet Køretøj at køre med«, sagde Kaptajnen. - »Nej, men blot jeg faar et Par Cykler!« svarede jeg. - »Godt, tag af Sted«, sagde Kaptajnen.

Til Øksler sagde jeg bagefter: »Kom du med mig hjem og faa Kaffe og Kager, saa kan du hjælpe mig med at trække Bælgen i Smedien, og saa lader vi Arrest være Arrest!« - Han glemte aldrig, han slap for Arrest!

- Vi besluttede fem Heste, der var bestilt. Ja, der var nok at lave!

Den 1. December 1914 gik det saa til Fronten, til Østprøjsen, imod Russerne. Det gik rigtig godt. Kaptajnen var et godt Menneske. Han vilde ikke selv gaa imod Russerne, derfor laante han en Løjtnant; men ham vilde vi ikke gaa frem med. Vi blev i Skyttegraven, hvor vi drak Romgrogger!

Vi laa i Dubijarden i Østprøjsen. - En Dag sprang min Tornysterrem, og jeg gik hen til Skomageren i Skolen; - - men han laa Lig!! Han var blevet dræbt af en Granat! - Saa gik jeg hen til den anden Skomager, *Bertelsen* fra Løgumkloster. Han var indkvarteret paa en stor Gaard, og han var kras og stolt, fordi den anden var blevet dræbt!!

Jeg sagde, at det nu var slemt nok, for hjemme i Sachsen sad nu hans Kone og Børn maaske og græd for ham. - »Naa, men kan du sy mit Tornyster?« - »Nej, du kan selv sy dit Skidt!!« -

Jeg fik saa en Begtraad og en Syl, og saa syede jeg selv min Tornysterrem.

Da jeg var færdig og vilde gaa, sagde han: »Nu er jeg uden for det hele; lad dem kun slaas!« - og mens han endnu havde Munden lukket op for at udtale disse Ord, suste en Granatsplint frem og dræbte ham paa Stedet. Stenene fløj rundt omkring mig, og hvordan det (54) saa kunde gaa til -, jeg blev ikke ramt. Jeg fjernede mig og kom hen forbi Smedien. - Pludselig slog en Granat ned i Smedien, men jeg havde nu faaet mit Tornyster paa, og det tog Stødet af for mig. Jeg blev nemlig ramt af Stenene.

Saa gik jeg videre. Der stod *Jensen Mengsel* fra For-Ballum, Han sagde: »Det var nok nær ved at være forbi med dig, Smed!« - »Jamen, det var dog værre for Skomageren, for han blev dræbt!«

Begge to Skomagere blev lagt i samme Grav.

En Nat laa jeg med Natkikkerten helt alene oppe Toppen af en Lade i Dubijarden.

Saa kom Russerne! De vilde grave en Skyttegrav i en Rugmark, der hørte til Gaarden. - Jeg skød fem Skud efter dem og ramte midt i Kolonnen! -

Nu havde jeg gaaet og samlet Patroner op, og der var kommet nogle russiske Patroner imellem! - Uheldigvis fik jeg en russisk Patron i mit Gevær!! Laasen ville hverken gaa op eller i. Jeg kunne ikke faa Patronen ud! Den sad fast!

Jeg gik ned ad den lange Stige. Da jeg kom ned, stod der fuldt af Soldater paa Gaardspladsen! - Jeg kunde i Mørket ikke se, om det var Russere eller vore egne; jeg talte d a n s k:

»Æ de jer, Dall ??? - for nu kommer Russerne. Der sidder en Patron fast i Geværet, og jeg kan ikke skyde mere!«-

»Ja, det er Peter! Kom du kun frem!!« sagde Dall. - Det var Løjtnant Dall fra Lerte ved Sommersted.

Om Morgenens, da det blev lyst, saa vi, at Russerne i N attens løb havde gravet en Skyttegrav i Rugmarken; nu skulde vi skyde dem ud!

Russerne kravlede og krøb for at komme bort, men saa løb en af vore egne om for at se, hvor mange vi havde ramt. Han kom tilbage med fire Russere som Fanger!

Det var Amtsforstander *Sperlings* Gaard i Dubijarden, vi var inde i, men vi maatte forlade Gaarden, fordi (55) Russerne bombarderede den. Vi maatte trække os om bag en Skov, ned til nogle Skyttegrave.

Da saa Bombardementet var ophørt, blev der udpeget fire Mand til at søge op mod Gaarden for at se, om der endnu var nogle Russere til Stede. Disse fire var alle danske. Jeg var den ene, og vi blev udtaget, fordi vi holdt »*Flensborg Avis*« ...

Vi var alle ængstelige! Vi var ikke glade ved Situationen. Fra en Dalsænkning skulde vi følge en Vej op mod Gaarden, hvor der var fri Skudlinie - for Russerne. For dog at have nogen Dækning, søgte vi op bag Gaardens Kartoffelhus. Herfra kunde vi overse Gaarden og Gaardspladsen. Gaarden var frygtelig ramponeret af Russernes Granater. Tagspærrene stak frem i den store Lade, Portbuerne var styrtet ned, og i Stuehuset var Dørene sprængt,

Vinduerne sprunget op. De hang og klaskede paa Hængslerne. Inde i Stuen kunde vi se en brændende Hængelampe, der svingede frem og tilbage i Lufttrækket!! Men Russere saa vi ikke. - Ingen var dog modig nok til at gaa ind i Gaarden og se efter.

Efter nogen Drøftelse frem og tilbage blev vi enige om, at det maatte være mig, der var den mest modige. Jeg listede da ind i Gaarden og undersøgte den nærmere. Jeg kikkede efter alle Vegne, i Lader og Stalde, jeg dristede mig endda helt hen til et af de aabentstaaende Vinduer i Stuehuset og raabte: »Æ der nogen Russere herind', ka' I saa se at kom' herut!«

Om dette Krigsraab var paa Tysk eller Dansk, husker jeg nu ikke. Men der var ingen! - Og med denne beroligende Melding gik vi fire tilbage til Skyttegravnen. Mens vi laa i Understanden i Dubijarden, kom der Bud, at vi ikke maatte fyre i Kakkellovnen. Vi skulde tage Ilden ud, for Fjenden kunde se Røgen og vilde indstille Kanonerne derefter.

Jeg tillod mig at sige: »Vi vil nu se, om Russerne kan ramme Kakkellovnen!« Jeg stoppede mere i den og tændte en Cigar, men i det samme slog en Granat ned (56) igennem Kakkellovnen. Den sprængtes; jeg blev ramt og min Arm brækkede to Steder, ligesom venstre Albue blev knust!

En af Vagterne brækkede ogsaa en Arm. Det var nu ogsaa et dumdristigt Forehavende. Vi kom hen til Kaptajnen og fik Toddyer. »I Dag skal du have to, Peter Konstmann, inden du gaar,« sagde han til mig. Jeg kom saa paa et usselt Lazaret. Lægen dueede ikke! Men saa gik Rejsen til Danzig, til et meget pænt Lazaret. Vi var 32 Mand, hver med Skavanker i Arme og Skuldre; men Lægen var saa dygtig, at de 29 beholdt Armene. Min Arm var en af de værst medtagne. Efter tre Maaneders Ophold paa Lazarettet rejste jeg hjem. Kaptajnen havde sørget for, at jeg baade i Berlin og i Hamborg fik en god Seng! Alt var i Orden!

Paa Vej en hjem skulde jeg til Slesvig - til Regimentet - og hente mine Papirer. Jeg holdt min Arm stiv, kan I tro!

Generalen sagde: »Hjem! med det samme!« Saa slap jeg! og kom hjem!

Hvor var det dog dejligt!

Peter Konstmann, Jejsing.

Et Minde fra Vinterslaget i Masuren i 1915

22. Februar 1915. Vi holder, en lang Kolonne Panjevogne, fyldte med syge og saarede Tyskere fra de sidste Dages Kampe om Byen Augustowo i Polen, bag ovennævnte By for at afvente nærmere Ordre. Byen har vi lige lagt bag os. For Tiden er her mere end overfyldt af Soldater fra det tyske 40. Reservekorps samt af de mange russiske Krigsfanger.

Selvom Solen i Dag er fremme, er det dog bidende . koldt. Jorden er overdækket af et fint Snelag, i hvis Krystaller Solens Straaler brydes. Her sidder vi, en fire-fem Mand i hver Vogn, og fryser med Anstand i noget Halm i Bunden af den rekvirerede Bondevogn. Kuskens og Ledsagerens, en Mand fra det østprøjsiske Landeværn, (57) troner paa Vognens Agebræt. Ialt ni og tyve Køretøjer venter vi paa at komme videre. Fra de nærmeste Vogne

høres Tale. En eller anden Ømmer sig i de stramme Forbindinger. Hestene rømmer sig og ryster Seletøjet.

Mens jeg sidder her og lader mit Blik glide hen over det snedækkede Landskab, hører jeg pludselig Latter og lystig Snakken. Jeg vender mig om og ser en lille Flok, tre Soldater, der kommer oppe fra Hovedvejen og tager Retning lige ned mod vor Kolonne. Mændene synes ikke at have travlt. Det ser næsten ud, som de er ude paa en lille Søndagstur. De tager den med Ro. En Hund glammer og giver Hals. - Naa, saaledes, Mændene har Hund med. - Ja, selvfølgelig, hvorfor ikke det! - Mændene der nyder Tilværelsen. Selv en Pibe Tobak nyder de, som om der slet ikke var noget, der hed Krig! - Den kan jeg nu ikke grade. Mændene er nu kommet hen til os. De er Hamborgere, tror jeg i hvert Fald, efter Maalet at dømme.

Det er skæggede Karle. Det er vanskeligt at gætte deres Alder.

Skæg er der, men ogsaa Skidt ...

Om jeg ikke skulde kende Mændene her? - Der var noget ved dem, der forekom mig saa bekendt. Mon det ikke skulde være ... jo! Nu genkender jeg dem. Det er jo Willy Köster, Franz Lüddemann og Ferdinand Møller, - tre af de »gamle«, som Tyskerne kaldte dem, og de hørte alle tre til vort Kompagni.

- Hallo, Willy! - Hvad gaar I her og laver, raabte jeg glad, for naar man er blandt lutter fremmede, gør det godt at se et om ikke just kært, saa dog velkendt Ansigt.

Mændene studsede og saa sig omkring, da de blev nævnt ved navn. Willy maa have genkendt mig, for han nærmede sig og rakte mig Haanden. Jeg trykkede den hjerteligt, og vore øjne mødtes. - Hvad Søren, er det dig, Knakker? - Hvor og hvordan kan det være, at du er her, spurgte Willy nysgerrigt. Ogsaa de andre to stod nu ved Vognen. Hunden, en langhaaret Køter af (58) ubestemmelig race og ført af Ferdinand Møller i en Snor, halsede op mod mig og lavede et Hus, saa det kunde høres langt borte.

- Saa, saa, lille Vovse, Fars lille Vovse, bare rolig, bare ...

- Er du saaret, siden du ligger her, spurgte Franz deltagende.

- Aa, bare saadan et lille Kødkaar, lige til at komme hjem paa, saa ...

- Ja, saa er Krigen da forbi for dig, sagde Franz.

- Pokkers Køter! - Jeg forsøgte at naa Dyrets Hoved for at give det et lille Klap, men Pokker tog ved Hunden. Den for om bag Lüddemann og gemte sig. - Nej, se, I har nok lagt jer Hund til siden sidst. Jeg forsøgte et lille Smil og saa ned mod Willy.

Møller prøvede at hale Køteren frem, men denne strittede imod.

- Hov, hov, lille Vovse, sagde han, lille Nicolajzibus, ham der, Knakkeren, han gør dig skam ikke noget; men Vovsen blev, hvor den var.

Der er et eller andet, jeg ikke kan forstaa ved Mændene her. Jeg ser fra den ene til den anden og henvender mig til Willy Köster: - Hør, Willy, hvad laver I her, og hvordan kan det være, at I tre Kanutter gaar og driver den af her langt bag ved Fronten?

Havde jeg været klogere, havde jeg ikke spurgt, for ret beset ragede det jo slet ikke mig. Mændene tav og var en Del forvirrede. - Naa, ja, jeg fortrød mit Spørgsmaal og vilde fortsætte, men saa sagde Lüddemann: - Det er vor egen Sag, det angaar kun os, og det rager ikke dig, men, Knakker, du er god nok, men hører dog til de andre. (Han mente »otte Dages« Soldaterne). Vi andre, vi gamle, har jo først gjort Krigen med i Frankrig.

- Du har Ret, kære Franz. - Det var dumt af mig at saare jer gamle Fyre. (De hørte alle tre til Reserven og var endnu ikke fyldt tredive Aar).

- Hør, kære Venner, hvordan klarer I Forplejnings-spørgsmaalet? vovede jeg at spørge.

(59) - Lad os om det, lød det fra Willys Mund, - men ellers »besørger« vi alt, eller, om du vil, hugger vi os frem, som det nu netop kan flaske sig. - Jeg forstod! - De var rene Marodører, der ikke tog Hensyn til hverken Ven eller Fjende, og om disse Fyre hed det saa, at de var »Kærnen i Kompagniernes Rækker«.

Igen kom jeg til at begaa en slem Bommert. Jeg spurgte ganske umotiveret Ferdinand Møller, om de da ikke savnede deres Venner og Kammerater eller de øvrige ved Kompagniet?

- Jo, det gør vi vel egentlig nok, mente han, men vi »gamle« har dog ogsaa andet at tænke paa, nemlig Kone og Børn derhjemme.

- Og, ser du, Knakker, udbød Franz Lüddemann, vi har ikke villet Krigen. Den rager os en Bajer. - Næh, du, at de andre er saa dumme, det bliver deres egen Sag. Jeg skal i det mindste bede mig fritaget; ikke noget med at faa smækket en Kugle for Panden, saa man skvatter om og ligger der.

- Og hvad saa nu?

- Hvad nu? - Ja, engang maa denne forbandede Krig vel faa en Ende.

- Ende! - Ja vist, men hvornaar - ?

Her blev vor Samtale afbrudt. Der lød nemlig et Brøl forude: - Kør til - Afgang!

En hastig Afsked.

- Farvel, kære Knakker, hils fra os i Hamborg!

Jeg saa dem forsvinde ind mod den nære By, som Brikker i et Spil, i hvilket de ikke vilde være med -

Mon det vilde lykkes dem ...

Niels H. Lustrup, Spandet.

Kammerat, fortæl!

Et Par Oplevelser fra min Soldatertid.

(60) Det var et Par Aar før den første Verdenskrig. Jeg laa inde som tysk Infanterist ved et Regiment i Graudenz oppe ved den russiske Grænse. Dengang havde Prøjserne for Skik at sende os danske Sønderjyder saa langt bort fra Hjemstavnen som muligt. Vi var derfor flere Danskere, som var truffet sammen her. I min Gruppe var vi seks Danskere og een Hamborger, der halvt regnedes med som Sønderjyde. Han var absolut ikke »Preusser«, - og saa var der endnu en Polak. Vor Gruppefører, en Underofficer, var ogsaa Polak.

Regimentet rykkede engang ud til en Efteraarsøvelse, der var henlagt til Egnene omkring den russiske Grænse. Befolkningen her var for Størstedelens Vedkommende Polakker. -

Kaptajnen maa have været kendt med Forholdene her paa denne Egn, for en af de første Aftener, da Kompagniet skulde gaa i Borgerkvarter, sagde han henvendt til os: - Ja, Folkens, jeg ved, at disse Polakker ikke kan lide os, og I maa absolut ikke vente, at der vil

falde noget af til jer. Men er der Grund til Klagemaal, saa kom bare frem med dem. Jeg regner med, at der vil fremkomme mange Klager! - - -

Vor Underofficer drog af Sted med os. Det viste sig, at vi skulde indkvarteres hos en lille Husmand. Megen Snak blev der ikke Lejlighed til. Manden var mut. Han førte os ind i Laden, og med en Haandbevægelse pegede han paa nogle Knipper Halm. - Ja, der kunde vi altsaa slaa os ned. Saa forsvandt han ind i Huset igen.

Heldigvis havde vi dog de to Polakker med. Ved deres Hjælp varede det ikke ret længe, før vi kom paa Talefod med vore Værtsfolk. Selvfølgelig fornægtede Polakkerne ikke deres Landsmænd, selvom de var i prøjsiske Uniformer. Det kan nok være, det gik løs paa Polsk, men vi andre forstod ikke et Kuk. Underofficeren (61) forklarede Folkene, at vi absolut ikke var »farlige«, vi var oven i Købet Polakkernes Kampfæller, - Danskere.

Opholdet i Laden blev kort. Vi skulde komme ind og blev bænket om Bordet, som hørende til Familien. Denne bestod af Mand, Kone og tre Børn. Vi havde Kvarter her fra Lørdag til Mandag Morgen. Om Søndagen serverede Konen til Middag en kraftig Hønse-suppe. Jeg har aldrig senere haft bedre Kvarter.

- Men Klagerne? - Ja, der stod Kaptajnen! Der var ingen Klager. - - -

Kompagniet havde Vagten. Min Gruppe havde saaledes faaet til Opgave at besætte Kaserne- og Portvagten. Vor Underofficer var Vagtkommandør. Til Vagtstuen hørte ogsaa et Telefonapparat, som en af os skulde passe. - Du, Dres, siger Underofficeren til mig, Klap-perkassen tager du dig af, saa slipper du til Gengæld for at trække paa Vagt.

- Hvad? - havde jeg nær sagt. Naa, ja. Javel! - Hr. Underofficer, stammede jeg, for jeg kan ikke nægte, at jeg ligefrem var som lamslaaet, Vel havde jeg før set saadan en Tingest, men benyttet den havde jeg endnu aldrig. - Naa, ja, det kunde vel ikke være saa slemt. Jeg anbragte mig ved Bordet og gav mig Skæbnen i Vold. For at forkorte Tiden halede jeg et Par Breve frem, som jeg samme Formiddag havde modtaget. Jeg læste dem igennem et Par Gange. - Det var jo altid rart at faa Brev hjemmefra. Bagefter fik min Underofficer og jeg os en lille Passiar. Vi to var jo ogsaa snart gamle Venner. Woykowsky, Underofficeren, var nu ogsaa en flink og forstaaende Mand. I Grunden var det mærkeligt, slog det mig, at her sad to unge Mænd, en Polak og en dansk Sønderjyde og maatte tale sammen paa et for os fremmed Sprog, et Sprog ingen af os rigtigt mestrede, endsige - elskede.

Efterhaaden blev det Aften. Mørket var indtraadt, og Lyset blev tændt. Da skete det. - Telefonen kimede! Med rystende Haand tog jeg Røret og lyttede. (62)

- Løjtnant Beermann - syvende Kompagni. Musketer Schoo-bel ! - Schoobill.

Javel - ja. - Skal blive besørget - omgaaende. Jeg ringede af og lagde Røret igen.

- Ja, sagde jeg til Underofficeren, der saa spørgende paa mig, det var en vis Løjtnant Beermann fra det syvende Kompagni, der ringede. Han bad os sende en Mand hen til hans Kvarter til Oppasseren, en Musketer - hvad var det nu - Schoobel eller Schoobill han hed?

Oppasseren skulde blot lægge Tjenestesedlen for den kommende Dag ind paa Løjtnan-tens Bord, saa maatte han være fri og kunde tage bort.

Naa, saaledes, - javel, ja, - men hvem har jeg at sende? sagde Underofficeren og saa grundende paa mig.

- Mig, - selvfølgelig, Hr. Underofficer, jeg har godt af en lille, rask Løbetur, hvem skul-le vel finde paa at ringe, mens jeg var borte.

Jeg trak altsaa Overfrakken paa, satte Pikkelhuen paa Hovedet og forlod Vagtstuen. For ikke at glemme Navnet blev jeg ved at gentage det, medens jeg gik hen til det syvende Kompagnis Kaserne.

- Schoo - Schau-bel. - Schau-bill - bull. - Schau-büll. – Skovbüll ... bø!l

- Ha, der havde jeg det. - Manden hed selvfølgelig - Skovbøl og maatte derfor være en Dansker oppe fra det slesvigske. Jeg betraadte Kasernen og fandt frem til den opgivne Stue, aabnede rask Døren og traadte ind med et: - Gojawten, er der her en Skovbøl! - Skovbøl, ja, de er da mæ, sagde en af de tre, der var i Stuen. Saa kunde jeg da faa aflagt mit Ærinde. -

Og saa viste det sig, at der foruden en Skovbøl ogsaa fandtes en Jensen og en Nielsen i samme Stue.

Andreas Schack, Spandet.

Fra aktiv Soldatertjeneste ud i Krigen.

Den 12. Oktober 1913 stillede jeg til aktiv Soldater-tjeneste i Flensborg. Næste Dag allerede forlod vi Junkerhulvej-Kasernen for at drage til Danzig, hvor vi blev (63) tildelt Grenaderregiment 5. Af mine nye Kammerater kendte jeg kun een herhjemmefra. Han hed Thomas Martensen, hvis Forældre dengang boede i Rødekro. Martensen blev desværre tildelt 6. Kompagni, hvorimod jeg paa Grund af min Højde, 1,96 m, blev tildelt 1. Kompagni. Jeg blev Kompagniets Fløjmand, men den Rekrut, der stod bagved mig, maalte 1,98 m.

Ved de forskellige Kompagnier var der slet ikke saa faa Landsmænd. I mit Kompagni var der en Hansen, i Køkkenet en Hokkerup, der nu er Bygmester i Tombøl. I første Kompagni endvidere Asmussen fra Kliplev, Brodersen og Friedrichsen fra Vester Sottrup, men de faldt alle tre. - I andet Kompagni var der en Hinrichsen fra Bolderslev, Krylmand og Rask fra Jejsing; i 4. Kompagni Christiansen, senere Liniemester i Sønder Hostrup, ved 5. Kompagni Nielsen fra Ballum, Callesen fra Øster Højst og Mathiesen fra Fynshav. Sønderjylland var saaledes godt repræsenteret her saa langt borte fra Hjemstavnen. - Dersom nogen kan give mig Oplysninger om den sidstnævnte, der dog gjorde Tjeneste i 3. Bataillon, vilde det glæde mig meget. Saa vidt jeg husker, faldt han i russisk Fangenskab, men han blev udvekslet, og jeg har engang mødt ham.

Under min Uddannelsestid laa jeg til at begynde med paa Stue sammen med Rekrutter, som jeg var blevet indkaldt sammen med, men senere flyttede jeg ind paa en Stue, hvor de fleste var afkommanderet til anden Tjeneste. Vi var mere paa samme Linie hvad Interesser angaar, og her var det derfor rarere at være. En af dem - han var afkommanderet til Tjeneste ved Militærets Badeanstalt - sagde en Dag til mig: »Hør, Christensen, du skal altid tænke ved dig selv: Jeg er ligeglad med disse Prøjsere, for ser du, vi bliver jo ikke altid her paa dette mærkelige Sted, hvor man hverken maa le eller græde«.

Efter at Rekruttiden var overstaaet, blev Regimentet sammen med andre Afdelinger fra 17. Armekorps sendt til videre Uddannelse i en stor Øvelsesplads i Nærheden (64) af den russiske Grænse. Her mødte jeg en af mine Bekendte fra Hjemstavnen, Peter Petersen fra Kassø. Han aftjente sin Værnepligt ved et Artilleri-Regiment. Det var i Juli 1914. Jeg havde begyndt at tænke paa Høstorlov, og min Broder havde, saa vidt jeg husker, allerede indgi-

vet Andragende derom; men man begyndte nu at snakke om, at der var Fare for, at der blev Krig, og jeg maatte slaa al Tanke om Orlov ud af Hovedet.

Den 22. Juli blev jeg sammen med andre beordret til Vagtjeneste i Graudenz, og da Krigen endelig var en Kendsgerning, stod vi paa Vagt paa en Flyveplads. Vi blev sendt tilbage til vor Garnisonsby, Danzig. Krigsuniformen laa parat og ventede kun paa os. Reserven var indkaldt, og i de næste fjorten Dage holdt vi Øvelser. Kaserneerne var overfyldte. Mange indkaldte laa i Halm paa Gulvene. Der var mægtig travlt alle Vegne.

Vor Bataillon forlod Danzig den 6. August om Aftenen. Rejsen gik til Østprøjsen, hvor vi blev indkvarteret omkring i Landsbyerne. Den 12. August havde vi den første Træfning med Russerne, og ved denne Lejlighed havde vi ogsaa de første faldne og saarede. Krigen tog nu først rigtigt fat. Vi marcherede meget og var indkvarteret mange forskellige Steder; men vi var stadig i Østprøjsen. Efter at vi havde marcheret en hel Dag, kom vi den 20. August om Natten til en By, Waldesleben, hvor vi kom i Kamp med Russerne. Vi havde igen Tab, og mange af vore Kammerater faldt i Fangenskab. Resten af Regimentet samledes senere ved en Herregaard, der gav Læ mod Geværkugler og Shrapnels, men da var Regimentet svundet forfærdeligt ind.

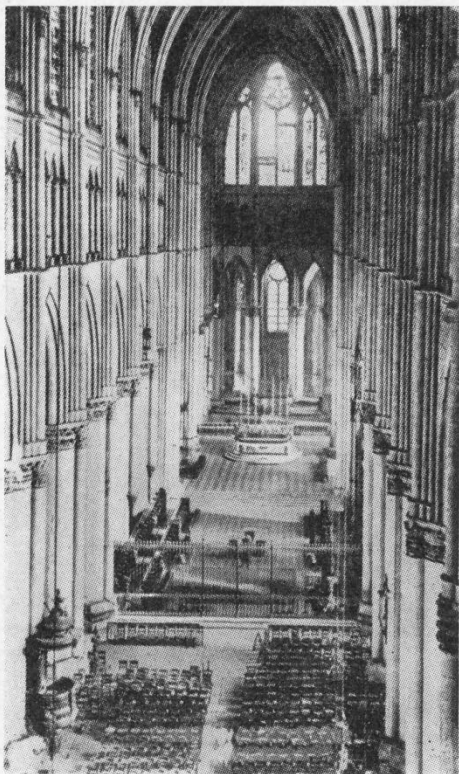
Thiel Christensen, Søst Mark.

Oplevelser fra min Soldatertid.

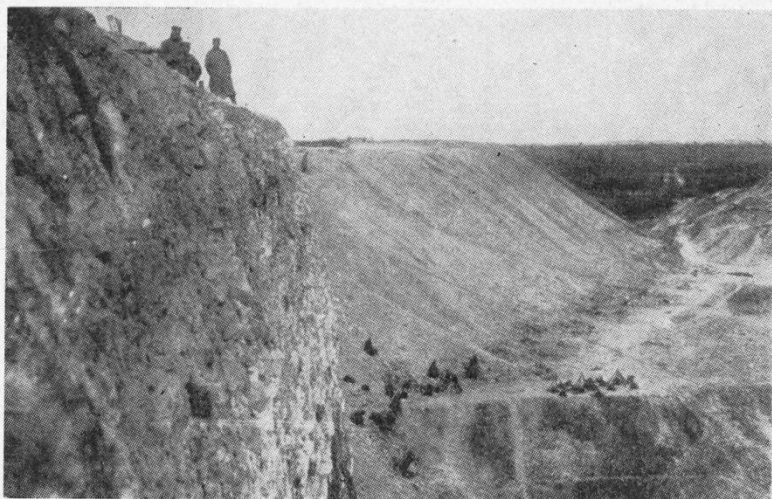
Det var i 1916. Den kongelige saksiske Ballonzug 82, som jeg og nogle af mine Kammerater var afkommanderet til, laa i en Skov omkring ved tre Kilometer bag vor første Linie. Lidt kunstig Skov havde vi selv plantet; men Fjenden kunde med sine langtrækkende Kanoner (65) let naa os. Jeg var sammen med ti andre Kammerater afkommanderet til denne Ballon. Det var en Sommerdag, Solen skinnede dejligt. Man ønskede, at der ikke var noget, der hed Krig.

Samme Eftermiddag blev vi kommanderet til at hjælpe med at faa Ballonen ud af Hangaaren. Denne var en stor Bygning, buetformet og opført af Tømmer fra Skoven. To Officerer steg op i Ballonens Kurv. Ballonen gik til Vejrs. Det varede ikke længe, før Franskmandene gav ondt af sig. De beskød Ballonen med Shrapnels og lagde Egnen under Granatild. De to Officerer oppe i Kurven stod i telefonisk Forbindelse med os nede paa Jorden. Under den kraftige Beskydning varede det ikke længe, før Officererne begyndte at give Hals. De vilde omgaaende hales ned igen. Vi kunde ikke gøre Arbejdet hurtigt nok for dem; men ned kom de da, og Ballonen kom atter ind i Hallen. Da det var gjort, kom Turen til os. Sikken Stroppetur de gav os! - Og vi, der jo slet ikke var uddannet til at betjene en Ballon!

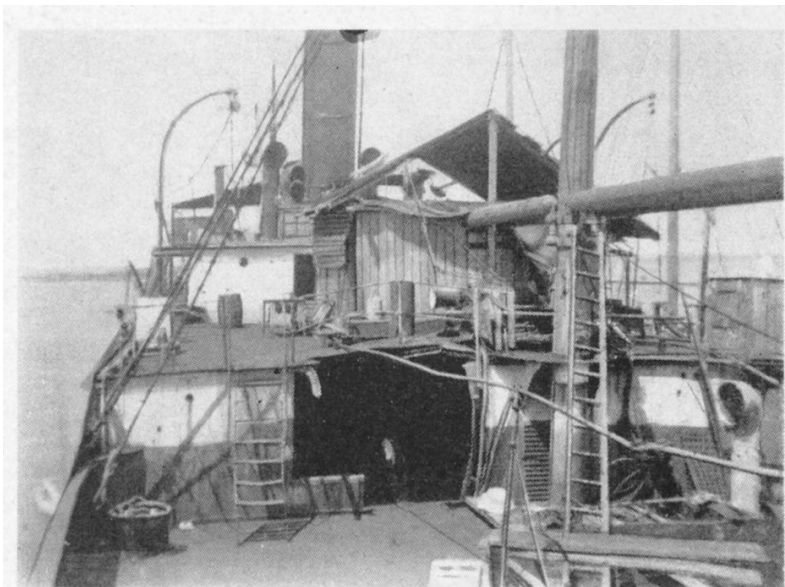
Efter en Maanedes Tid blev vi sendt tilbage til vort Kompagni, og vi gik i Gang med at bygge en tredje Stilling. Vi blev dog ikke færdig med den, for vi blev forflyttet til Fort Brimon ved Reims, hvor vi skulde grave en underjordisk Gang. Den skulde være omkring ved fire Hundrede Meter lang og ca. to Meter høj og bred. To Mand skulde kunne gaa ved Siden af hinanden med en Baare. Gangen skulde føres frem til i Nærheden af den franske Stilling og var beregnet til at bringe saarede tilbage ad. Det var jo ikke nemt at faa Loftet og

*Reims
Kathedrale*

Kalkstensbrud ved Reims

Den af englenderne beskudte blokadebryder "Marie" på flugt fra Østafrika til Java, hvor Nis Jacobsen, Christiansfeld, fik et ufrivilligt ophold i 3 1/2 år

Fransk oksespand

Siderne til at holde, for hele Jordsmonnet bestod af Kalk og Kridt. I tre Maaneder arbejdede vi med Anlæg af Forsvarsstillinger, men færdige blev vi ikke, for Franskmændene lagde hele Eggen under en saa voldsom Morterild. at vi maatte fortrække.

Lige fra den 28. Maj 1917 laa vi i Stillingskrig foran Reims. Snart gik det fremad, og snart gik det tilbage igen. En Dag laa vi i Stilling i anden Linie. Om Aftenen skiftedes vi til at hente Proviant ved vort Feltkøkken; (66) men det var ikke alle, der gik tilbage gennem Løbegravene. Enkelte tog Risikoen og færdedes oppe paa Jorden. Vi advarede dem kraftigt, navnlig efter at en af mine Kammerater fra Als, Engel hed han, blev ramt af en Fuldræffer. Jeg var med paa denne Tur og vilde holde ham tilbage, men han vilde ikke rette sig efter min Henstilling. Der blev skudt meget den Aften, og da saa ogsaa det tyske Artilleri tog fat, var hele Eggen et frygteligt Ildhav. Vi naaede ikke længere tilbage end til tredje Linie. Her maatte vi blive, til vi alle blev afløst.

Jes Jessen, Skærbæk.

Minder fra Krigen 1914-18.

Den 1. August 1914 stod jeg uden for mit Værksted i Jels og arbejdede paa en gammel Mejerivogn, da Kommuneformanden kom forbi. Han havde en Mark liggende Syd for Byen og skulde lige et Vend derud; men næppe var han kommet ind paa Marken, før han igen vendte om og skyndte sig hjem. Da han igen passerede mig, sagde han: »Naa, er du nu færdig?« - Jeg spurgte: »Hvorfor?« Er det 'galt fat'?« Han nikkede med Hovedet og skyndte sig videre.

Vor Blikkenslager, Lastein, havde anskaffet sig en Bil og drev lidt Vognmandskørsel. Baade Blikkenslageren og jeg skulde give Møde den første Dag, Krigen blev erklæret, og vi blev derfor enige om sammen med nogle andre Bekendte at tage en Tur ind til Haderslev for at se, hvordan det stod til. Vi var ialt 5 Mand i Bilen. Da vi kom ind til Fuglsangs Bryggeri, blev vi standset af to Vagtposter med opplantet Bajonet. Vejen var barrikaderet, og vi var nødt til at stige ud for at fortsætte til Fods. Vi søgte først op paa Dagbladet »Mordersmaalet«s Kontor. Her stod ogsaa to tyske Vagtposter med opplantet Bajonet. Indenfor stod ligeledes to Vagtposter. Da der saaledes ingen Adgang var, gik vi op til Kasernen, og der var der fuld Aktivitet. Ved dette Syn blev vi hurtigt enige om at tage hjem igen. Vi havde jo (67) ogsaa meget, vi skulde have ordnet, inden vi skulde give Møde.

Samme Aften ved Sekstiden modtog jeg den røde Seddel med Ordre om at tage bort næste Morgen med første Tog. Det var en trist Meddelelse, og Humøret var langt nede. Det gav ikke megen Søvn den Nat. Da jeg havde taget Afsked med min Kone og med mine Børn og kom hen paa Banegaarden, stod her en Hjemmetysker med sin Søn og med sin Datter. Sønnen sagde til mig: »Naa, du skal ogsaa af Sted, Falkenberg? - Jeg har meldt mig frivilligt!«. - »Da er du en køn Torsk«, svarede jeg, og saa var den Samtale forbi. Faderen rakte sin Cigarkasse frem mod mig. »Tak«, sagde jeg, »jeg skal ingen have«. - Saa kom Datteren springende. Hun havde en Æske med Roser og vilde sætte en i mit Knaphul. »Jeg skal ikke pyntes«, sagde jeg, »for detteher er jo ingen Fornøjelsestur«.

Jeg skulde give Møde i Kiel, ved Kaserneerne i Wik, og naaede dertil ved Middagstid. Vi blev modtaget med Svinesteg og Rødgrød med Fløde. Ialt blev der den Dag indkaldt femten Tusind Mand af Reserven og Folk fra Søværnet. Af Mandskabet til Søværnet blev der oprettet en Søværns-Division, og denne blev ogsaa jeg tildelt. Det var en Søndag. Hele Dagen gik med Inddeling og med Modtagelse af alle Haande Udrustningsgenstande. Vi blev først færdige, da det var blevet Midnat. Herefter kom vi ind paa en Stue, der var beregnet til seks Mand, men vi var 33. Vi fik jo ingen Søvn, men allerede Klokken tre om Morgenens purrede de os ud. Det første, de gjorde; var at raabe Navnene op paa alle os, der var fra Haderslev-egnen. Vi blev beordret om Bord paa et gammelt Skib, der var ribbet for al Takkelage. Samme Aften sejlede vi ind til Kiel og blev indkvarteret i en Dansesal. Jeg fik tildelt tolv Mand og skulde føre dem hen paa Værftet. Her skulde de arbejde i en Smedie. Vi blev der dog kun fjorten Dage. Derefter blev vi ført over til Kiel-Gaarden og fik Kvarter i en stor Skolebygning. Her tog vi fat paa at udføre (68) Infanteritjeneste. Det var for Resten en dejlig Tid. Om Morgenens spadserede vi ud i det fri, lidt over Middag var vi igen hjemme. spiste, hvorefter vi hvilede os. -

Jeg vilde gerne have Orlov, for jeg syntes, at jeg havde det ene og det andet derhjemme, som jeg gerne vilde have ordnet. Jeg indgav altsaa en Ansøgning om Orlov, men den afslog man blankt. I Midten af September prøvede jeg det igen. Atter Afslag. Der gik et Par Dage. Jeg gik og tænkte paa disse Afslag, men tog mig saa omsider sammen og gik lige til Feldwebelen.

»Jeg beder om Tilladelse til at tale med Bataillonskommandanten«, sagde jeg. Kommandanten var Søkaptajn. Omkring Middagstid blev jeg kaldt hen til Kaptajnen. Han spurgte, hvad jeg ønskede at tale med ham om. Jeg svarede, at jeg ønskede at vide, hvorfor jeg ikke kunde faa Orlov. Han trak paa Skuldrene, men svarede saa, at jeg skulde fremsende et nyt Andragende. Det gjorde jeg, og Resultatet blev, at jeg fik Orlov i tre Dage. Herefter var der aldrig noget i Vejen, naar jeg bad om Orlov.

Kort efter fik jeg Kommandoen over fjorten Mand, der hver Dag skulde ud til Düsternbrok og arbejde i et Ammunitionsdepot. Vi sejlede derud om Morgenens med en Damper og kom hjem igen om Aftenen. Paa denne Maade oprandt Aaret 1915. Det blev en rolig Tid for os. Tiden gik med lidt Eksercits og lidt Vagttjeneste, og en Del af os blev oplært i Brugen af Maskinpistoler. Den rolige Tid varede ved til hen i Maj Maaned, da begyndte der ligesom at trække sorte Skyer op. Vi blev alle Mand paa Kommando vaccineret mod Kolera og Tyfus, og det lod jo formode, at der var noget i Gære, og at vi maatte belave os paa, at den rolige Tid vilde blive afløst af noget helt andet.

Hans Falkenberg, Øster Lindet.

Den tyske blokadebryders rute til Østafrika, hvor blandt andre sønderjyder også Nis Jacobsen, Christiansfeld, var om bord.

Masuren!

(70) Jeg vil her gerne give en Beretning om alt det, vi maatte igennem i Vinterslaget i Masuren fra Februar til Maj 1915. Det bliver en Skildring af Strabadser, Træthed, Sult, Tørst, Lus, Dysenteri og Snestorme, hvor Termometret stod paa 35-40° Frost. Den, der ikke har gjort det med, vil daarligt kunne fatte de døgnlange Marchture i alenhøj Sne, Sne og atter Sne.

Hindenburg skriver jo ogsaa saaledes i sine Erindringer: »Alene Navnet »Vinterslaget i Masuren« virker lammende, som isnende Blæst eller Dødens Stilhed. -

Naar Mennesker tænker tilbage paa dette Slags Gang, maa de standse og spørge sig selv: Har menneskelige Skabninger virkelig kunnet udføre alt dette, eller er det kun en Fabel eller en Feberfantasi? Er disse Marcher gennem Vinternætterne, denne Bivuk i isnende Snestorme under Slaget i Augustowoskovene, der blev saa grufuld for vore Fjender, naar det kommer til Stykket, kun et Billede skabt af en blændende Fantasi?»

Opmarchen til Vinterslaget begyndte den 1. Februar 1915. Vi blev fra de store Militær-ramper i Spandau med Toget kørt østpaa over Küstrin-Frankfurt a.d. O. til Königsberg. Vi forlod Toget i Peitschendorf, og Divisionen samledes i de store Skove Syd for Allenstein.

Den 7. Februar marcherede vi mod Fjenden, der endnu havde store Dele af Østprøjsen besat. Da saa Sikringspatruljerne i Skovene ud til Siderne begyndte at skyde paa omstrej-fende Kosakker, lød Kommandoen: »Mit scharfen Patronen laden und sichern!«

Nu vidste vi, at det snart blev til Alvor, og det næste Skud gjaldt et Menneske. Sneen laa højt, og det frøs drabeligt. Den 8. Februar hen paa Eftermiddagen (71) indtog vi den første Landsby, tog 800 Fanger og en stor Bagage. Derpaa optog vi Forfølgelsen af de flygtende Rester. I Sneen kunde vi spore, hvad Vej de var taget. Der blev ikke langt Ophold der, men straks bagefter marcherede vi uafbrudt et helt Døgn i dette forfærdelige Føre. Køkkenet kunde ikke følge med, saa vi fik hverken vaadt eller tørt. Endelig fik vi Natten mellem den 9. og 10. et Hvil i en Bondegård. Vi sad i Gaardens Stuer paa vore Tornystre langs med Væggene, med Geværet mellem Benene, i allerhøjeste Alarmberedskab og spiste Halvdelen af vor »Eiserne Portion«. Det blev nøje overvaaget, at det hele ikke gik med, for vi var sultne som Rotter. Feltflasken var for længst tom, men vi skaffede os en Mundfuld Vand til de tørre Kiks.

Efter to Timers Hvil gik det løs igen i den mørke Nat med Frost og Sne. Støvlerne frøs haarde som Trækasser. Vi skiftedes til at gaa i de yderste Geledder for at kunne gribe en Haandfuld Sne og slukke Tørsten. Vejene blev glatte efter alle de jernbeslaaede Støvlers Tramp. Af og til gik en i Jorden med en Ed. Han ramte med Geværet ham, der gik foran, i Nakken, og han, der fulgte efter, ramlede ned paa den første. Sne, Sne, Vinter og Frost i det uendelige, Sult og Tørst plagede os.

En Aften kom vi ind i en Landsby og glædede os til at gaa i Kvarter i Husene. Vi var dødrætte. Efter en lang Ventetid paa Gaden kom der endelig Besked om, at vi maatte seks Kilometer videre til næste By, og den skulde være besat af Russerne, men ved Eftersøgningen var den heldigvis tom, og vi kravlede straks op i Halmen. Herved kom jeg til at træde i en Flig af min Frakke, faldt om og sov, hvor jeg faldt og laa næste Morgen i samme Stilling paa samme Sted - kun sove, sove og atter sove. Klokken ni blev vi purret ud, Køkkenet var i Nattens Mulm og Mørke kommet frem. Vi fik kun en skoldhed Kop Kaffe i vore Aluminiumsbeholdere, men Bægrene blev saa varme, at vi ikke kunde taale at røre vore af Frosten

sprængte Læber med dem, saa vi spildte det meste. Under dette stod (72) Befalingsmændene og raabte og skreg: »Hurtigt - hurtigt - af Sted!« Vi havde da sovet i 6-7 Timer.

Russerne løb, vi bagefter. Det satte ind med Snestorm. Det føg lige i Ansigtet paa os, for vi marcherede hele Tiden mod øst. Vi kom ind i store Skove, hvor der vel var lidt Læ, men Sneen faldt i store Flager ned i Nakken paa os. Rundt om os drønedes Geværskuddene. Natten mellem den 12. og 13. - efter Træfningen ved Raigrod :...-. laa vi i første Reserve ude i Skoven. Det frøs 34 Grader. Sneen blev skrabet til Side, Isen hugget bort og Grangrene lagt paa den frosne Jord. Vi laa her to Mand tæt op ad hinanden med Teltdugen over Hovedet og - sov. Trætheden skulde nok faa os til at sove, og det varme, rullende Blod i de unge, stærke og sunde Legemer kunde holde os varm.

Da vi endelig efter flere Dagsmarcher kom ud af Skoven, stod vi overfor en mægtig Sump, som det tog os en hel Dag at forcere. Sumpen eller Mosen var først bundfrossen, derefter var Isen tøet, saa der stod ca. 20 cm Vand ovenpaa. Her havde Frosten igen dannet en Skorpe, den var saa tyk, at den først brast, naar vi med hele vor Vægt traadte op paa den. Ved disse Plump en hel Dag igennem fik vi Støvlerne fyldt med Vand. Vi gik i evig Angst for, at Russerne skulde begynde at skyde paa os derude i Isvandet, men heldigvis gik det godt. Da vi hen mod Aften kom paa fast Grund igen, fik vi Lov til at lægge os paa Ryggen og hælde Vandet ud af Støvlerne, og saa paa'en igen. Paa den Tur frøs vi ikke, vi svedte, for det var uhyre træls at stampe rundt i det Føre i saa mange Timer. Saadan blev det ved hele Vinteren igennem, kun lidt Ro, lidt Mad, men mange Fægtninger og saa Sne, Sne og atter Sne. Det var ved at gaa os paa Nerverne.

I Træfningen den 8. Februar 1915 laa vi fladt paa Isen fra Klokken ni om Formiddagen til tre om Eftermiddagen. Vi laa bag store Elleknuder paa en oversvømmet Eng. Vi kunde ikke stikke Hovederne frem for Russernes Kugler. De havde den foranliggende By, (73) Gesen, besat og skød ud af Vinduer og Døre. I Kirketaarnet, der ragede op over Husene, var der anbragt fire Maskingeværer, som ustandseligt bestrøg os. Ved Tre-tiden var Artilleriet kommet i Stilling og skød Byen i Brand, saa vi kunde storme den. Da vi sprang op fra vort kolde Leje, var Benene saa kolde og stive, saa vi næsten ikke kunde komme frem. Vi tog som sagt 800 Fanger og en stor Bagage. Vognene indeholdt bl. a. store Kasser med dejlige, tørrede russiske Brød samt en hel Del af den grønne, kornede Tobak. Den lignede Fuglefrø, men smagte godt.

Ved Træfningen den 12. Februar stormede vi i Skumringen frem over tilfrosne Søer. Ved Middagstid var vi blevet opholdt af denne Stilling. Vi laa i hver sin Skovkant over for hinanden, med smalle Søer imellem os. Artilleriet var atter blevet tilbage, og vi maatte holde Fjenden nede med vedvarende Geværild. Da denne Stilling var taget, stødte vi midt i Maaneden over den russiske Grænse, og ca. 10 km inde i dette Omraade svingede vi brat til venstre og gik nordpaa. Nu var det imidlertid blevet Tøvejr, og det var næsten værre end Sne, saa længe Jorden ikke helt var optøet. Der kom hurtigt et tykt Lag Slam og Pløre og Masser af Vand af al den faldne Sne. I Ilmarch gik det mod Nord. Vi skulde nemlig afskære de russiske Hære, der strømmede mod øst, efter at de var kastet ud af Østprøjsen af andre Formationer. I det kuperede Terræn ved Raigrod og under Tøvejret gik det alt for tungt fremad. Støvlerne sad fast, og pjaskvaade af Regn. gled vi i det fedtede Ler, faldt og slog Geværet i Pløret og fik Ladevanskeligheder. Da vi endelig naede frem til Højderne ved Biala, kunde vi langt fremme se sorte Slinger bevæge sig mod øst i hurtigt Tempo. Det var Russerne, der bragte det meste af deres Styrker i Sikkerhed. Vi skød paa dem i en Afstand

af 1400 Meter, men det var -nytteløst. Artilleriet kom ogsaa til og skød ind i Rækkerne, men de lod sig ikke standse.

Her ved denne Bataille viste »Mausergeværerne«, (74) som vi var rykket i Felten med, deres Uduelighed i vanskelige Situationer. Disse Geværer var før Krigen bestilt hos de tyske Syndikater af Japanerne. De vejede mindre end Geværet »98«. Japanerne er jo ikke saa store, og Riflerne kunde maaske bruges i Troperne. Her hos os duede de ikke. Vi havde næsten hele Tiden Patronkammeret omviklet med Tøj eller Papir, for at Sandet ikke skulde fyge ind i Laasen og kile Mekanismen fast. Ved den første, den bedste Lejlighed smed vi Mauseren bort og erstattede den med Gevær »98«. Det var driftssikkert og lod os ikke i Stikken i vanskelige Situationer. Mauserne lignede mest Salon-Rifler.

En Gang kom vi efter en anstrengende March ned til Floden Bobr, vel nok en Biflod til Njemen. Her laa vi i smaa Tomands-Jordhuler, naar vi da ikke stod Vagt ude paa den tilfrosne Flod. Til al Uheld rejste der sig i de Dage en voldsom Snestorm. Floden var oversvømmet ud til Siderne, men i Midten var en aaben Rende. Paa den anden Bred laa Russerne. Om Dagen kunde vi jo nok overse det hele fra Land, men om Natten maatte vi ud til den aabne Rende, og det føg, Blæsten gik lige durk, vi kunde kun staa een Time i denne bidende Kulde, endskønt vi var godt pakket ind.

Lige overfor vort Afsnit laa en afbrændt Landsby. Da Huse og Gaarde for det meste var bygget af Træ, stod kun de lange Skorstenspiber tilbage paa Fundamenterne. Saa skete det jo, at disse Skorstene blæste om i den forrygende Storm, og da Vinden bar over til os, blev vi hver Gang skræmt og fyrede løs paa maa og faa, for det kunde jo hænde, at der blev bygget Bro over den ret smalle Rende.

Den vagthavende gik rundt hele Natten og purrede Afløsningen ud. Vi ville jo nok trykke os med at forlade Jordhulen, for der var da altid Læ, om end det var hundekoldt. Men af Hensyn til de Stakler, der stod med iskolde Fødder derude paa Isen, blev »Trykkeriet« kun helt minimalt. Tre Døgn var vi der, og i de tre Døgn rasede Snestormen uafbrudt. Da vi blev afløst, kom vi (75) til Jamini, en By midt inde i Skoven, godt i Læ, og Brænde var der nok af.

Da vi efter en Dags Ro her skulde andetsteds hen, fik vi Ordre til at evakuere Beboerne. De fik Lov til at tage et Læs med af deres Ejendele, og saa gik dette sørgelige Tog tilbage til andre Egne. En stakkels Kvinde fødte i den stærke Kulde et Barn i den aabne Kærre.

Paa denne Tur fik vi Dysenteri, saa det forslog noget. Hele Bataillonens sad ved Siden af Vejen. Hvad det vil sige at faa den store Oppakning ned alle fem til ti Minutter, er ikke at beskrive, og saa dertil Smerterne og Slapheden i hele Kroppen. Der blev ikke gjort noget særligt for at hjælpe os, men heldigvis fortog det sig lidt efter lidt.

Vi marcherede rundt i Egnen og gik omsider i Stilling øst for Arogostowo-Skovene. Her var det, Russerne i Begyndelsen af Vinterslaget havde lidt saa forfærdelige Tab. De havde slæbt deres døde sammen i en stor Stak, for de kunde jo ikke begraves i den meterdybe frosne Jord. Ligene blev samlet i Hobe som Roer i en Kule, der var ca. 1½-2 Meter høj og 40 Meter lang -. Denne Hob havde de saa dækket med lidt Jord, eftersom denne en Gang imellem tøde op. Et Stykke fra den store Mile laa en mindre paa ca. 10 Meters Længde med et Kors paa den ene Ende. Det var formodentlig Officererne.

Stillingen kaldte vi »Die Stellung am Massengrab«. Den laa paa et Højdedrag, og mellem os var der en Sænkning, som ved det indtraadte Tøvejr var fyldt med Vand. En Nat, da vi stod paa Vagt, hørte vi en Plasken i Vandet. Det var jo ikke dybere, end at man kunde vade igennem. I det buldrende Mørke var Russerne ganske stille vadet over til os og havde

hængt Ankre i Pigtraaden foran vor Skyttegrav. Derefter var de listet tilbage igen. Nu satte de et Spil i Gang, og vort Pigtraadshegn vandrede lige saa nydeligt over til dem -. Der hørtes et forfærdeligt Plaskeri, da det blev slæbt gennem Vandet. Vi gav dem en Hilsen af fløjtende Kugler. (76) Næste Morgen, da det blev lyst, saa vi rigtigt vor Fadæse. Vort Hegn med Pæle og det hele laa ovre paa Russernes Skraaning.

Johs. Lessen. Korup.

Aktiv tjenestetid

Jeg kunne tænke mig at give en lille skildring af min aktive tjenestetid fra 1902-1904 i den østprøjsiske garnisonsby Goldap ved grænsen mod Rusland. Vi læser jo i vor bog mange skildringer, opmuntrende, men også alvorlige fra den svære tid 1914 til 1918. Der vil sikkert være mange kammerater, der også kan give et interessant billede af deres tjenestetid i de forskellige prøjsiske garnisonsbyer.

I 1901 tjente jeg på en gård på Sjælland, på Præstøegnen, helt ude ved Østersøen i nærheden af Jøngshoved, godt kendt fra Gøngehøvdingens tid. – Den sommer oplevede vi systemskiftet, som blev fejret i forsamlingshusene, arbejdere, fiskere og bønder med hverandre, ja, der var enighed og fest! Til november tog jeg på Vejstrup Højskole på Fyn og havde en dejlig og udbytterig vinter, som jeg trængte hårdt til.

De sidste dage i marts var jeg hjemme til session og blev taget til soldat. Jeg fik så plads på »Lundgården« i Københoved, og sidst i september blev jeg indkaldt. Et træk fra den sommer må jeg have med, Den 5. juni var jeg med til grundlovsfest i Skibelund lige på den anden side grænsen. Jeg blev noteret af gendarmen, og det fik senere følger. Det vender jeg tilbage til senere. (77)

Nu begyndte så soldaterlivet. Det blev noget andet end at være på højskole, ja, det var som nat imod dag. En stor trøst var det dog i sorgen, at vi var så mange danskere, og vi fandt sammen i de forskellige kompagnier, vi blev tildelt. Jeg kom til 2. kompagni, og der var vi en halv snes stykker. Det lykkedes os omtrent at komme sammen på en stue. Det havde sine gode sider, for vi talte jo vort modersmål, men det havde jo også det til følge, at vi lærte meget lidt af det tyske.

Særligt i rekruttiden havde det sine vanskeligheder. »Was bist du für ein Kerl, kannst du nicht Deutsch sprechen?« sagde befalingsmændene.

Mandskabet var sammensat af polakker, berlinere, hamborgere og så vi danskere. Livet formede sig i den kommende tid omtrent som i alle garnisonsbyer, og det kender jo alle mine kammerater, og selvfølgelig er der jo både onde og livlige minder.

Nu vil jeg dog først give mig til kende, for jeg ved jo, at en del kammerater rundt omkring, som jeg tjente sammen med dengang, er lige så levende som jeg selv. Lad mig fra vor stue nævne enkelte: Peter Jensen, Stenderupgård ved Øsby, Jep Fink, Aabenraa, Mathias Paars, Øster Lindet, Rasmus Tychsen, tidligere Videngård, Lintrup sogn, ja, og mange flere. Men lad det nu være nok, og alle er jo ikke levende mere. Jeg traf dog enkelte i Frankrig 1914-18, men jeg ved, at de er faldet.

I, som er levende, vil nu nok opdage, at det er Johan Petersen, nu Københoved, der fortæller om dengang. – I vil nok nikke genkendende til meget af det, jeg skriver om.

Vi var jo, men ikke med vor gode vilje, blevet prøjsiske soldater i et infanteriregiment med det fine navn »Graf Donhof«, nummer 44. Ja, det var jo det første, vi lærte at skulle sige, og så kom faneeden. Den var jo slet ikke så let at lære udenad, men jeg husker den endnu.

Jeg må nu lade en hel del ligge, ellers fylder jeg jo bogen; men her er et minde, som jeg dog synes, må med. (78) En aften var fem af os dansksindede på toilet. En af kammeraterne, Clausen, han var fra Als, havde fået brev fra en pige derhjemme. Det blev læst højt og drøftet på vej en op ad kasemetrapperne. Trinnene var af cement, men der var ingen lys på trapperne. Jeg gik forrest og hørte da en sabel rasle mod trappen. Jeg gjorde i en fart front, men de andre nåede det ikke. – Det var »Spiesen«. Han for omgående løs på os, var meget vred og brølede som en løve: »Hvad er I for en bande, kan I ikke tale tysk? Vent I kun, til vinteren kommer, så skal I komme til at æde sne, I tysk-fordærvere!«

Første gang, vi skulle gøre mobil, det var efter rekruttiden, hed det sig, at russerne var gået over grænsen og ind i Østprøjsen. Vi fik da udrustningen smidt ud af depotvinduerne, hvor vi så selv måtte se at få noget, der passede, og det skulle jo gå hurtigt. Jeg havde da forlængst opnået det store embede at blive tjener for min underofficer, så jeg havde både mig selv og ham at passe op. Kapperne skulle jo rulles og spændes på tornystrene. Til sidst var vi kun to mand på stuen, og vi var ikke færdige. De andre var ved at stille op på kasernegården. Jeg nåede at komme ned også, men da jeg løb ud af stuen, råbte Schmidt, en dansker fra Als: »Petersen, har du it et styk strik?« – Jeg kunne ikke hjælpe ham, og det var på høje tid, hvis jeg ville undgå at få huden skældt fuld. Straks, da jeg kom ind i geledet, blev der optalt, og der manglede en. Hvem kunne det være? spurgte kaptajnen sin feltwebel. Da hørtes de jernbeslåede støvler ned ad cementtrapperne, og straks efter kom Schmidt til syne i døren. Frakken kunne ikke nå om ham, han var nemlig temmelig tyk -. Bæltet kunne heller ikke nå om ham, og af den grund havde han bundet et stykke sejl garn i det, og patraskerne havde han under armen. Et stolt syn. Selv kaptajnen kunne ikke skjule smilet. Han sagde: »Nej, Schmidt, bliv hjemme, du er ikke værdig til krigsbrug!« (79) Så var han fri, og vi andre kunne marchere af sted. – Kaptajnen var ingen slem mand.

En tre uger efter vor ankomst til kasernen blev jeg hentet hen på feltwebelens kontor, og der sad både kaptajnen og feltwebelen. »Nå, Petersen, hvad har du lavet?« sagde kaptajnen. »Der er indberettet, at du har været på en statsfjendtlig højskole i Danmark. Hvad har du lavet der?« - »Jeg har lært at skrive og regne, og også deltaget i gymnastik, ikke andet«. »Det er der da ikke noget ondt i. Så har du været til en statsfjendtlig fest i Skibelund. Hvad har du lavet der?« - »Det var sådan en sommerfest. Vi sang og dansede og morede os godt«. – Han kunne ikke indse, at der var noget ondt i det, og papirerne gik i kakkellovnen. – Jeg hørte ikke mere om den sag ...

Nu går jeg frem til juli måned. Vi var ude på skydebanen. Kaptajnen var også med. Han sad inde i et telt og drak en bajer. Så kom majoren ridende i fuld galop. Han lavede et værre postyr med kaptajnen, og vi kunne høre, hvad der blev sagt. Det var galt med hans tjener. Han skulle permitteres, og andet kompagni skulle stille en tjener til majoren. Så hørte jeg kaptajnen nævne mit navn, og jeg blev kaldt derhen. Jeg blev spurgt, om jeg havde forstand på heste. Det kunne jeg jo ikke nægte, og så var jeg antaget og skulle melde mig samme dags middag i hans lejlighed. Han boede på apoteket, anden sal, på torvet. Jeg var ikke glad, for han var en meget streng herre.

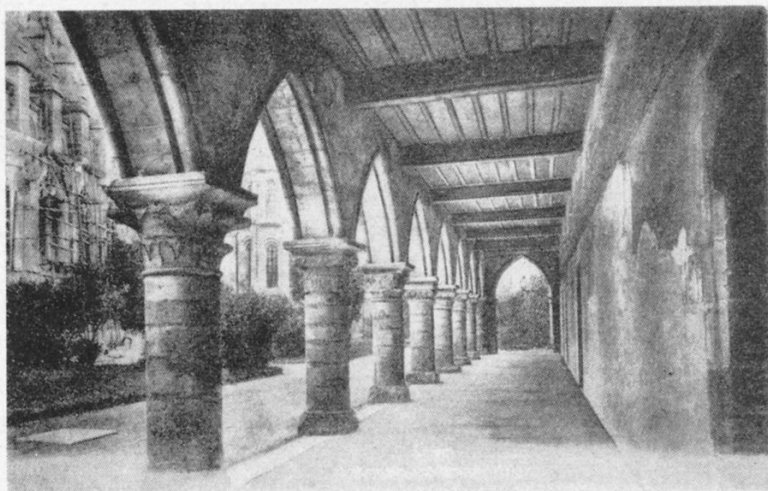
Da jeg så til nævnte tid stod over for ham i hans stue, kom jeg først i et lille krydsforhør, Det faldt vist nok godt ud. Så fik jeg paragrafferne at vide, nærmest, hvad jeg alt havde at rette mig efter. Jeg skulle være både stuetjener og hestetjener. Der stod ham to tjenere til, men han ville ikke have mere end en »Schweinigel« at ærgre sig over. Jeg måtte ikke ryge, ikke drikke, ikke gå med piger, ja, meget mere, og hvis jeg ikke adlød bestemmelserne, blev jeg afløst og kom i fængsel. -

Majoren var omkring de 50 år. Jeg skulle ikke lave (80) mad, for han spiste i officerskassinoet, men der blev også nok at lave: passe stuerne, passe hestene, alt skulle være i fin stand. Han skulle nok se mig godt efter i sømmene.

Jeg kan godt sige, at der gik kuldegysninger igennem mig. Hvor ville jeg nu ende? Da han var færdig, spurgte han, om jeg ønskede at komme på orlov i de to år, jeg skulle være soldat. Jeg svarede ja. Så skulle jeg af sted med det samme, for hos ham gaves der ingen orlov, og inden aften sad jeg i toget på vej til Nordslesvig. Humøret var både højt og lavt. Fjorten dage, og når de var forbi, gik jeg ind til det rene helvede ...

Lad mig beskrive, hvordan han så ud: en stor, kraftig karl med en stor ølmave, skægget ligesom kejserens. Det rejste sig kraftigt ved begge sider af næsen. Han var godsejersøn fra Vestprøjsen, og saa kunne han kun skælde ud og sende soldaterne fra sin bataillon i arresten. Der var ingen på gaden, der ville møde ham, hverken underofficerer eller menige. De forsvandt omgående ind i en sidegade eller ind i en forstue. Løjtnanterne havde heller ikke noget at le af, og tænk så bare på min sølle, lille person, der havde ham om sig hver dag. Jeg hørte aldrig mit rigtige navn, men mange andre som »Grützkopf«, »Schweinigel«, »Schlafmütze«, og mange andre. Hver dag blev jeg truet med arrest, og blev han rigtig gal i hovedet, skulle jeg til Spandau, hvor jeg havde siddet endnu, dersom han havde gjort alvor af det. Jeg holdt ud hos ham tjenestetiden ud og med livet i behold, men strengt var det. Jeg kunne fortælle i hundredvis af episoder, hvor bølgerne gik højt op over mit syndige hoved, ja, ligefrem blev som til storm på Vesterhavet. Mødte jeg vor kaptajn på gaden, sagde han altid venligt: »Nå, Petersen, hvordan går det? Han har dog ikke slået dig ihjel endnu?« - Så klappede han mig på skuldrene, og det var opmuntrende i sorgen.

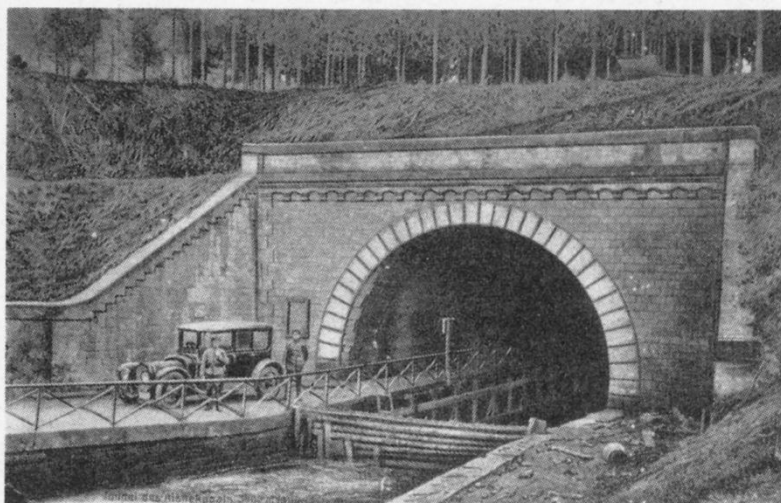
Enkelte træk vil jeg fortælle om samlivet med hr. majoren, og hver dag havde sine episoder. - Nogle dage (81) efter at jeg havde tiltrådt min plads, kom han hjem en aften, satte sig i sofaen og gav mig følgende ordre: »Altså, du går over til postdirektøren og siger, at hr. majoren beklager ikke at kunne komme i aften. Han er træt og må udfærdige krigsplaner til i morgen. - Gentag det!« - - Det kunne jeg ikke, for så meget tysk klarede jeg ikke at sige. Så gentog han det. Første gang kunne jeg huske noget af det, men nu kørte jeg helt fast. Så blev han tosset. Han skubbede til mig og sagde: »Forsvind og sig, hvad du vil!« - - Jeg vidste nok, hvad det drejede sig om, men jeg kunne bare ikke gentage det. Det gik så i fuld galop til postdirektøren. Han boede på den anden side af gaden. Jeg kom hjem og meldte: »Befalingen er udført! - »Nå, hvad sagde så fyren?« spurgte majoren. - »Jeg sagde, at majoren var træt«, svarede jeg. - »Nå«, sagde majoren, »det er jo også tilstrækkeligt«. Og så slap vi over det. En anden gang gik det også helt galt. Jeg måtte aldrig gå i seng, inden han var kommet hjem, for jeg skulle trække støvlerne af ham, lægge hans tøj pænt sammen, løfte dynen op og lægge den over ham. Han kom ofte sent hjem, ofte langt over midnat, og så kunne jeg jo nok blive søvnløs og falde hen. Jeg havde mit værelse ved siden af hans stue, og han forlangte, at når han var nede på trappen, skulle døren til stuen være oplukket og lampen tændt.

Laon. Kolonnade ved Justitspaladset

Luxemborg by - Til venstre fæstningsmuren

Aisne kanalen

Muhamedansk moske ved Batavia

Jeg skulle stå ret til modtagelse. Det lykkedes ikke altid, og slet ikke, når jeg var oversøvnig og var faldet i søvn på min stol. Sådan gik det en aften. Han stod foran min dør og gav et brøl fra sig. Jeg for op og fik hans dør lukket op, men da jeg skulle tænde lampen, væltede den ned på gulvet og gik i stykker. Petroleum'en flød, og nu haglede det ned over mit syndige hoved. Nu forstod han, at jeg ikke var rigtig klog, en sovetryne og meget mere. Jeg fik ham i seng ved et stearinlys, og saa kunne jeg begynde at skrubbe gulv. Lugten var just ikke behagelig. Næste morgen skulle jeg have hestene fodret og striglet, stalden i orden, inden jeg kaldte på ham. Stuen var gjort ren, kun (82) lampen var der ikke mere. Han kom så op af sengen - men nattens begivenhed var ikke glemt. Skulle jeg hjælpe ham. af tøjet om aftenen, skulle jeg også hjælpe ham i tøjet om morgenen. Så gik han til kasernen, og jeg fik ordre til at gøre sovekammeret i stand og derefter melde mig på lazarettet ved overstabslægen. Han skulle undersøge, om jeg var rigtig klog ...

Da jeg kom hen til lazarettet, var lægen færdig og gået hjem. Jeg spekulerede, for en ordre skal jo adlydes. Jeg vidste, hvor lægen boede, men det var en kilden sag sådan at besøge ham privat; men der var jo ingen anden vej. Jeg kom op til døren og bankede på. »Kom ind«, blev der sagt, og jeg gik indenfor og stod ret. Lægen sad med sin lille pige på skødet. Hans frue var der også. - »Hvad vil du?« spurgte han. - »Jeg skulle hilse fra hr. majoren og spørge, om hr. overstabslægen ville undersøge, om jeg er rigtig klog«. De så på mig begge to. Fruen sagde så: »Han ser da ikke ud til at fejle noget«. Lægen spurgte, hvad jeg havde gjort. Det fortalte jeg ham. Han så venligt på mig uden at rejse sig og sagde: »Nu kan du gå hjem og hilse majoren og sige, at du intet fejler på din forstand«. Jeg var glad over at blive så hensynsfuldt behandlet. Min forstand fejlede intet; det var jeg klar over, men jeg skulle nedværdiges; men her blev majoren den lille.

Da han kom hjem ved middagstid, meldte jeg, at befalingen var udført. - »Hvad sagde lægen?« spurgte han. - »Han sagde«, svarede jeg, »at jeg intet fejlede«. - »Nå«, sagde majoren, »når han ikke kan opdage det, må han selv være tosset«. - Dermed var den sag til ende.

Den sidste historie, jeg havde med ham, og som var ret alvorlig, skete under den sidste manøvre, lige før vi skulle hjemsendes. Manøvren var til ende. Den kommanderende general havde ladet blæse til kritik. Alle officerer fra kaptajnen og opefter skulle møde. Vi tjener stod uden for kredsene og holdt hestene. Nu havde (83) jeg været med majoren i to manøvrer, saa Jeg kendte rumlen! Vi havde jo altid fine kvarterer, som også kom mig til gode. Når vi rejste bort om morgenen, fik vi altid en god mellemmad med, som jeg opbevarede i paktaskerne på min hest. Den dag, jeg nu vil fortælle om, boede vi på et hotel i en by, der hed Allenburg. Majoren fik to rundstykker og en stegt due. Til mig var der også to rundstykker, og det med godt pålæg. I manøvredagene, både første og nu andet år, forlangte han aldrig sin mellemmad, og selvfølgelig spiste jeg den så. Nu vidste jeg godt fra kasinoet, at stegt due var delikatess for ham, og jeg var derfor forsigtig. Jeg rørte ikke hans pakke hele dagen, men da vi under kritikken stod ved hestene og formodede, at bagefter skulle vi i kvarter, følte jeg mig tryk og spiste duen og rundstykkerne. - Så var da generalen færdig med kritikken, og herrerne kom for at stige til hest og ride til det nye kvarter. Min major var jo mellem dem, og så skete eksplosionen. - »Giv mig min frokost«, sagde han. - »Den har jeg spist«, svarede jeg. - »Hvad har den fyr gjort? Åh, kaptajn, kom engang herhen. Se på det svinebæst. Han har ædt min frokost! Hvad skal jeg arme mand dog stille op med sådan et svinebæst. Det ender med, at han en skønne dag æder mig!«

Det regnede ned på mig med alskens ukvemsord. - Jeg skulle ikke tro, at jeg kom hjem, når manøvren var forbi. - »Nej, så går det til Spandau, min fine ven«, sagde han. Det krib-

lede i mig, skønt jeg havde oplevet meget i de sytten måneder, jeg havde været i hans tjeneste. Det ville blive en slem skuffelse, hvis jeg ikke kom med mine landsmænd hjem til Nordslesvig.

Lørdag aften var vi hjemme i garnisonen igen, og mandag morgen skulle vi hjemsendes. Majoren talte ikke om duen mere. Søndag arbejdede jeg hele dagen med at gøre hestene og saddeltøjet rent. Min afløser var kommet og hjalp til. Majoren var ikke meget hjemme den søndag, men han kom dog tidligt hjem om aftenen. (84) Jeg blev kaldt ind i stuen, og nu oplevede jeg noget, jeg aldrig havde drømt om. Han bød mig sidde ned i sofaen, og nu fik jeg et indblik i mandens hjerte. - »Kunde du, Petersen, ikke tænke dig at blive ved militæret? Du kan blive hos mig endnu et år. Så skal du naturligvis ind på kasernen et år, og så kan du komme til mig igen. Om tolv år er du civilforsørgere. - »nej, hr. major, jeg elsker min hjemstavn og det frie bondeliv«. - »Godt, så skal du heller ikke. Nu vil jeg så sige dig tak for den lange tid, du har været hos mig. Du har tjent både mig og mine heste tro; jeg har været ond ved dig, det ved jeg, men du skal nu vide, at jeg har været glad ved dig og ville gerne have beholdt dig. Hils dine forældre; fortæl dem kun, at jeg har været slem ved dig, men at jeg også takker dem for deres trofaste søn, som har tjent mig ærligt og redeligt«. - Så tog han pungen op af lommen og gav mig 150 mark. »Og så skriv til mig en gang imellem«.

Jeg blev helt stum, men samlede mig dog til at give ham hånden og sige tak og farvel.

Næste dags morgen gik rejsen hjemad til Nordslesvig, og jeg tør nok sige, at jeg hørte ikke til de mindst glade. Havde han bare ofret lidt kærlighed på mig en gang imellem i den lange tid, det havde hjulpet mig meget. Jeg skrev ikke til ham. Der var noget i mit sind, der holdt mig tilbage. Jeg var dog et ungt menneske, som satte alle sine evner ind på at gøre sin pligt, men det blev aldrig påskønnet ...

Johan Petersen, Københoved.

Bondeliv i Rusland

Efter at vi dansksindede Krigsfanger var kommet til Jurjew Polski, for Resten fra mange Egne i Sibirien, de fleste fra Krasnojarsk, havde vi det nogenlunde godt. Vi fik mange Gaver sendt fra Danmark, men Uvirksomheden, navnlig om Vinteren, hvor vi gik og drev den af (85) og skændtes om, hvornaar Krigen var forbi, gik mangan en paa Nerverne.

Da det blev Foraar, kom der Besked om, at alle der havde Lyst, kunde komme ud paa Landet og hjælpe Bønderne. Jeg tog saa en Dag med en Bonde fra en lille By, der hed Markova, for at være der Sommeren igennem. Byen var ikke stor, to Rækker Huse med en bred Vej eller Grønsvær imellem. Man kunde egentlig ikke kalde det en Vej. Huset saa ud som alle andre Huse i Rusland. Det var af Træ og beklædt med Straatag, og saa var der et Par smaa Vinduer. Huset havde kun een Udgangsdør. Indenfor var der et stort Rum til Beboelse og saa Stalden, altsaa - i samme Hus. Som alle Steder fandtes der en stor Ovn, hvor Familien bagte Brød og kogte Mad. Brød blev gerne bagt til daglig. Det blev bagt i runde Former og smagte dejligt. Naar Brødet var bagt, blev Maden kogt, for det meste i sorte Jydepotter.

Det var næsten altid Kartoffler og Kaal og en lille Smule Kød eller Fisk. Vi spiste flere Gange daglig af denne Ret, og saa spiste vi med Brød til og drak Te fra Samovaren, en stor, rund Beholder. Under den var der et lille Fyrsted, og man fyrede i den med Trækul.

Ovenpaa Ovnene havde den gamle Mor sit Ophold om Natten, og paa Gulvet laa saa den øvrige Familie paa Faareskindspelse, godt fyldte med Lus, men det generede ikke Russerne. Jeg syntes, at det var ækelt at se de unge Piger sidde udenfor Huset og pille Lus ud af hinandens Haar. De gik ellers i Bad een Gang om Ugen i et Hus, der var indrettet til det. Her slog de Vand paa store, varme Sten, og det gaven Masse Damp, som forøgede Velværet ved Badningen.

Mændene havde om Sommeren kun en tynd Skjorte paa uden over et Par tynde Benklæder, der gik ned i deres store Filtstøvler. Om Vinteren havde de saa Pelsen paa og en stor Pelshue ned over ørerne.

Den første Dag, jeg var der, skulde jeg med Manden, som var omkring ved 70 Aar. Alle yngre Mænd var jo med i Krigen. Vi skulde ud at saa Havre paa Marken. Vi (86) startede ved Solopgang og kom hjem igen ved Aftenstide. Jeg harvede, og Manden saaede af en Skæppe. Ved Middagstid spiste vi og tog os en lille Lur. Hvor Manden havde sine Marker, ved jeg egentlig ikke. Vi var snart i øst, saa i nord, Syd og Vest. Han havde smaa Stykker hist og her. Vi kørte ogsaa Gødningen ud af Stalden, hvor den havde ligget hele Vinteren igennem. Køerne gik løse og trampede Halmen godt sammen. Kom der en lille Kalv om Vinteren, blev den gerne anbragt inde i i Stuen i en lille Baas bag Ovnene.

Hvad ville vore Damer sige til det?

Naa, vi fik da Gødningen ud, og det var nærmest de unge Piger, som stod midt i den og læssede paa, og de var nok saa fornøjede. Saa kom Høhøsten, og alle i Byen stillede med nogle korte Leer, Mænd og Kvinder. Høet blev slaaet og bagefter sat i Stak. Derefter blev der kastet Terninger om, hvem der skulde have dit og dal af Høet. Roer var der ingen af. Køerne blev om Sommeren drevet ud paa en fælles Græsgang. En Hyrde kom om Morgen og drog gennem Byen. Han tog Køerne med, hvor han kom frem. Ved Aftenstide vendte han tilbage med hele Flokken, og Køerne vidste selv, hvor de hørte hjemme.

Det var ejendommeligt at se de unge Piger i de lyse Sommeraftener gaa op og ned ad Landsbygaden Arm i Arm og synge. De sang hele Aftenen, ofte lige til Midnat ...

Hen paa Sommeren var der en Dag et større kirkeligt Optog. Det ankom fra den store By Simskaja. Foran gik der Præster, saa fulgte der en stor Mængde Kirkefaner og Billeder. Alle Præsterne havde langt Skæg og bar store, gyldne Kapper og Huer. I Haanden havde de en stor Stav. Ankomsten til Byen begyndte de at stænke Vievand paa alle Huse, ogsaa indenfor, og her sang de Messesange ved de Helgenbilleder, som findes i alle Hjem. Ingen gaar ind i Stuen, uden at han slaar Kors foran sig ved Billederne. Alle Russere er jo som bekendt græsk-katolske. Efter at Præsterne havde stænket Vievand paa (87) Husene, drog de ud paa Marken, hvor Kornet stod gyldent til Høst. Her blev der ogsaa stænket Vievand i Haab om, at man maatte faa en god Høst. Naar saa alle Deltagerne var blevet beværtede, drog de tilbage igen til en af de mange Kirker. I Kirketaarnet kunde der godt være anbragt otte til ti Klokker. Et Orgel findes ikke. Man har kun Menneskenes Stemmer. Bænke til at sidde paa findes ikke. Man maa staa op. Der findes mange Helgenbilleder, og derfor ogsaa en tung Røgelsesduft.

En Morgen kom Bonden tidligt og vækkede mig. Vi skulde til Melnitz, til en Vandmølle, som laa ca. 20 km borte og vilde ikke komme hjem før Aften. Vi skulde have Kornet

malet og med hjem igen. Det tog jo lang Tid for os. Brød og Te havde vi med. Smør saa vi aldrig derude.

Endelig lakkede det mod Høst, og Kornet blev høstet med Le og bundet paa god gammeldags Maner. Maskiner kendtes ikke. Kornet blev kørt hjem og sat op i nogle store Skure, hvor der var et gammeldags Tærskeværk med Hestegang. Det tærskede Korn blev lagt i nogle Huse, som var indrettet til dette Formaal. Det var en Slags Siloer og Halmen blev anvendt til Fodring af Køerne. Man havde gerne to eller tre Køer paa hver Ejendom og saa en lille Hest. Da Høsten var i Hus og tærsket, var der snart ikke mere for mig at bestille, for nu kom Vinteren jo snart med den strenge Frost, ofte op til 45 Grader, og den holdt sig hele Vinteren igennem.

En skønne Dag kørte Bonden mig tilbage til Fangelejren i Jurjew Polski. Her var Pastor Jensen ankommet for at være hos os i Lejren.

Jens Juel Nicolaisen, Gram.

Paa Tyfus-Lazaret

Den 1. Oktober 1914. Jeg havde Hovedpine, da jeg stod op, og hen paa Eftermiddagen blev jeg alvorlig syg. En af vore Læger undersøgte mig. Jeg (88) havde 39 Graders Feber. »Det er højst sandsynlig Tyfus; De skal straks paa Lazaret«, sagde han.

I Efteraaret 1914 var der mange, der fik Tyfus. Jeg var ked af den Besked, for jeg vidste, at Tyfus var farlig, og jeg vilde ikke gerne bort fra Kompagniet. Klokken fem kom Sygevoغن. Jeg blev lagt paa en Baare og bragt ind i Vognen. Jeg sagde Farvel til mine gode Venner, fik dem maaske ikke at se mere. Vi kørte i stærkt Trav ud af Byen, for det gjaldt om at komme ud af Skudlinien. Jeg skulde til Chauny, ca. 20 km borte, og kunde ikke godt taale Kørslen paa den brolagte Vej. – Var jeg ikke syg før, blev jeg det nu. Hovedet »dunkede«. Vejen faldt mig forfærdelig lang. Først hen paa Aftenen kom jeg til Tyfus-Lazarettet paa St. Josefs Klostret i Chauny.

Et Par Sygebærere fik mig under Armen og førte mig ind. En ung Læge undersøgte mig flygtigt og sagde til Sygebærerne, at de skulde bringe mig ind paa Nr. 14.

Søstrene rystede paa Hovedet, og jeg anede straks, at det betød noget meget alvorligt, naar man skulde paa Stue Nr. 14. Jeg var næsten bevidstløs og mærkede ikke, at jeg blev lagt i Seng. – Jeg faldt straks i Søvn. Da jeg vaagnede næste Morgen, blev jeg forundret over at finde mig liggende i »en Seng«. Det var jo næsten et ukendt Møbel.

Jeg saa mig om. Det var en stor Stue. Tyve Senge, alle belagte. Nogle kunde næppe trække Vejret. De laa paa det sidste. Det var altsaa Stue 14.

En pæn Søster kom ind og hilste paa mig. Jeg spurgte om mine Sager, for dem skulde jeg have med, naar jeg kom tilbage til Kompagniet. Hun smilede lidt sørgmodigt og sagde, at for mig var Krigen forbi; foreløbig skulde jeg blive her, og saa kom jeg paa Rekreation i Tyskland - og naar Paris var faldet, var Krigen Slut, havde Kejseren sagt. Hun redte min Seng, vaskede mig og kom saa med Morgenmaden. Den bestod af »Slimsuppe«. Vi spiste

tre Gange om Dagen. De første (89) tolv Dage fik jeg ikke andet end Slimsuppe - en tynd Vælling af Ris- eller Hvedemel, kogt i Vand ...

Det var en flov Kost, men det hørte med til Kuren. Der herskede en trykket Stemning i Stuen. Kun Stønnen - ingen Snak. I Sengen ved Siden af mig laa en Soldat og aandede tungt; ogsaa han laa paa det sidste. Næste Morgen var han stille. De lagde ham paa en Baare, dækkede ham til med et Lagen og bar ham ud. I de tyve Dage, jeg laa paa Stuen, døde der fjorten.

Der blev taget Temperatur - nogle havde 40 Graders Feber. Jeg havde en Morgen 35 Grader og Puls 48, saa der var ikke meget Fut i Balladen.

Naar man skulde forrette et nødvendigt Ærinde, blev man hurtigt klar over, at der var noget, der hed »stort« og »lille«.

Søstrene var flinke, men havde altid travlt. De havde alt for mange Patienter at passe, og Opholdet her stemte ens Sind til Eftertanke. Hvornaar bliver det din Tur? Jeg længtes ud af denne Dødens Sal.

Jeg kom dog hurtigere over Krisen, end ventet. Efter tre Ugers Forløb kom jeg ind paa en anden Stue. Her var Forplejningen bedre, men vi havde et gammelt »Vrøvl« til Sygeplejerske.

Der var en Del mandlige Sygepassere paa Hospitalet. En cand. phil. skrubbede Stuen, og den uævnelige under Sengen rangerede ogsaa under ham.

Ude i Gaarden var der ogsaa en af disse frivillige Sygepassere. Det var en Overlærer fra Hanau. Han kæmpede ikke mod Franskmændene og Englænderne, nej, hans Bestilling var at dræbe Tyfusbaciller paa de syges Støvler ... Han stod i lange Støvler og havde et stort Forklæde paa. Desuden havde han »Næseklemmer«. Med en dybsindig Mine, som om han granskede den græske Mytologi, skrubbede han Støvler hele Dagen igennem.

I Stuen ved Siden af var en rig Frk. von Bade, »Mädchen fur alles«.

Jeg følte mig ikke hjemme blandt Patienterne, og da (90) jeg hørte, at vores Kompagni lå i Ro i Blerancourt, bad jeg Lægen om at blive udskrevet. »Det er for tidligt«, sagde han, - men en Uge senere fik jeg Lov til at rejse. Jeg fik mit tøj udleveret. Det saa græsseligt ud efter den Desinficering, som var foretaget

Først skulde jeg til et Opsamlingskompagni. Der blev jeg een dag. Der var tyve Mand, der skulde til 18. Division. Blandt dem var der to Landsmænd, Karl Posselt fra Møgeltønder og Emil Jespersen fra Jydevad. Vi marcherede til Blerancourt. De atten Kilometer blev lange. Lazaretopholdet havde tæret paa Kræfterne. Vi meldte os ved Divisionsstaben i Blerancourt, og jeg fik Ordre til at melde mig ved mit Kompagni.

Der var kun et Par Kilometer til Blerancourt. Vort Korporalskab var indkvarteret i en Kaninstald. Jeg blev venligt modtaget af Kammeraterne.

Mine gode Venner, Harald Degener og Jørgen Jørgensen, inviterede mig paa en Cafe-Tur til Blerancourt den næste Dag; der kunde man nemlig faa Kaffe og Kager. Jeg følte det, som om jeg var kommet hjem igen.

Chr. Jepsen, Bylderup.

En besværlig Indkaldelse

Ved Krigens Udbrud i 1914 var jeg kun en Knægt paa 17 Aar. Jeg havde hele Tiden paa Fornemmelsen, at ogsaa vi skulle naa at komme med. Min Fader lo af mig og sagde: »Drenge kan de ikke bruge!« I Efteraaret 1915 kom vi paa Session. Jeg blev taget til Infanteriet. Min Fader mente dog stadig, at det ingen Betydning havde. Jeg tjente dengang i Mommark og var klar over, at det ikke vilde gaa længere end til Foraaret, før vi blev indkaldt. Tre af mine Kammerater og jeg blev enige om at tage en Baad og ro over til Danmark. Men vi kom ikke til Danmark. De to var hjemløse, og den tredje fortalte til Vagtmeister Engel i Skovby, at vi vilde flygte til Danmark. Den 14. April 1916 var vi til Kontrol paa (91) Neder Tandslet Stationskro. Ved Kontrollen lagde Vagtmeister Engel sin klamme Haand paa mig og erklærede mig for anholdt. Han forlangte endda, at jeg skulde løse Billet til Sønderborg. Jeg svarede, at hvis han vilde have mig med til Sønderborg, kunde han betale Rejsen.

Da jeg spurgte ham om Grunden til Anholdelsen, svarede han: »Det skal du nok faa at vide«. Vi kørte altsaa til Sønderborg og kom op til Landraaden. Jeg blev skældt ud, jeg ved ikke hvor længe, men det gik ind ad det ene øre og ud af det andet. Derefter blev jeg bragt ned paa Raadhuset. Her tog de Penge, Kniv, Cigarer og Seler fra mig og salte mig ind i en Celle. Møblementet bestod af en Seng uden Sengetøj, et Bord, en Skammel og en Kande med Vand. Senere kom en Pige og tændte op i Kakkellovnen. Hun kom ogsaa med Brød og Kaffe, men jeg var saa gal i Hovedet, at jeg sagde til hende, at jeg ikke spiste Fangekost. Jeg kikkede efter det lille Vindue med de mange Jern tremmer. Flugt var der ingen Mulighed for.

Natten gik, selvom den var lang. Om Morgenen kom en Arrestforvarer og vækkede mig. Han viste mig sin Revolver og sagde, at han skulde føre mig bort, og hvis jeg gjorde Forsøg paa at flygte, skød han mig. Jeg svarede, at dersom han skød nu med det samme, var han dog sikker paa at ramme mig. Efter at jeg havde vasket mig, fik jeg alle mine Ejendele igen.

Saa serverede man Kaffe for mig, men jeg skulde ikke nyde noget. Kort efter kom Betjenten, der skulde bringe mig til Flensborg. Han sagde, at han havde taget sin Kasket paa, for det vakte ikke saa megen Opsigt. Jeg svarede, at for min Skyld kunde han tage sin Kasket, Pikkelhue eller høje Hat paa. I hvert Fald var jeg ingen Forbryder.

Vi sejlede nu med Damperen til Flensborg og kom op paa »Bezirkskommandoet«. Der fik jeg en Overhaling Magen til den, jeg fik i Sønderborg. Saa kom der en Underofficer. Han skulde bringe mig til Kasernen. Da Døren blev aabnet, lød Sangen »Den Gang jeg drog af (92) Sted« ud til mig. I Stuen var der en 10-12 Stykker af samme Kaliber som jeg. Jeg opholdt mig her i fem Dage. Vi spillede Kort og fortalte Historier. Vi havde fire Mand til Bevogtning. To Mand skulde være paa Stuen hele Tiden, de to andre skulde gaa med os paa Toilet. Vi kunde stadig holde de to Mand i Arbejde.

Den femte Dag om Morgenen kom en Underofficer og raabte: »Hansen!« Men da vi var tre af samme Navn, svarede jeg ikke.

Men saa raabte han: »Ham Hansen fra Als!« Det var altsaa mig, han mente. Jeg rejste mig i Sengen, og han kom hen til mig. »Staa op og klæd Dem paa«, sagde han. Han var kommet for at hente mig. Jeg fik Klæderne paa og vilde gaa til Køkkenet efter Kaffe og til Kantinen efter Honning, men det var der ingen Tid til, sagde han. »Naa«, svarede jeg, »der

gaar nok flere Tog end det Klokken 11«. Jeg hentede altsaa Kaffe, drak den og spiste et Par Stykker Brød. Saa gik Rejsen videre. Den gik til Neustrelitz i Mecklenborg. Underofficeren var en flink Mand. Naar vi skulde spise, fik jeg Brød af ham. Jeg skulde ikke sidde og spise tørt Brød, sagde han. Han hadede nemlig som jeg Mikkels Trøje, Vi kom til Neustrelitz om Aftenen Klokken 11. Her tilbragte jeg Natten paa en Briks i Vagtstuen, og næste Dag kom jeg i Mikkels Trøje.

Peter Hansen, Tandsholm.

Skal gammelt venskab ej forgå

Der blev under krigen blandt de forskellige kammerater, som mødte til tjeneste i den tyske hær eller flåde, sluttet kammeratskabs- og venskabsforhold, som har holdt sig gennem årene.

Således fortæller Jens Andersen, Konkel, Graasten, som under krigen gjorde tjeneste i den tyske flåde, at han her i 1915 traf en kammerat, Martin Blichke, som var født i Sydtyskland, og som aldrig, før han kom til at gøre tjeneste i den tyske flåde, havde set havet. De to (93) blev i de år, (indtil 1917) da de gjorde tjeneste på samme krigsskib, meget gode venner. I 1917 blev Blichke forflyttet, og de så ikke mere hinanden indtil - De kom begge godt gennem krigen, og efter krigen skrev de gentagne gange til hinanden, men lidt efter lidt gik korrespondancen i stå.

Ved afskeden i 1917 gav Jens Andersen vennen et kort med verset (på dansk):

Fattig er den, der har mistet en ven,
ej nogen hans tab har vejet,
men tusindfold fattigere er den,
som aldrig en ven har ejet.

Blichke kunne ikke læse verset, men han beholdt kortet, som et minde om en god ven og kammerat.

Årene gik.

Blichke måtte igen med i en endnu frygteligere krig, som han også kom godt igennem. Han og hans hustru talte ofte sammen om den gode kammerat, som han af hjertet ønskede at træffe igen. Sådan set gik det ham godt. Han havde en vognmandsforretning (lastbiler), tankstation og salg af motorcykler m. m.

I 1955 besluttede hans hustru og han at gøre alvor af at opsøge vennen fra krigsårene. Vennen, som havde givet ham adressen på sit hjemsted i Sottrupskov. Han lod i en af sine lastbiler indbygge to køjer og en ekstra benzintank, der kunne tage 200 liter benzin, og med 500 Dm. i lommen kørte de mod nord. I Flensborg lod de bilen, som jo ikke var indregistreret til kørsel i udlandet, stå, og tog videre med rutebil.

Over grænsen gik turen videre til Sottrupskov. Her mødte de en mand, som de spurgte, om han kendte Jens Andersen, under krigen overnatros o.s.v.

– Det gør jeg, svarede manden, for det er min bror.

De fik så at vide, at Jens Andersen boede i Graasten. Her fik de til deres skuffelse at vide, at Jens Andersen, (94) hvis sundhed er meget svækket, med sin hustru var på ferie hos hustruens moder i Oldenburg.

Så hurtigt som muligt gik turen tilbage til Flensborg og sydpå. I det tidligere storhertugdømme Oldenburg kørte de til den by, om hvilken de havde fået oplyst, at Andersen var på ferie. Deres største frygt var, at han, inden de nåede dertil, skulle være rejst hjem igen.

De kom til byen, parkerede deres bil på torvet og spurgte efter Andersens svigermors adresse.

- Ah, det er der, hvor danskeren bor, var svaret.

De fik adressen og til trods for, at klokken var halvti om aftenen, gik de derhen.

De ringede på, og fru Andersen gik ud for at lukke op.

– De kender os ikke, men jeg er Deres mands kammerat fra krigen.

– Jens, kom ud! råbte fru Andersen.

– Kender du mig virkelig ikke? sagde den fremmede og viste ham. kortet.

Så kendte de hinanden og faldt hinanden om halsen. Det blev sent, inden de skiltes den første aften, og i et par dage var de sammen og drøftede gamle minder.

– Tag med os hjem, vi har soveplads i bilen, sagde vennen, luen Andersen turde ikke. Han var bange for ikke at kunne holde til det.

Men forbindelsen var atter knyttet, venskabs- og kammeratskabsbånd atter føjet sammen. Og begge håber de igen at kunne mødes og drøfte gamle minder.

A. P. M.

Et Døgn ved Loretto i 1915

Jeg gjorde Tjeneste ved en Sanitetskolonne.

Dag for Dag maatte vi til Souchez og i Virksomhed. 3-400 saarede blev hver Nat behandlet paa vor Hovedforbindsplads, - En Nat kom vi op paa 800. Sanitetskompagniet var indkvarteret i Lens. Klokken halvseks om Eftermiddagen blev vi pakket paa Lastbiler - 40 Mand paa hver - og saa suste vi af Sted. - (95) Det var ingen Fornøjelsestur. Vi stod saa tætpakket, at vi næsten ikke kunde røre os, og naar vi blev beskudt, var det utrygt at staa uden Dækning.

I Lievin kom vi hurtigt ned af Bilen. Chaufførerne havde travlt med at komme ud af det farlige Hjørne. Vi skulde vente i Lievin, til det begyndte at mørknes, Der er Angreb. - Hele Fronten er som et Ildhav. - Hurtigt hvirvles Jorden op af de store Granater. - Røde Lyskugler! - Et Helvedes Spektakel fra Bakken til venstre for os. - Der staar 200 tyske Kanoner. Vor Vej bliver beskudt. Hele Tiden er man klar over, hvor man skal kaste sig paa Jorden. - ned! - Op igen! Vi gaar fremad med et Par Skridts Afstand. Souchez bliver stærkt beskudt - og der skal vi hen. Det bliver umuligt at slippe godt fra det. Blot man kunde flyve bort fra alt det skrækelige. Der ligger igen en død - Kunde man endda faa et Skud i Ar-

men, Benene, eller et Strejfskud i Brystet, saa kunde man gaa - kort sagt: et »Heimatschuss«.

Letsaarede Infanterister kommer forbi og siger: »Der ligger fuldt af haardtsaarede«. – Det er et Helvede. Kunde man endda brække en Arm eller et Ben, eller skulde man sætte en Fod under en af de Ammunitionsvogne, der kommer forbi i fuld Galop. – Saadanne Tanker farer igennem een ...

Rask over Banen. Der ligger Resterne af en Vogn. Hestene er kastet i Grøften. Nu igen Kadaverlugten! Vi er i Souchez. Gaden har faaet flere Huller. Vi naar vort første Maal: et gammelt Kloster. – Skudt i Grus. Her er vor Forbindsplads. Vi skal hente de saarede fra Skyttegraven, bringe dem hertil, hvor de faar den første Lægehjælp, og saa skal vore Sygevogne køre dem til Lens.

Fyrré Mand til Ahlain og tres til Slamdal! – Jeg kom med de sidste. Det var den farligste Tur ved Loretto-højderne. Vi var inddelt i Hold paa fire Mand. Hvert Hold havde en lang Stang og et Stykke Teltdug til at bære de saarede i. »Sluk Lyset!« raabes der. Der er een, (96) der har tændt en Cigaret. Det er farligt, for vi er lige ved Fronten.

Ud af Byen! Hurtigt over den farlige Bakke, der konstant bliver beskudt. Vi hører de kendte Afskud fra den anden Side og ligger allerede paa Jorden. Jeg kommer til at ligge paa en lille Sandvold. En Brøkdæl af et Sekund! Et Slag under mig, og jeg mærker, at noget rammer mig. »Saa, nu er det forbi, nu flyver du i tusind Stykker!« – Det var en Granat, jeg laa paa. En Gysen gaar gennem Kroppen, Haarene rejser sig paa Hovedet. – Den kolde Sved løber ned ad Panden! – Men - den eksploderer ikke. – En Blindgænger! – Et Øjeblik er jeg lammet, saa op og hurtigt videre.

Nu er vi ved Løbegraven. Lige fra Stillingen er den jævnet med Jorden. Vi skal vente, til man har anvist os, hvilken saaret vi skal tage med. Nogle døde ligger oppe foran Skyttegraven. Vi ligger og fryser. Man skal stadig passe paa Minerne. – Man kan baade se og høre dem, og det gælder om at forsvinde, naar de kommer. Ikke blot Splinterne, men det vældige Lufttryk ved Eksplosionen er farligt. Nu rammes en Understand. – To døde, en saaret. – Med Besvær faar vi den saarede frem. Han har faaet et Ben kvæstet og er saaret i Hovedet. Et Nødforbind paa og saa af Sted med ham. Han ligger i Teltdugen. To Mand bærer Dugen i en Stang. De andre to skal afløse. Nu hurtigt over det farlige Sted - den sammenskudte Løbegrav. Saa, der træder jeg igen paa en død, der ligger i Mudderet. – Blot vi var inde i Løbegraven! En Lyskugle! - Det er lyst som om Dagen. Vi staar bomstille, thi saa snart vi bevæger os, kan Franskmændene se os - og det er den visse Død. Den lyser forbiistroet længe - Sekunderne bliver som Minutter. – Endelig slukkes den. Af Sted i fuldt Trav. Det er paa høje Tid, vi naar Løbegraven. Forbindelseslinien bliver belagt med Granater. Den saarede stønner, naar vi passerer Hjørnerne i Zig-Zag-Graven, og Graven er næsten bundløs. Vi kaster os ned i Pløret, naar en Granat (97) eksploderer i vor umiddelbare Nærhed. – En haard Omgang for den saarede.

Vi presses ind til Siden i Skyttegraven, naar vi passerer Ordonnanser, Madbærere og andre, der skal frem. Fra øverst til nederst er vi indsmurt i Ler ...

I god Behold er vi kommet tilbage til Forbindspladsen. Saa til Ablain. Tilbage igen. En halv Times Hvil. Saa igen til Loretto. Man sveder næsten Blod af Anstrengelse. Skuldrene er næsten hudløse, og saa har vi endda smaa Sandposser under Stangen. Man maa bide Tænderne sammen og komme fremad igen.

De sidste Aar i Krigen var det umuligt at holde til saadanne Anstrengelser som under Slaget ved Loretto i 1915.

Det er Daggry. Vi er lige vendt tilbage med en Soldat, der har faaet et Maveskud. Af den Slags er der kun faa, der overlever det. Der ligger mindst tyve saarede paa Gaardspladsen og venter paa at blive afhentet af Sygevognen. Man hører sagte Stønnen. En ligger paa det sidste og raaber ustandselig »Mutter, Mutter«. Den saarede, som vi lige har bragt ind, beder om Vand. »Jeg er saa tørstig, saa tørstig«, siger han. Men Folk med Maveskud maa ikke faa Vand, - Een har faaet en Granatsplint i Hovedet. Han raser og fantaserer. - Andre ligger sløve eller bedøvede af de stygge Saar, de har faaet.

Nu kommer der en Sygevogn. Alle vil med. De tigger og plager. Ingen vil vente til næste Vogn. De haardsarede kommer først i Vognen, et Par op paa Bukken; nogle letsaarede paa Trinbrættet.

Det gaar hurtigt, for Vognen skal ikke opholde sig her længere end højst nødvendigt. Det er et farligt Sted, og Heste er dyre og knappe ...

Der ligger endnu et Par ude paa Gaardspladsen. Vi spørger, hvad de fejler. De svarer ikke. - De er færdige med Krigen og skal hen i den store Grav bag Gaarden, hvor der ligger mange døde. Men selv efter Døden kan de næppe faa Fred for Granaterne. (98)

Vicefeldweblen kommer nu med det gode Budskab, at vi maa rykke i Kvarter. Det er ogsaa paa Tide. thi snart er det helt lyst, og saa er det næsten umuligt at færdes paa Vejene saa nær Fronten.

Nu rask ud af Byen. Ved Jernbanen ligger der ogsaa et Par døde. - Hurtigt videre! Nu er vi ude af det farligste Hjørne. Jo længere man fjerner sig fra Fronten, des lettere og bedre føler man sig tilpas. Trods den anstrengende Nat gaar Benene nok saa rask og let. Humøret stiger. Solen titter frem over Horisonten. Fuglene synger. Ved Fronten var det oftest temmelig roligt i Morgen timerne.

Man indaander den friske Luft i dybe Drag. - Man glæder sig over, at man lever. Man skubber Tanken om, at vi næste Nat igen skal derud, til Side. To af vore Folk blev saaret den Nat, men ingen faldt.

Straks hen til Køkkenet efter Kaffe. Op i Kvarteret, og med god Appetit faar vi nu en ordentlig Frokost. Forplejningen er ret god i denne Tid.

Vi sover til henad Tretiden om Eftermiddagen. Saa faar vi Middagsmad. Vi er tunge i Hovedet, thi der er varmt paa Loftet i det treetagers Hus, hvor vi er indkvarteret. Vi er trætte og slappe af det anstrengende Arbejde -

Saa skriver jeg hjem - maaske det sidste Brev, hvem ved? - Men det skriver man ikke. De skal ikke ængstes for meget derhjemme.

Saa faar vi Kaffe. Lidt over fem træder vi an. - Inddeling. - Op i Bilerne. - Ud til Loretto igen. Otteogtyve Gange var vi derude i den Maaned.

Chr. Jepsen, Bylderup ...

I krigen fra fire børn

I 1913 døde min kone, og jeg sad som enkemand ene tilbage med fire børn, så fremtiden tegnede sig ikke alt for lyst. Men det skulle blive værre.

Lørdag den 1. august 1914. Den dag glemmer jeg aldrig. (99)

Jeg stod om aftenen og talte med mine fire børn ude ved landevejen. Så kommer kommuneforstanderen sammen med min nabo, kromanden, hen til os, og efter at have hilst godaften, spørger kommuneforstanderen:

»Hvor gammel er du?«

Jeg svarer 44 år. Medfølgende siger han: »Ja, så skal du jo også med. Krigen er brudt ud, og du skal møde i morgen formiddag på Sønderborg kaserne«. Børnene tog til at græde, og hvad jeg gjorde, vil jeg gå forbi i stilhed.

Det gav ingen søvn den nat, thi der var meget, der skulle ordnes. Men næste morgen rejste jeg med amtsbanen til Sønderborg. Vi blev stillet op på kasernegården, blev råbt op og straks klædt i trøjen. Jeg hørte dog tilde få, der ikke blev råbt op og kunne derfor rejse hjem med ordre til at melde mig i Flensborg den 13. Her blev vi atter råbt op og på forespørgsel, om der var nogen, der ville reklamere, trådte jeg frem. Da jeg oplyste, at min kone var død året forud og at fire børn nu var alene hjemme, fik jeg lov til at rejse hjem for at afvente nærmere ordre. Men også her var det, som om modgangen blev ved. Den 12. september lå en gris på 100 pund i stalden og var død. »Det er den første modgang«, sagde jeg til min husholderske, »hvad bliver den næste?«

Den kom om middagen i form af et telegram med mødebefaling. Jeg skulle være i Flensborg den 14. Jeg mødte og blev omgående sendt til Bahrenfeld for at blive iklædt feltuniform. Jeg havde dog den glæde her at komme sammen med Hans Kolmos, Augustenhof, Christen Petersen, Vesterlund, Jørgen Lausen, Taarup, o.a. Vi blev vaccineret mod alle mulige sygdomme og så sendt til vestfronten. Vi blev tildelt 2. garde-fod-artilleriregt., og jeg kom til 3. ammunitionskolonne, mine kammerater til 4. Feldwebelen var imødekommende. Da jeg bad om at komme sammen med mine kammerater, gik han derover og fik en til at bytte med mig. Vi var ved kolonnen en hel sektion nordslesvigere: (100) inspektør Huusmann, Sandbjerg, Jes Hansen, Kliple, Jørg. Schmidt, Engskov, Andr. Jensen, Laurup, Hans Christensen, Ø. Sottrup, Hans Jensen, Aventoft, Hans Lassen og bygmester Gloi, begge fra Lysabild, foruden os fire.

Så gik det sydpå. Vi skulle en nat køre ammunition ud til stillingen ved Juvimy [Juvigny?]. Da vi laa i kvarter i Lavelle, fandt officererne på, at jeg skulle bygge dem et lysthus. For at få brædder måtte jeg efter ordre brække loftet i en bondegård op og bruge brædderne. – Men knap var lysthuset færdigt, før vi måtte bryde op og rykke længere mod vest til Compiègne.

Da vi lå der, blev det os nordslesvigere forbudt at skrive hjem på dansk. Men Huusmann skrev til H. P. Hanssen, og så måtte løjtnanten hæve forbuddet.

I Compiègne mødte jeg en dag tre sanitetsfolk. Da jeg gik forbi dem, hørte jeg den ene sige: »Det er da en nordslesviger«. Det var tre alsingere, de var fra Holm, Mels og Sønderborg.

Den 5. oktober blev jeg sparket i hovedet af en hest og fik et stort hul i panden samt en flænge over venstre øje.

Da jeg noget efter - jeg var ene i stalden, da det skete - bevidstløs blev samlet op af mine kammerater, sagde de til hinanden: »Stakkel, ham ser vi ikke mere«. (Det fortalte Jørg. Lausen mig længe efter). Efter at have ligget fem dage i feltlazarettet, blev jeg kørt til St. Quentin. Jeg var meget svag, kunne intet se og måtte kravle på alle fire, når jeg skulle ud. Så skulle jeg overflyttes til Tyskland, til Rheydt, men havde ingen benklæder. De var taget af en anden patient, idet han dog havde taget alle mine ejendele ud og stukket dem i lommen på min våbenfrakke.

Da jeg ikke ville have et par sorte franske bukser på, måtte jeg rejse uden, men da jeg lå i sengen, gjorde det ingen ting, selvom jeg undervejs måtte skifte tog i underbusker. Efter et ophold i en pigeskole, hvor vi blev plejet af nonner, kom jeg på byens sygehus. Her fik jeg (101) hver søndag besøg af en gammel mand og en ung pige. De sad på sengekanten og talte med mig, og den unge pige havde altid et eller andet med til mig. Vi har holdt forbindelsen vedlige både under og efter krigen. For kort tid siden skrev hun, der da var en dame på 48 år, at hun intet hjem havde mere. Rheydt var skudt i grus.

Jeg skulle have været udskrevet før jul 1915, men overlægen fik det ordnet, så jeg kunne fejre jul og nytår på lazarettet.

Så kom jeg til et reserve-art.-reg. i Jüterbok og blev tildelt et »rekonvalescent«-batteri. Jeg fik besked om, at jeg kunne få orlov i fjorten dage. Men den ene dag gik efter den anden, uden at jeg hørte noget. Så spurgte jeg stabslægen, hvorfor jeg ikke fik den orlov, som han havde lovet mig. Han gik med mig til skrivestuen. og så gik det i orden.

Da jeg kom hjem, blev min husbestyrerinde og jeg enige om, at vi skulle blive sammen for altid, og jeg søgte så om fjorten dages efterorlov, så jeg kunne fejre bryllup, og jeg fik den også. Senere måtte jeg tilbage til Jüterbok, men blev 1. juli sendt hjem som tjeneste-udygtig.

Nu er jeg over 76 år, men begivenhederne fra dengang glemmer jeg aldrig.

H. C. Reichardt, Lavensby pr. Nordborg.

Nogle oplevelser i verdenskrigen 1914-18

Allerede den fjerde mobiliseringsdag - i august 1914 - måtte jeg give møde på Junkerhulvejkasernen i Flensborg. Da jeg havde aftjent min værnepligt ved trænafdeling nr. 7 i Rendsburg, kom jeg til at gøre tjeneste som kusk ved maskingevær-kompagniet.

Efter tre dages forløb blev vi med heste, vogne og mandskab læsset på et jernbanetog og kørt til Aachen. På hele turen blev vi overlæsset med blomster og gaver. To dage efter vor ankomst, den 13. august, passerede vi grænsen til Belgien og blev straks Øjenvidne til de ødelæggelser, dette ulykkelige land, der jo var neutralt, (102) havde været udsat for. Kort efter nåede vi frem til et af forterne omkring Liège. Da vi kom ind i den bebyggelse, der omgav fortet, ville vi købe noget i de butikker, der endnu fandtes. Det var navnlig noget spiseligt, vi var ude efter; men da man havde en formodning om, at madvarerne var forgiftede, blev der nedlagt forbud mod at forsyne sig med disse varer.

Nogle timer senere begav vi os på vandring gennem gaderne, men pludselig begyndte civilbefolkningen at skyde på os fra vinduer og tage. Vi søgte i en fart dækning og trak os i et gunstigt Øjeblik tilbage. Da vi havde fortalt, hvad der var sket, blev hele kompagniet beordret ind i byen for at hente befolkningen frem. Vi fandt dog alle dørene låset. Man gik derfor i gang med at slå dørene ind med Økser. Nede i kældrene fandt vi beboerne sammenkrøbet i krogene. De blev alle halet frem af husene og ført bort, og kort efter skød artilleriet byen i brand.

Hele natten igennem patruljerede vi i byens gader, og i fritiden mellem vagttimerne hvilede vi ud på stenbroen. Under en af disse hvileperioder stod jeg i vildelse op - eller gik jeg i søvne? - og traskede rundt i gaderne. Jeg blev standset af en vagtpatrulje og blev nøje udspurgt. De troede, at de havde fået fat i en englænder, og de helmede ikke, før de havde ført mig tilbage til mit kompagni og fået fastslået, at jeg var den, jeg udgav mig for.

Omsider fortsatte vi vor fremmarch. Vi kom igennem fæstningen Liège og videre til Mons. Jeg blev her afkommanderet for en tid, og det var vel et held for mig; thi mens jeg var borte, faldt min sidekammerat, Albers fra Aabenraa. Vi var gode kammerater og fulgtes altid ad, ja, vi var nærmest uadskillelige.

Ved Mons havde vi de første faldne, i vort kompagni fire. Vi havde her vort første sammenstød med englænderne. Det udviklede sig til et voldsomt slag, og der var store tab på begge sider.

Fremmarchen gik dog forholdsvis hurtig, indtil vi (103) nåede ned til Marnefloden i Frankrig. Ved Esternay angreb englænderne os. Kampene strakte sig over fjorten dage og bølgede over et kamp terræn på fyrre kilometers dybde. Vore tab var store. Vi havde mistet 2000 døde, sårede og savnede.

Da vi senere nåede til Moulin, fik vi anvisning til at oprette vort kvarter i en lille skov. Ved et besøg i byen opdagede vi, at der løb en mængde høns omkring. Vi startede straks en jagt på dem og fangede ikke mindre end fyrre. Det blev til en fin middag med en masse hønsekød, ja, så meget kød, at der blev tolv høns tilbage. Nu var der den hage ved sagen, at en vagtpost havde observeret vort forehavende, og han havde meldt os til kaptajnen, og da løjtnanten på hans befaling undersøgte sagen, bestemte kaptajnen, at de tilovers blevne tolv høns skulle afleveres til ham. Men - den næste morgen var hønsene borte. Kaptajnen blev rasende; han befalede omgående, at gerningsmændene skulle idømmes arrest, og de mænd, der havde stået vagt, da de tolv høns forsvandt, skulle stå vagt, indtil de skyldige var kommet frem. - De stod vagt i otte dage, så opgav man det, og de skyldige blev aldrig fundet.

Det opklaredes aldrig, at min ven, Iver Bjerrum, og jeg var de skyldige ...

Blandt dem, der uden ophold måtte på vagt, var også den ansvarlige for køkkenet, og det bevirkede, at jeg for en tid fik en tjans der.

I slutningen af september 1914 kom vi til Chivi. Vi passerede på vejen dertil Noyon. Det var et herligt sted. Man kunne købe mange ting her, blandt andet også franskrød, og da der her fandtes mange frugthaver, havde vi æbler i massevis. Det resulterede i, at vi da også skulle prøve at lave æblemos; men det kom vi nu ikke så godt fra, thi æblemosen brændte på og blev helt sort. Vi måtte hælde hele stadsen bort.

Jeg opdagede her i Chivi, at en af mine bekendte derhjemme fra, Henrik Petersen fra Kornthved, opholdt sig i en landsby ikke langt fra os, og jeg aflagde ham (104) derfor et besøg. Naturligvis havde vi det morsomt sammen.

Mellem jul og nytår kom vi atter til Moulin og blev indkvarteret på en bondegård. Der fandtes her en dyb hule, som gav god beskyttelse, men vi havde først et mægtigt arbejde

med at udrense hulen for al slags møg og gødning, før den kunne tages i brug. Det var et arbejde, der tog os fjorten dage. Jeg havde i al den tid selskab af en af mine bekendte, Georg Lund fra Tohede.

Det var her blandt andet min bestilling at køre en vandtønde ud til fronten. Man havde nemlig her oprettet et køkken bag linien, og en af mine venner fra den aktive soldatetid i Rendsborg, Jens Kolberg fra Tørsbøl, var kompagniets kok. – Det var nu ikke altid morsomt at køre ud til køkkenet. Vi skulle først passere et vejstykke, der var i en meget dårlig forfatning, kom så ud til et stenbrud, og herfra og ned til det sted i dalen, hvor køkkenet var anbragt, kunne man fra den anden side overskue terrænet. Det havde til følge, at vi ofte blev beskudt.

På mine ture her traf jeg ofte nogle af mine bekendte: Kristian Petersen fra Bøgvad. Christian Nydal fra Tinglev, Chr. Hansen fra Ellum og Anders Nissen fra Brede. Vi havde ikke så få faldne i dette afsnit af fronten og blandt dem var desværre også Kristian Petersen og Christian Nydal. -

Det største tab på en enkelt dag havde vi dog den 15. februar 1915. Vi laa 400 mand i en lade, da der pludselig røg en granat ind gennem porten, og ved eksplosionen havde vi 15 dræbte, 15 hårdtsårede og 12 lettere såret. Det var et frygteligt syn, der mødte os. Jeg var på det tidspunkt lykkeligvis ikke inde i laden, idet jeg var beordret til at kløve brænde ude i gården. Blandt de hårdtsårede var også Andreas Andersen fra Ellummark. -

Vi blev nu flyttet ned i egnen mellem Reims og Verdun, til en by, der hed St. Etienne. Vi opslog vort kvarter i en lille skov, men til at begynde med måtte vi (105) overnatte med vore heste under åben himmel, indtil vi havde fået nogle barakker smækket sammen. Det var nu ikke den bare morskab. – Her fandt en af mine venner, underkorporal Tøjsen, der var fra Tørsbøl, og jeg på i smug at fjerne en hest og slagte den. Det rygtedes dog, at vi hver dag fråseide i overflod af kød, og enden af visen blev, at, vi blev afsløret og blev idømt tre dages arrest. Vi blev endda dømt til at afgive bestillingen som kusk og i stedet for gå med ud i skyttegravene; men heldigvis ordnedes sagen dog, og da vi kom ud af arresten, fortsatte vi vor tilværelse som kusk.

I juli måned blev vi taget ud af fronten og kørte med banen fra Rethel til Ham. Efter otte dages ophold i, en landsby i nærheden af Ham kom vi atter ud til fronten for at blive indsat i Sommeslaget. Vi startede fra en lille landsby, der hed Licourt. Det var ret vanskeligt at komme frem, for observatørerne i de mange lænkeballoner, som vore modstandere havde oppe, holdt godt udkig efter os; desuden sendte de jævnligt deres flyvere ind over os. En af dem var så dristig, at han strøg hen over os i ganske lav højde: men det endte da også med; at han blev nedskudt. Han slap godt fra nødlandingen og blev taget til fange. Fra observationsballonen havde man selvfølgelig fulgt hans skæbne, og resultatet var, at vi kort efter blev overdænget med granater fra de franske og engelske kanoner. Vi havde tab, og blandt de faldne var også vor kompagnifører. Vore tab var i det hele taget så store, at vi efter en forholdsvis kort tid blev trukket tilbage fra offensiven og marcherede tilbage til en lille by, Fontaine, der lå oppe ved Arras. – Vi lå her til helt hen i september og havde det godt.

Mens vi lå i ro her, blev vi blandt andet sat til at køre korn, som var høstet på de franske marker i de mere rolige egne, til tærskning. Tærskemaskinerne betjentes af russiske krigsfanger. Vi kom snart i en livlig byttehandel med dem. De ville nemlig gerne have brød, og det kunne vi skaffe dem. Vi ville gerne have havre til vore heste, og det kunne de udlevere til os. Det hele (106) måtte naturligvis ske bag opsynets ryg. Vi fik en sæk havre for et brød. Det kunne jo nok gå an; men begge parter var tilfredse. Der må dog være drysset

noget ud om det, for en dag kom bykommandanten pludselig ud til os og reviderede vort kvarter. Han fandt dog intet, for vi havde vor havre godt gemt.

For anden gang gik det så ud til kampene ved Somme-floden, og atter havde vi tab. Blandt de faldne var Laust Clausen fra Mollerup ved Visby. Ligeledes måtte vi udskifte kompagniets stabssergent. Den nye var af den type, der var stor på det bag ved fronten, men som var en rigtig kujon, når han skulle frem for eksempel med lønningerne til soldaterne. Han truede os evig og altid med, at han nok skulle sørge for, at vi kom ud i skyttegraven. En dag beordrede han også mig til at gøre mig klar til at gå med frem. Jeg opsøgte ham og spurgte, hvad meningen var, eftersom jeg, der jo var uddannet ved en trænafdeling, aldrig havde haft et gevær i hånden. »Ja«, sagde han, »så må De naturligvis først uddannes som infanterist«, og så måtte jeg pakke mine sager og blev sendt til et rekrutdepot i nærheden af Cambrai.

Thyge Petersen, Nørre Vollum.

Krigsdeltagelse på vestfronten

Verdenskrigens udbrud i 1914 kom som en ubehagelig kendsgerning for mig. Jeg fik kun lige begyndt på høsten, men jeg arbejdede hårdt for at nå så langt frem som muligt, thi den fjerde mobiliseringsdag skulle jeg stille på Junkerhulvej-kasernen i Flensborg.

Alle vi venner og bekendte fra Nordslesvig gjorde under opstillingen på kasernepladsen alt for at blive sammen, og det resulterede i, at 2. kompagni af det 86. infanteri-regiment talte særdeles mange dansksindede sønderjyder, og der hørtes så at sige mand og mand imellem næsten kun dansk tale. - »Hold mund, I »Knackers«, råbte befalingsmanden naturligvis.

Vor kompagnichef, kaptajn Mai, var for resten en (107) tiltalende mand, og hos ham var der altid orden i sagerne. Vi modtog vore nye feltgrå uniformer, og inden vi så os om, var vi atter soldater. Da der ikke var plads til os på kasernen, blev vi indkvarteret ude i byen. Jeg fik sammen med otte andre et godt kvarter på Holmen. Jeg lagde mærke til, at en af mine kammerater, Skov fra Spandet, på en påfaldende måde var i dårligt humør, og da jeg spurgte ham om grunden, sagde han, at han havde på fornemmelsen, at han ikke ville slippe levende hjem igen. Jeg trøstede ham, så godt jeg kunne, og sagde til ham, at vi efter sigende skulle på vagt ved Kieler-kanalen, og det var dog ikke så farligt. Men han fik ret. Han faldt allerede under den første træfning i Belgien.

Vi opholdt os kun nogle få dage i Flensborg og blev så forlagt til Klapholt i Angel, hvor vi også blev indkvarteret privat. Her blev de militæriske færdigheder grundigt opfrisket. Da kompagniet under en af de daglige Øvelser skulle passere et vandløb, kunne een af vore feldwebler, der var en ret svær mand, ikke klare den. Han blev hængende midt i vandløbet. Vi måtte række ham vore geværer og hale ham op. Den uheldige befalingsmand måtte høre mange drillende bemærkninger af kompagnichefen. Feldwebelen faldt forøvrigt senere ved Lassigny i Frankrig. Han fik den vanvittige tanke at løfte hovedet op over dækningen for at kunne studere omgivelserne i sin kikkert; men i samme øjeblik var det også sket med ham.

Efter flere dages eksercits og Øvelser blev vi anbragt i kreaturvogne og befordret til Aachen. Under hele rejsen viste man os alle vegne stor opmærksomhed, og vi fik mange gaver. Men i samme øjeblik, vi kom over den belgiske grænse, mødte der os et trist syn: afsporede tog, hærgede byer, nedbrændte landsbyer, døde mennesker og dyr og mange friske grave. Befolkningen fulgte os med hadefulde blikke. Intet under, thi tyskerne havde jo krænket deres neutralitet og plyndrede og ødelagde nu deres land. (108)

Inden vi nåede Louvain, forlod vi toget. Banelegemet var sprængt, broerne ligeledes. 2. kompagni tog opstilling for at dække artilleriet. Geværerne var efter ordre skudklare, for man vidste ikke, hvad den ondsindede befolkning kunne finde på; men belgierne forholdt sig tilsyneladende rolige. Inde i byen, og navnlig ved kirken så vi påfaldende mange mænd i civilt tøj. Efter sigende var det civilklædte militærpersoner. – Senere fandt vi for resten også civilt tøj i belgiske militærtornystre.

Da regimentet senere samme dag stod opstillet til appel, blev der pludselig sendt en byge af skud imod os: Vi havde en del sårede og døde. Hele byen blev omgående omringet, og det gik hårdt ud over byens befolkning. Enhver, der fandtes i besiddelse af våben, blev skudt, og hele byen blev antændt. Branden rasede voldsomt og gjorde stor skade. Jeg var hele natten beordret på feltvagt. Om morgenen sværmede hele styrken ud, og så gik det i spring fremad med opplantet bajonet. En belgisk styrke holdt en skovs trækning besat og skød voldsomt på os. Fra en nærliggende fabrik fyrede man på os med maskingevær. Så gik der bud til artilleriet, der i løbet af få Øjeblikke lagde fabriikken i grus. Herefter rørtes trommerne, og vi stormede skoven. Vi havde den dag i vort kompagni 65 døde og sårede. Blandt de døde var også vor kompagnichef og den før omtalte kammerat fra Spandet. Tabet af krigsmateriel var også stort. Den 5. oktober 1914 var der af vort kompagni, der var rykket ud med 282 mand, kun 37 tilbage. I vor gruppe var jeg den eneste, der var sluppet fra strabadserne med livet i behold, og en korporal måtte overtage posten som kompagnifører, indtil vi atter fik rækkerne fyldt op.

Vor nye kompagnifører var en mand af den type, der bag fronten var stor i mælet, men ude i linien var han en sølle kujon. Engang gik der en blindgænger ned i hans dækning; men så blev der vel nok sat en mængde soldater i gang med at bygge en bombesikker dækning (109) til ham. Jeg traf engang ude i løbegraven vor major, bataillonskommandanten. Han spurgte, hvor han kunne træffe kaptajnen. Jeg svarede, som sandt var: »Velforvaret dybt nede under jorden, hr. major!«

Til gengæld var vor feldwebel rigtig en mand, der var karl for sin hat, både i ord og handling. »Nordslesvigerne er mine folk«, sagde han altid, når der ankom forstærkning til kompagniet, og han havde en fin næse til at opsnuse nordslesvigere og drage dem ind i sine rækker. Var der en chance for at blive afkommanderet til gode og behagelige poster enten på bataillonskontoret eller ved skovarbejde, skulle han nok sørge for, at det var sønderjyder, der fik tjansen.

Krigen bragte vort regiment viden omkring. Efter kampene ved Louvain deltog vi i slagene ved Mecheln, Aisnefloden, Noyon, Roye og Soissons; derefter deltog vi i stillingskampene ved Artois, Gieselerhøjene og ved Lorettohøjene. Mærkværdigvis er jeg aldrig blevet såret, derimod blev jeg i 1916 plaget af en lever- og galde-sygdom og blev indlagt på krigslazarettet i Montigny. Herfra blev jeg i lazarettog overført til lazarettet i Schönburg-Lippe, og derfra igen til Flensborg. Omsider blev jeg dog igen nogenlunde rask, men lægen erklærede dog, at jeg kun kunne anvendes til tjeneste i garnisonen.

Da jeg engang var hjemme på orlov, modtog jeg et telegram med ordre om straks at vende tilbage igen til Flensborg. Her blev jeg på ny iklædt den feltgrå uniform med udsigt til atter at komme til fronten; men feldwebelen holdt på, at jeg skulle overflyttes til landstormen, og således kom jeg da til et landstormskompagni, der var stationeret i Lyksborg. Her tilbragte jeg vinteren. Denne var meget streng, og da vi kun havde en utæt sal som kvarter, døjede vi megen kulde. Tiden gik med eksercits og vagttjeneste, og så havde jeg dejlig let adgang til at smutte hjem engang imellem.

Da Tyskland efterhånden ligefrem plagedes af hungersnøden, blev jeg sammen med en hel del andre (110) kammerater fremstillet for en kommission, der spurgte os, hvad vi var i det civile liv. Da jeg var landmand, skønnede de, at jeg bedre kunne anvendes til nyttigt arbejde hjemme på min ejendom. Jeg var vel nok lykkelig. Da jeg hentede mine hjemrejsepapirer, spurgte kompagnichefen, om jeg som ejer af en landbrugsejendom ikke kunne sende ham nogle gode pakker med spisevarer, så ville han til gengæld være flink til at skaffe mig udvidet orlov. Men da jeg vidste, at det ikke var ham, der herefter ville være den myndighed, jeg skulle henvende mig til med hensyn til orlov, fik han ingen pakker tilsendt fra mig. Og så rejste jeg hjem.

Jørgen Skau, Todsbøl.

Uhyggelige dage ved Louvain

Straks efter krigens udbrud måtte jeg forlade kone og børn og rejse til Flensborg, hvor jeg blev tildelt 18. res. divisions stab. Efter at vi en tid lang havde opholdt os i Slesvig, blev vi den 23. august om aftenen læsset i et tog og kørte ved Herbesthal over den belgiske grænse. Undervejs bruste den tyske krigsbegejstring os i møde, og ved alle stationer blev vi overvældet med gaver af forskellig art.

Lige så snart vi havde passeret grænsen, blev det anderledes. Befolkningen var bedrøvet og rædselsslagen, mange huse, ja hele byer var nedbrændte, døde heste og kreaturer lå langs vejene. Vi så også mange soldatergrave. De stemte vort sind til alvor.

Vi kom gennem Louvain, en by på ca. 60.000 indbyggere. Folkene her så helt fredssommelige ud. Vi marcherede videre frem og kom alt for nær ind på fjenden. Da vi gjorde holdt, var vi kun 4½ km fra englænderne. Så gik det i ilmarch tilbage. Vi blev opdaget og taget under en kraftig ild, som dog kun forårsagede mindre tab. Vi gik videre tilbage helt til Louvain. Undervejs blev der i en landsby skudt på os af civilbefolkningen. – Vi værgede os det bedste vi kunne, og kun en enkelt af os (111) blev såret ved et strejfskud. Nu mødte vi vort infanteri, som var på fremmarch. Den følgende nat blev hele landsbyen nedbrændt. Kl. 11 om natten kom vi til Louvain og gjorde holdt på pladsen foran en kirke. En kromand blev banket op og solgte os noget øl. Kl. 1 samme nat blev vi vækket af et mægtigt skyderi. Der blev skudt fra kældrene, fra tagene og ud af vinduerne. Vi smed os ned på stenbroen og skød det bedste, vi havde lært. Ingen af os fra staben blev skudt, men artilleriet, som kom os til hjælp, mistede flere heste og havde også sårede. Så blev husene beskudt af artilleriet,

og' alle beboere i de huse, hvorfra der var blevet skudt på os, blev skudt, både mænd, kvinder og børn.

Da vi kørte ud af byen, kørte vi mange steder hen over ligene, et frygteligt syn. Så mødte vi hele familier med deres ejendele på trillebøre, børn på armen og på ryggen. De søgte at flygte fra den dødsdømte by, fra krigens rædsler. De bedre stillede kom kørende i vogne. De blev alle standsede og undersøgte, og hele skoven var fyldt med mistænkelige civilister. Her var gamle mænd og kvinder, som næppe kunne gå, unge kvinder med børn. Alle måtte de for krigsretten, som ikke gav ret mange nåde eller pardon. De uskyldige måtte lide med de skyldige, det var en forfærdelig jammer at se på både her og inde i byen. Forbrændte og skudte mennesker lå omkring på gaderne, et sted så vi en ung mor hængende ud over vindueskarmen med et lille barn ved brystet. Man kneb sig i armen for at fornemme, om man var vågen eller ej.

Bagefter erfarede vi, at det var militære i civil, som havde tiltvunget sig adgang til husene og hængt en hvid fane ud, så vi måtte tro, at der var fred og ingen fare. Men inden vi så os om, var vi inde i den største kugleregn. Hvordan det nu end er, Louvains skæbne var en frygtelig tragedie, som ingen, der så den, nogen sinde glemmer.

Iver Clausen, Graasten.

Tre gudstjenester, som aldrig glemmes

(112) Det var en af de første dage i august 1914. Jeg gik op og ned ad gaderne i Flensborg og betragtede den opskræmte by. Afdelinger af indkaldte soldater marcherede gennem gaderne for at komme med tog til deres garnisonsbyer.

Pludselig ringede kirkeklokkerne fra Mariekirken. De kaldte folk til gudstjeneste. Jeg gik ind i den overfyldte kirke. De fleste var soldater i de nye krigsuniformer. Kort før gudstjenestens slutning spurgte præsten, om der blandt soldaterne var nogle, der skulle til fronten, og om de ønskede at bede et Fadervor med hinanden. Han bad dem da komme op til alteret.

Der blev stærkt røre i rækkerne, og de første lagde sig omkring alteret; de næste knælede bagved, og flere og flere kom til og knælede ned langs midtergangen.

Præsten bad inderligt til Gud, at de igen måtte komme hjem til deres familie, og efter at alle højt havde bedt Fadervor sammen, lyste han velsignelsen over dem, hvorefter alle rejste sig og gik tilbage til deres pladser. Det var en gribende gudstjeneste, og alle forlod i dybe tanker den danske kirke.

Den næste oplevelse fandt sted i Rusland i efteråret 1914. Vinteren var hård, og vi havde meget dårlige kvarterer. Da russerne var os overlegne i tal, var ledelsen meget nervøs, og vi blev ofte alarmeret, også når der ikke var grund til det.

En morgen blev vi igen alarmeret. Der var stærk uro ved fronten. Ingen var i tvivl om, at vi skulle derud. Vi marcherede i kraftig snestorm ud ad landevejen mod fronten. Ikke langt fra byen svingede vi ind på en mark, hvor der allerede var opmarcheret mange afdelinger. Vi blev stillet op i en firkant, hvorefter feltpræsten kom kørende og stillede sig op i

midten. Han talte til os. Jeg husker ikke hans ord, men salmesangen og tilhørernes alvorsfulde ansigter gjorde det til en gribende stund, tilmed da vi mente, at vi skulle ud til den urolige front. (113) Efter gudstjenesten marcherede vi igen af sted. Men til vor store glæde gik det tilbage til kvartererne. Vi fik at vide, at det var bods- og bededag, og vi var glade, indtil den næste alarmering kom.

Årene gik, og i 1916 var jeg kommet til fronten i Flandern. Vi lå i første linie, da to af os blev udvalgt til sammen med en deling på otte mand at gå gennem en labyrint af løbegrave ud til en lille skov umiddelbart bag ved fronten. Da vi ankom her, traf vi sammen med andre fra vort eget og fra naboregimentet. Der var en præst, som holdt en tale til os. Han sagde, at vi vel nok ofte havde været i kirke, men at det sikkert var mange af disse gudstjenester, som vi aldrig glemte. Måske var vi første gang kommet i kirken ved fars eller mors hænder, havde været der, da vi blev konfirmeret eller gift. Således ønskede han også, at denne gudstjeneste måtte få betydning for os -. Til slut bad han alle, som ønskede at gå til alters, blive tilbage. Vi var mange, som blev - Medens kanonerne tordnede, maskingeværerne knitrede og flyvemaskinerne ustandselig fløj hen over vore hoveder, knælede vi ned i skovbunden, og præsten gik rundt og uddelte sakramentet. At vi aldrig kan glemme denne gudstjeneste, er ikke så underligt. Enhver, som har oplevet krigen med alle dens rædsler, har sikkert også oplevet enkelte stunder, hvor Alvoren kaldte til eftertanke.

Fr. Andresen, Kongevej 94, Sønderborg.

Ved Yserkanalen

Den, der kender Flandern, kender også det frygtelige pløre om vinteren og om foråret. Vi lå i forreste linie ved Yserkanalen. Vore stillinger lå over jorden, idet vi på grund af vandet ikke kunne grave os ned. Løbegravene, som førte til de bageste stillinger, var meget dårlige, så vi måtte ved afløsning, eller når der skulle bringes ammunition eller forplejning frem til de forreste linier, altid gøre det om natten. Det var meget (114) ubehageligt. Men om natten kunne vi ikke se de dybe granathuller, og faldt man ned i sådan et hul, kunne man ikke komme op ved egen hjælp og som oftest endda med tab af støvlerne. Selvom der var temmelig ro i stillingen, havde vi dog ofte tab som følge af det træfsikre belgiske feltartilleri og ved mineangreb.

Til højre for os lå en jægerbataillon, som forsvarede slusen »Erdwall«. Her udkæmpedes ofte kampe med håndgranater o.l. Bataillonen havde svære tab. Der var kun nogle få meter mellem de to stillinger. Der var næsten ingen patruljevirkksomhed langs kanalen, en følge af de dårlige passageforhold. Vor reservestilling lå ca. en kilometer tilbage, godt skjult i en kratskov og i cikoriemarken. Pludselig fik vi ordre til at gå tilbage til kratskoven og kun lade en enkelt vagtpost blive tilbage. Vi blev straks urolige; vi frygtede, at der nu blev »dicke Luft«. Der var ankommet et regiment flyvende artilleri, og rygtet gik, at vi skulle storme og forsøge et gennembrud.

Ved dagry åbnedes en frygtelig artilleriild, man søgte at jævne fjendens forreste stilling og reservestillingen med. Men fjenden gav svar på tiltale. Efter en ildveksling på ca.

halvanden time forsvandt det flyvende artilleri, og stormen blev ikke til noget. Vi havde en del faldne og sårede, deriblandt Christiansen og Ohlsen, begge fra Haderslev. Fra vort hvi-lekvarter i Ferrest blev vi forflyttet til Staade, og når vi skulle ud til fronten, gik marchen gennem Langemark

Kort efter blev vi afløst og forflyttet til Brügge, hvor vi lå i ca. tre uger. Så blev vi ind-sat ved St. Eloï og Wyetschoote-distriktet, et meget uroligt hjørne.

Vore modstandere var canadiske tropper, som kappedes med tyskerne om at få anbragt underjordiske miner. Man kunne ofte høre fjenden arbejde nede i jorden. Vi blev afløst af et jægerkompagni og trak os tilbage til 800 meter bag forreste linie. Pludselig skete der en voldsom eksplosion, som fuldstændig udslettede jægerne. Eksplosionen var så voldsom, at jorden rystede, og (115) lufttrykket kastede os omkuld. Mægtige blokke af blå ler blev slynget over i vore linier.

I samme Øjeblik satte artilleriet ind med en voldsom trommeild, og straks efter brød stormen løs. Canadierne nåede helt ind i vore rækker, men det lykkedes os at drive dem tilbage igen. Vort kompagni mistede den dag over 130 mand, deriblandt en landsmand, Fisker, fra Haderslevvegnen. Vi kom tilbage til Commynes for at få rækkerne fyldt op.

Da jeg gik en tur ned ad gaden, var der pludselig en, der råbte: »Hallo, Jens, æ do hæ?« Det var Hans Jessen fra Adsbøl, nu Holbøl. »Det var alligevel bedre hjemme; her skyder de efter folk«, sagde Hans.

Kort efter blev vi sendt til Wyetschoote, lige over for Kernmelbjerget. Her var det ret roligt; der blev kun anbragt store miner til senere brug. Men så blev vi sendt til Verdun, hvor der var alt andet end roligt. Her blev jeg gasforgiftet og sendt til Tyskland, for efter et halvt års forløb atter at blive sendt ud, denne gang til Somme-floden.

Jens Bruhn, Graasten.

Manden med harmonikastøvlerne

Da verdenskrigen udbrød i august 1914, var jeg lærling i en købmandshandel, I min skoletid havde jeg fået det indtryk, at selv menigmand kunne opnå at blive general i den prøjsiske hær. Det var måske derfor, jeg ved min indkaldelse købte mig et par flotte, brune støvler. Jeg nåede dog kun at avancere til underkorporal, oven i købet kun »overtallig«, men min mor var ked af, at jeg var avanceret, for hun havde hørt, at man skød efter de »sto-re«.

I garnisonen i Segeberg, hvor jeg blev uddannet, beundrede mine kammerater vel nok mine strålende støvler; men - hvor længe var Adam i paradiset?

Det begyndte med genvordighederne en dag, da vi stod omkring vor underofficer til »undervisning«. – (116) underofficeren var en hyggelig mand. I det civile liv var han øl-kusk, og når vi en gang imellem spenderede et glas Øl på ham, var han venligheden selv. Han forklarede os netop, at vort gevær havde en »sjæl«, og vi var meget nysgerrige efter at opdage, hvor denne sjæl fandtes på geværet.

Just som vi stod omkring ham, hørte vi pludselig en stemme råbe: »Hvad er det for en samling okser? I er vel fuldstændig tossede!« Det var officer-stedfortræderen, der netop var tildelt vor afdeling.

Underofficer en fik travlt med at få os opstillet i pæne rækker, hvorefter han korrekt meldte styrken hos ham. Vor nye befalingsmand nærmede sig med langsomme skridt. Han var en rigtig soldatertype med »Kejser Wilhelm-skæg«.

Pludseligt marcherede han lige luket ind på mig og beskuede mig med et gennemborende blik. Så gik det løs. »Nu har jeg været soldat i tyve år, og så skal jeg opleve, at der her står en menig soldat med brune støvler på, mens alle de andre har sorte støvler! Hvor længe har De været soldat?« - »Otte dage!« svarede jeg. - »Nå, og så går sådan en stud fint omkring her med fine støvler? Hvad er De i det civile liv?« - »Købmand!« svarede jeg nok så frejdigt. - »Nej«, brølede han, »De er rosinpiller og diskenspringer, men vent De kun, jeg skal nok lære Dem at springe, kan De tro! Det første, De går i gang med, når De er færdig her, er, at De får disse støvler pudset sorte, og så melder De Dem hos mig een time senere. Forstået?«

»Ja«, svarede jeg. -

»Det hedder ikke »ja«, brølede han, »det hedder »javel!« De er et værre fjog, og se nu til, at De forsvinder, jeg vil ikke se Dem med disse støvler!« -

Da jeg kom tilbage, købte jeg mig en æske sort skosvæerte til ti penning samt børster, Det svandt i de 33 penning, vi fik udbetalt som løn pr. dag, men jeg fik nu også udbetalt et tilskud på 17 penning, fordi jeg selv havde anskaffet mig et par støvler. - Jeg pudsede og (117) Pudsede, men støvlerne blev nærmest mahognibrune. - »Nå, det går nok«, tænkte jeg.

Jeg meldte mig hos officer-stedfortræderen; men var han arrig, så blev han nu flintrende gal: »Sådan en kamel som De har nok aldrig pudset støvler! Skrup af! Få alt det brune bort! Om en time vil jeg se støvlerne sorte!« Så fik jeg fat i en skrubborste og forsøgte med vand og grøn sæbe at få det brune bort. Det hjalp i nogen grad, men stivheden forsvandt fra skafterne. På ny kom der svæerte på, og da jeg atter meldte mig, slap jeg uden alt for meget vrøvl.

Da vi dagen derpå stod opmarcheret, fik han atter øje på mig og råbte: »Se engang på fyren der med harmonikastøvlerne. De er ligefrem fuldstændig tosset!«

Fra den tid blev jeg altid fremhævet som »Manden med harmonikastøvlerne«, Var der eftereksercits. skulle han nok sørge for, at jeg kom med.

En dag havde et hold været ude at skyde på skydebanen, og de havde skudt meget dårligt. Som følge deraf vandrede de alle til eftereksercits. Men naturligvis savnede officer-stedfortræderen mig. Han kaldte mig frem og spurgte, hvorfor jeg ikke var med til eftereksercits. Jeg svarede, at jeg ikke havde været med til skydningen. »Det er ligegyldigt«, råbte han, »dersom De havde været med, havde De også været blandt dem, der skal til eftereksercits. Træd derfor straks over i rækkerne til dem!« Og så måtte jeg altså med.

Når vi havde parademarch, blev jeg næsten altid kommanderet tilbage med ordene: »Manden med harmonikastøvlerne. tilbage - løb!« Hvorefter han fortsatte: »Med det ene ben gør han parademarch, med det nordre ben marcherer han mod hjemstavnen!«

Søndagsorlov tildeltes ganske i forhold til de resultater, man opnåede på skydebanen. De dårlige skytter blev kommanderet til at gå i kirke. »Det er ikke så meget for at høre prædikenen«, sagde han, »for den er I alt for dumme til at forstå, men i kirken kan I sidde og Øve jer i afstandsmåling!« - Jeg var nu rigtig flink til at (118) skyde, men så var vi

nordslesvigere mistænkt for at flygte over grænsen, og så kunne vi naturligvis ingen orlov få, i hvert fald ikke længere end til Flensborg.

Det var egentlig ganske uretfærdigt, og navnlig da, at det også gjaldt tysksindede nordslesvigere. Nå, rekruttiden fik omsider ende. Efter tre måneders forløb forlod vi Segeberg og kom til »Viehhalle«-kasernen i Jübeck. Der opholdt vi os en måned og blev feltmæssigt indklædt, og - jeg slap af med mine harmonikastøvler. Så gik det med musik i spidsen til banegården. Rejsen gik til Rusland, som reserve til regiment 84.

I Kugustrowa forlod vi toget og marcherede til Grodno, ca. 2-300 km, derfra videre, indtil vi indhentede regimentet, der var i Offensiv mod russerne. Sammen med flere andre heroppefra blev jeg tildelt 9. kompagni. Blandt mine kammerater var Chr. Schultz fra Simmersted, Thuesen fra Øsby, Peter Petersen fra Solderup og mine skolekammerater Knudsen og S. Lorenzen fra Tinglev. Vi holdt altid sammen og fik også en landsmand som korporal, nemlig Peter Schultz fra Haderslev. Mit første møde med ham var ikke helt almindeligt.

Da vi kom til regimentet, lagde vi mærke til, at de alle var ualmindelig lasede, og at deres fodtøj var i en meget slet forfatning. Da jeg om morgenen skulle have mine lange støvler på, var de borte. Der stod jeg i mine strømper med omvundne fodlapper, og det var vel nok et sørgeligt syn. Skulle jeg nu marchere videre på den måde? Men i det øjeblik kom Peter Schulz, korporalen, hen til mig og sagde: »Jeg hører, at du er min landsmand, derfor vil jeg fortælle dig, at det er mig, der har hugget dine støvler, Mine var nemlig så usle; men her har du dem igen!«

Jeg blev naturligvis glad ved at få min ejendom tilbage igen, og så begyndte den videre fremmarch mod øst. Efter kun otte dages forløb blev hele regimentet trukket tilbage fra kampzonen. Vi marcherede (119) nu ca. 3-400 km tilbage, indtil vi nåede en jernbanelinie, og så gik rejsen tværs igennem Tyskland til Frankrig.

Vi besatte en bundløs stilling i nærheden af Noyon. Skyttegraven var næsten bundløs. Støvlerne blev udsat for en hård prøve. Jeg stillede engang mine snørestøvler til tørre ved en kamin med det resultat, at tåen sprang på dem som glas. Og så havde vi kort efter appel med snørestøvlerne. Feldwebelen spurgte, hvad der var i vejen med dem. Jeg sagde, at rotterne havde ædt snuderne af snørestøvlerne. - »Nej«, sagde han, »De har stillet dem for tæt ved kaminen, men jeg skal garantere, at De ikke får nogen andre«. - Kort tid efter »besørgede« jeg mig dog et par andre fra vort nabokompagni. De var rigtignok adskillige numre for store. Jeg kunne næsten lave en omkringvending i dem uden at de drejede rundt.

Så fik vi en dag en sending nye snørestøvler til kompagniet. Feldwebelen opfordrede alle, der ingen støvler havde, til at træde frem. »Ja«, sagde han, »nu tænker I naturligvis, at I skal have nye støvler, bare fordi I har kastet de andre bort, men I kan tro nej!« - Derefter fortsatte han: »Nu træder frem alle de, der har støvler, der ikke passer!« - Og så trådte jeg naturligvis også frem og fik på den måde et par splinternye støvler.

Senere kom vi til Flandern. I august 1917 blev jeg hårdt såret. Jeg lå en hel dag alene mellem linierne. Da der stadig ingen hjælp kom, anstrengte jeg alle mine kræfter og prøvede på at krybe tilbage. Det gik langsomt, men for i det hele taget at kunne krybe, måtte jeg lade mine støvler blive siddende i mudderet. - Jeg havde nu nok lyst til engang at opsøge stedet for at se, om jeg endnu kunne finde et par lange støvler der - harmonikastøvlerne, for det var dem, jeg havde på. De må stå der - med næsen vendt hjem efter.

M. Jørgensen, Ravsted.

Brugstyveri - Raneri - Arrest

(120) Der siges jo, at man ikke kunne være tysk soldat, når man ikke kunne både lyve og stjele. Og der er noget om snakken. Hvem vil nægte det? Sidst på sommeren 1915 var vi kommet fra Kovno i Rusland med vore 42 cm morterer og lå nu nogle uger i den skønne by Halle ved Saalefloden og gassede os. Vi lå altid inde i Tyskland, når der ikke var brug for morternerne ved fronten.

Nu var den gode tid forbi, og vi skulle til Serbien. Vi kørte ned gennem den skønne Donaudal, gennem Østrig-Ungarn til Semendria, en serbisk fæstning, hvor vi gik i stilling. Ved turens begyndelse begyndte vi en sultekur. Vi skulle have mad på de Østrigske forplejningsstationer, men det var en meget tynd kost, der serveredes, mest vand og paprika. Og i de otte dage, vi var i stilling, fik vi næsten ingen fast føde, ingen brød og ingen kød, kun en tynd melsuppe (tapetklister) tre gange daglig. Det kunne vi ikke udføre hårdt arbejde på i længden, og vi og vore maver var da også ved at gøre oprør. Det så ud til både det ene og det andet. Men Semendria faldt, og serberne måtte trække sig tilbage, og så var vor mission endt. Dagen før vi tiltrådte hjemturen, var jeg på vagt, og som soldat og under sådanne forhold bruger man både øjne og næse.

Fra vor vagtrunde kunne man se og lugte et Østrigsk feltbageri, og vi tre, som stod på vagt sammen, besluttede, at der skulle der foretages et bræk. – Nattevagten fra kl. 12–2 blev benyttet. Vi var jo iført kappe og hjelm og havde karabiner. Vor anfører var hamborger. Vi gik over mod bageriet. Ved et hjørne af brødlageret kommanderedes der: Holdt! Hamborgeren gik nu hen til den Østrigske vagt, som gik sin runde om bageriet, og på sit allerbedste hamborgske dialekt spurgte han, om vi var på den rigtige vej. Det tog nogen tid for de to at gøre sig forståelige for hinanden, og den tid benyttede vi andre to til at løsne et bræt, og med en stok med et søm som modhage huggede vi ligefrem otte dejlige brød. (121)

Vor fører kom tilbage, en kommando lød, og taktfast forsvandt vi ud i natten, hen til vor vagtrunde. Nu havde vi brød - og dermed fast føde -. Andre skulle prøve det samme, men det gik ikke.

Der er et ordsprog, der siger, at meget vil mere have. Et andet siger, at en kande går så tit efter vand, at den kommer hankeløs hjem. Da vi kom hjem fra vagten, var der bekendtgjort, at ingen måtte forlade batteriet, thi næste morgen ville vort tog afgå mod Tyskland. Vi tre og to andre kammerater, holdt en lille konference. Vi var enige om, at vi ikke gerne ville sulte på denne tur, og det kom vi heller ikke til.

Da det var blevet passende mørkt, stak vi af, og lidt uden for byen på en gård hentede vi os hver en høne, og før daggry havde vi nydt en fin hønseuppe, og i vort kokekar havde vi hver en mørkogt høne. Nu kunne vi lægge os, til vi skulle stige i toget. – Tiden gik, men der skete kun det, at der blev kommanderet, at vi skulle stille med kokekar. – Nå, det var mørkt, men det var kun en klat marmelade, der skulle uddeles, og vi fem stillede kun med låget. Vi blev straks sendt ind efter selve karret. Selvfølgelig var vi klar over, hvor det bar hen, og jeg og to af de andre tog hønen med ud. Lidt efter, var vi fem halet frem foran afdelingen og måtte aflægge beretning om vor hønsejagt med bajonet. Vor batterichef var kommet til stede, og selvom beretningen også morede ham, og der var smil over hele linien, så lød dommen på tre dages arrest, og vi skulle hver betale en høne med fem Østrigske kroner.

Hønsene blev ikke beslaglagt, men straffen skulle påbegyndes straks, og af vagten blev vi ført hen til en kreaturvogn og lukket ind. – Det så næsten ud, som det kunne være mørk arrest. Men da toget endelig satte sig i bevægelse, gik der en stadig strøm af brugsgenstande, såsom stearinlys, tændstikker, spillekort, tobaksvarer og hønsekød hen ad trinbrætterne til vor vogn. Jo, vi havde det både lyst og godt, og mærkeligt nok havde man på (122) hjemturen virkelig også noget i gullaschkanonerne til os, ikke mindst til os fem i arresten. Da vi kom til Dresden, slog vor befrielsestime. Alle kom her gennem en aflusningsanstalt, og vore måtte også lade livet. De led kvælningsdøden ...

Christen Thiim, Rejsby.

Tre i en Svinesti

Det var saadan omtrent det tristeste Logi, de tre Sønderjyder havde haft under Krigen. Fritz, Peter og Søren var Krigsfanger, hvad enten nu Russerne havde fanget dem en Vinterdag 1915 eller de selv var rendt over til Russerne. For det skete jo, som man siger, - i de bedste Familier, at man tog sig en lille Tur over til den czaristiske Arme under første Verdenskrig i det Haab, at saa slap man for at slaas for Kejser Wilhelm. Eller hvad Grunden nu kan være.

Desværre har Orden og Properhed, System og Retfærdighed ikke altid været det mest paafaldende hos Russerne, hvad enten de har været hvide eller røde, blakkede eller af anden Kulør. Og de havde aldeles ikke Plads til dette Hav af Krigsfanger, som de maatte tage sig af under den første Verdenskrig. Og der er onde Tunger, der paastaar, at mange af de fangne siddet der endnu. Man puttede altsaa Peter, Søren og Fritz i Svinestien.

Om Peter og Søren ikke havde været udprægede Landmænd, vilde de have protesteret. Men de forstod, at Russerne havde Bolignød, og saa skulle man ikke klage paa Lejligheden. De var Griseopdrættere derhjemme i Slesvig, og de kendte Omgangen med Grise, saa det var en Lyst. De sad nu alle tre paa en Halmstak i et Hjørne af Svinehuset og drøftede Grise-problemer og Flæskepriser.

»Den der er en ægte Snykker«, sagde Søren.

Fritz, der var en Student fra Haderslev, anede ikke, hvad en »Snykker« var, og det gør vi andre heller ikke. (123)

»Den der Orne er li' godt en flot Fyr, en »grovkjøn« Barnefader til Smaagrisene«, mente Peter.

»Joo, men har du aldrig set den Orne, som Jens Hansen fra Bredebro havde i 1913«, sagde Søren. »Den var grovkjønnere end denne her«.

Fritz var Fortvivlelsen nær. Hvis der ikke skete noget, der kunde fri ham fra Svinestien, hvor han nu holdtes fangen paa Grund af Pladsmangel, saa vilde han hellere hænge sig i en Hanebjælke.

Saa skete der noget.

Da Fangevogteren Kl. 12 kom med Maden, medbragte han en »naturaliseret« Tysker, en Fabrikant Krumke, der lavede Kemikalier for Russerne i Byen Omsk i Sibirien. Han var

ikke til at tage fejl af. Stor, tyk, med den endnu brugelige Knebelsbart, et Par »Schmisse« paa Kinden, der viste, at han havde været Student og duelleret, og med en Mine, som viste, at han var helt klar over, at han hørte til Herrefolket.

Hr. Krumke var imidlertid ikke kommen for at give betrængte Landsmænd en hjælpende Haand. Han havde helt andre Planer. Saa raabte han - som om de tre Grisestifanger var døde: »Er nogen af jer Kemikere? Eller har I studeret Kemi? Eller ved I noget om Kemi?«

Peter og Søren vidste noget om Heste og Køer, Svin og Faar. Men de anede intet om Kemi. Det gjorde Fritz saadan set heller ikke. Han havde i Skolen derhjemme i Haderslev rodet lidt med Retorter og Digler. Men Kemiker var han hverken af Uddannelse eller Anlæg. Der hørte en formidabel Frækhed til at springe op og løfte Armen og raabe: »Jeg er Kemiker!«

»Famos«, skreg Hr. Krumke, »ganz famos. Folgen Sie mit!«

Og Fangevogteren meddelte Fritz, at Hr. Krumke havde faaet Lov til at udtage en virkelig dygtig og førsteklasses Kemiker til at arbejde paa sin Fabrik.

Søren og Peter saa deres Kammerat forsvinde med Fabrikanten. Saa gik det op for dem, at det var en rent ud fræk Fidus, som Fritz var ved at lave. »Men gaaren, (124) saa gaar'en«, sagde de med et af Datidens danske Slagord.

Nogle Timer senere havde Hr. Krumke installeret sin nye Kemiker i et helt pænt, lille Laboratorium i sin herskabelige Villa i Udkanten af Omsk.

Det faldt ikke den ædle Mand ind, at en stakkels Fange kunde være sulten eller tørstig. Men Fritz var ikke den, der lod sig lumpe. Han krævede ind af et godt Hjerte. Thi

»Uden Mad og Drikke
duer Helten ikke«,

forklarede han Hr. Krumke.

De næste tre Maaneder var en fuldkommen Farce.

Fabrikanten havde forklaret Fritz, at det, som det drejede sig om, var slet og ret at gøre en Opfindelse. Der skulde laves syntetisk Svovlblomme, da man i høj Grad manglede den ægte.

Fritz tænkte efter med et dybsindigt og begavet Udtryk. Saa ligesom vaagnede han efter en højere Inspiration og raabte: »Selvfølgelig, selvfølgelig kan det laves. Men dertil hører først rigtig Æggeblomme, ja, mange Snese Æggeblommer, som maa skaffes straks«.

Det var Fabrikanten indforstaaet med. Der hørte ogsaa Flæsk med til Eksperimentet, fint, smalstribet Flæsk. Ikke Bugflæsk eller Bævreflæsk. Det havde saa sandt ingen Kemiker nogensinde lavet Svovlblomme af. Nej, Bacon. Og Brød. Ikke det sursøde Bondebrød, men hjemmebak, godt, fint Brød. God, tyk Fløde hørte ogsaa med til Eksperimentet.

Saa kunde man starte Opfindelsen.

Fabrikantens lidt lade og fede Frue havde en lille Anelse om, at en Del af de til Opfindelsen rekvirerede Æg nok blev brugt til det, som Tyskerne kaldte »Trinkeier«. Men hun brugte principielt ikke sin Tænkeevne til noget anstrengende. Og at Fritz var et lyst og forslagent Hoved, var hun klar over, Baade hun og Krumke saa en af Tysklands kommende store Kemikere i ham. (125) Om hans danske Herkomst havde de hverken spurgt eller bekymret sig.

Men det gik jo lidt langsomt med den store Opfindelse, skønt der ofte stod en Em og en Duft af stegt Flæsk og Spejlæg ud fra Laboratoriet. Og vi maa med Sorg tilføje at Øl og

andre vaade Varer, som der kræves for at lave kunstig Svovlblomme. Naar Krumke nærmede sig Laboratoriet, sad Fritz bøjet over et Glas med raa Æggeblommer. Han raslede med Digler og Retorter. Han brugte svære Fremmedord om de kemiske Sammensætninger for saa sluttelig at kræve, at en Mand skyndsomst blev sendt til Moskva for at hente nogle Pund Superfosfat, pulveriseret Fernikkel. Perikum, Silikum, denatueret Cacao, rensed Sprit, Sebedillefrø samt en Del andre Sager, uden hvilke den syntetiske Svovlblomme aldrig vilde komme til Verden.

Krumke maatte saa sende en betroet Mand af Sted. Det tog tre Maaneder at faa ham til Moskva og tilbage igen med alle de Formaliteter og Dikkedarer, som Krigstiden krævede.

I de tre Maaneder aad Fritz sig større og stærkere end nogen anden Fange i Sibirien. Han haabede og bad til, at Manden med Perikum'en maatte omkomme undervejs, skønt Perikum ikke var til at foragte, sat paa Aalborg Akvavit. Saadan en Dram med Perikum kvikkede Opfinderevnen vældigt op ...

I disse Maaneder fik Fritz den Ansats til Mave, som han senere kultiverede med stort Held. Og han blev Potte og Pande hos Hr. og Fru Krumke, som stadig saa en stor Kemiker i ham.

Men da Manden med Sebedillefrøet og Perikum'en kom tilbage, begyndte Fritz at blive hed om ørene. – Naturligvis drak han Cacaoen og lavede Snaps af Perikurn'en. Men han kunde jo ikke i det lange Løb blive ved at holde Fabrikanten hen med Løgn og Snak.

Her kom Skæbnen ham til Hjælp i Form af en kendt dansk Præst, Pastor N.A. Jensen fra Danmark. Han havde faaet Tilladelse til at samle alle de danske Fanger i en (126) Lejr ved Jurjew Polski. Og Fritz saa med Glæde, at hans Opfindertid nu var til Ende. Snart kunde han vende Ryggen til Laboratoriet og med god Samvittighed rulle sit sønderjydske Vid ud i en Lejr, hvor der taltes Dansk, og hvor ingen Mors Sjæl krævede et Arbejde af ham, som han ingen svag Anelse havde om!

Ebba Tramp Launsby.

Til Bokseropstand i Kina

Juleaften 1901 kom vi med den tyske Panserkrydser »Hansa« til Munden af Yangtsekiangfloden. Vi vilde til Shanghai og holde Jul, men da vi stak for dybt, ankrede vi op her for at afvente Springfloden, der vilde sætte ind i Løbet af Natten.

Vi kom til Kina under Bokseropstanden og sejlede derefter rundt i Østasien og besøgte de fleste Havnebyer i Kina og Japan og mange øer.

Vi sejlede ogsaa op ad en Del Floder, f. Eks. ad Yangtsekiang til Nanking, ad Peiho til Tientsin, og da vi kunde faa Landlov hveranden Eftermiddag, blev vi ret godt kendt navnlig der, hvor vi laa i længere Tid. Vi havde ligget et Par Maaneder i Wladivostok, en smuk By - paa Afstand - med mange forgylde Kupler, men sløj med Renligheden. Paa Gaderne var der et værre Pløre. Der laa Træplanker paa Fortovene, for at man kunne komme nogenlunde tørskoet frem. – Vi besøgte en Del Hjem. Man var meget gæstfri; de lavede en god Te, men levede ellers tarveligt, De syntes f. Eks., at Smør var Luksus.

Senere kom vi til Nagasaki i Japan, en dejlig By med en venligt smilende Befolkning, med smaa Landbrug, næsten som vore Gartnerier, og Renligheden var stor. De har et Trækar staaende med Vand og bader dagligt deri. Det gjorde ondt at høre, at Byen næsten blev udslettet under sidste Krig. Man holdt allerede dengang ikke af det officielle Japan, vi kaldte dem da allerede »Østens Prøjsere«. – I Chemolpo paa Korea (127) var vi ogsaa i ca. fjorten Dage. Jeg husker bedst de sjove Hatte og lange gule Klæder, som Koreanerne bar.

Derefter besøgte vi Port Arthur, der dengang ogsaa var russisk. Da vi gik ind der, salutede vi for Landsflaget. Det blev besvaret fra et af Forterne paa Guldbjerget (for det tyske Landsflag) . Da vi havde Eskadrechefen, Admiral, Greve v. Ahlefeldt, om Bord og altsaa førte Admiralsflag, skulde et af de russiske Krigsskibe, der laa der, have saluteret for vor Admiral. Havde der været et russisk Admiralsflag, skulde vi salutere for det, hvis han var højere i Rang end den tyske. Da der ingen Salut kom, blev Admirals Adjutant sendt derover og fik den Besked, at Skibene blev brugt til Troppetransport og ikke kunde salutere. Nogle Timer senere kom en stor russisk Krydser ind i Havnen, og saa salutede den for vor Admiral; men der kom kun en halv Snes Skud. – Husker jeg ret, kunde han tilkomme atten Skud. Saa maatte Adjutanten derover igen, og nogen Tid efter kom saa det reglementerede Antal, der saa blev besvaret af »Hansa«. Vi kunde jo nok forstaa, at Russerne ikke havde Orden i Sagerne, men at Japanerne tre Aar efter kunde tage Port Arthur, der var saa naturligt befæstet og regnedes for en af de stærkeste Fæstninger i Verden, havde vi dog ikke holdt for muligt.

Nu kom vi til Reden ved Voosung, hvor vi kastede Anker. Vi maatte afvente Springfloden for at kunne gaa op ad Vangpoo, en Biflod til Yangtsekiang, som Shanghai ligger ved. Foran os havde en stor japansk Damper ankre op. Saavidt jeg husker »Shimbon Maru«. Jeg havde Vagt paa Fordækket fra Klokken fire. Det var nu blæst op til Storm, og da jeg gik en Runde, saa jeg, at Japaneren drev for Ankrene. Besætningen paa »Hansa« var da i Gang med Julenadveren. Jeg slog Alarm, og da vi altid laa med Dampen oppe, var vi jo straks klar til at manøvrere, men nu var Japaneren kommet saa nær, at vi ikke kunde hale Ankrene ind uden at støde imod den. Vore Ankerkæder var hver 400 Meter lange. Dem stak vi saa ud og drev derved saa langt tilbage, at (128) vi ved at lægge Roret haardt om kunde gaa op paa Siden af den, og det var ikke blide Ord, der faldt af til den stakkels Japs, der blev ved at drive. De havde slukket Fyrene, saa det tog jo nogen Tid at faa Dampen op igen.

Første Juledag om Morgen gik vi op til Shanghai, og vi vidste jo saa, at vi blev der mindst en Maaned, for vi kunde jo kun gaa ud ved Springflod.

Udenfor Shanghai laa nogle militære Styrker fra de forskellige Lande, der havde deltaget i Bekæmpelsen af Bokseropstanden. De skulde blive der, til Kina havde betalt Krigsskadeerstatningen. Der var baade Amerikanere, Japanere, Englændere, Franskmænd, Tyskere, Russere, Italianere og Østrigere i den fælles Sag mod Kineserne. Vi var inviterede derud for at fejre Kejser Wilhelms Fødselsdag den 27. Januar. Vi fik frit Øl, og der var Deltagere fra de fleste Nationer, der var der, saa det var jo en broget Blanding af Uniformer (de var jo ikke feltgraa eller grønne dengang), men det lod til, at de morede sig dejligt sammen. (129)

Nis Jacobsen.

VI SØGER

en sønderjysk Krigsdeltager fra 1914-18,

GREGERS SKØDT,

hvorom vi ikke ved andet, end at han i 1912 var Elev paa Børkop Højskole.

Mulige Oplysninger bedes sendt til

Herm. Hunger. Aabenraa.

Hvem har tjent i Inf. Reg. 66 i 1918?

Jacob Snor fra Hjerting blev indkaldt den 15. Dec. 1914 og blev uddannet ved Reg. 86 i Flensborg. Først i Februar 1915 kom han til Fronten og blev tildelt Inf. Reg. 66, antagelig 4. Komp. Den 28. Juli 1918 fik Forældrene fra hans Kompagni Meddelelse om, at Jacob Snor var savnet, men ellers ingen Oplysninger om hvor og hvordan. Efter hvad man selv hjemme kunde konstruere sammen, var Sønnen med i den sidste Marne-offensiv, der begyndte i Foraaret 1918, men som ret hurtigt blev til Tilbagetrækninger med svære Tab. Straks efter Krigen søgte Forældrene gennem det tyske Røde Kors efter Oplysninger om Sønnens Skæbne, men uden Resultat.

Er der nogen indenfor D. S. K., der har tjent i Inf. Reg. 66 i 1918 og evt. har kendt Jacob Snor, bedes de sætte sig i Forbindelse med den savnedes Broder, Chr. Snor i Rødding.

Ære være deres minde

Følgende kammerater tilhørende vor forening er afgang ved døden

Aabenraa amt

Aabenraa afdeling:

Jes Petersen	16. 4. 56
Andreas Petersen	16. 4. 56
Peter Tegewaldt	21. 4. 56
Kresten Kirkegaard	28. 5. 56
Jens Johansen	10. 6. 56
Jens Jacobsen	23. 6. 56
Johan Helsinghoff	23. 1. 57
Peter Chr. Andersen	3. 3. 57
Johan Schæfer	28. 3. 57

Bedsted LØ afdeling:

Marius Jørgensen	26. 8. 56
------------------	-----------

Bjolderup og Hjordkær sogne:

Heinrich Jessen, Smedager	30.5. 56
Jens Callesen, Hjordkær St.	20.6. 56
Johann Byriel, Hjordkær St.	31.7. 56
Jørgen Paulsen, Bolderslev	15. 10. 56
Peter Høyer, Bolderslev	20. 10. 56
Nis P. Lorenzen, Hjordkær St.	13. 11. 56
Peter Chr. Autzen, Hjordkær St.	15.1. 57
Hans Chr. Johansen, Bolderslev	21.1. 57

Bov afdeling:

Nicolaj Oechsler	15. 7. 56
Hans Povlsen	15. 12. 56

Ensted afdeling:

Christian Hansen, Hostrupskov	16. 7. 56
Jes Fohlmann, Stubbæk	24. 7. 56

Felsted afdeling:

Christian Christiansen	3. 5. 56
Niels Johansen	17. 6. 56

Graasten afdeling:

Rasmus Rasmussen, Graasten	22.4. 56
Christian Skov, Graasten	19.6. 56
Christian Jessen, Nybøl mølle	16.10. 56
Nicolaj Hinrichsen, Graasten	10.2. 57
Chresten Jørgensen, Graasten	27.2. 57
Peter Balzersen, Graasten	12.3. 57

Holbøl afdeling:

Jørgen Johannsen, Hokkerup	12.4. 56
Christian Boysen, Helhelmark	5. 5. 56

	Lorenz Martinsen, Vilsbæk	23. 10. 56
Klipleve afdeling:	Andreas Hoffmann, Klipleve	16. 9. 56
Kværs afdeling:	Peter H. Holm, Kværs	10. 2. 57
Rise afdeling:	Chr. Juulsgaard, Rødekro .	13. 5. 56
	Andr. Bennedsen, Brunde.	1. 10. 56
	Phillip Petersen, Risehjarup	3. 12. 56
	Nikolaj P. Jessen, Rødekro	8. 2. 57
Varnæs afdeling	Peter Paulsen, Varnæs	6. 5. 56
	Christian Sørensen, Varnæs	10. 5. 56
	Andreas Andresen. Bovrup	4. 2. 57
Haderslev vesteramt		
Agerskov afdeling:	Hans J. Mahler	28. 3. 57
Gram afdeling:	Jørgen J. Jørgensen, Kastrup	24.7. 56
	Niels Lorentsen, Tiset	7.10. 56
	Peter Krans, Gram	8.12. 56
	Thomas Jessen, Gram	9.12. 56
	Hans Jørgensen. Vester Lindet	10.12. 56
	Niels Fogh, Tiset	8. 2. 57
	Jens Behrens, Gram	12.2. 57
Sdr. Hygum afdeling:		24.6. 56
	Frits Bøthker Petersen	2. 3. 57
Jels afdeling:	Nis Iversen	26. 5. 56
	Karl Jessen	29. 6.56
	Kristian Dam	15. 12. 56
Nustrup afdeling:	Chresten J. Skjødt	12. 4.55
	Ludvig Hybschmann	14. 5.55
	Jens Due	13. 6.57
	Anton N. Dam	20. 7.57
Rødning afdeling:	August Stamm	28. 9. 56
	Hans J. Toft	1. 1. 57
Skodborg - Skrave afdeling:	Hans Schøning, Skodborg	2. 6. 56
	Peter Juel, Langetved	21. 9. 56
	Thorvald Clausen, Københoved	23. 9. 56
	Hans Hørlück, Vejen	4. 2. 57
Tirslund afdeling		

	Martin P. Aarup, Aabøl	1. 12. 56
	Mathias P. Damm, Gøtterup	11. 1. 57
	Jørgen Hybschmann, Aabel	13. 3. 57
Toftlund afdeling:		
	Godsk Hansen	20. 6. 56
	Christian Schmidt.	10. 10. 56
	Laurids Thomsen	15. 2. 57
Haderslev øster amt		
Aller afdeling:		
	Jens Dinesen	23. 6. 56
Haderslev afdeling:		
	P. Holm .	3. 4. 56
	H. Chr. Christensen .	29. 4. 56
	H. S. Petersen .	12. 6. 56
	Jørg, Madsen .	27. 11. 56
	Jens P. Jensen .	19. 12. 56
	H. P. Møller .	24. 1. 57
	Jørg. Nissen .	30. 1. 57
	Nis Kruse.	8. 3. 57
Hammelev afdeling:		
	Jakob Pedersen, Jernhyt	1. 6. 56
Hoptrup afdeling:		
	Marius Juhl Christensen	9. 1. 57
	Knud Bade	17. 1. 57
Starup afdeling:		
	Chrest. Lysbeck, Lendt	4. 4. 56
	Bertel Wogensen, Lunding	15. 10. 56
Stepping-Prarup afdeling:		
	Carl Skøtt, Frørup	31. 5. 56
	Povl Villadsen, Stepping	12. 6. 56
	Jørgen Schmidt, Stepping	23. 6. 56
Tyrstrup-Christiansfeld afdeling:		
	Carl Horsig	21. 6. 56
	Thomas J. Petersen	9. 8. 56
	Peter Refshauge	9. 12. 56
	Johannes Jørgensen	4. 1. 57
	Niels Paulsen	3. 2. 57
Vedsted afdeling:		
	Peter Autzen, Vedsted	5. 6. 56
	Niels Falk, Skovby	8. 8. 56
	Thomas Jensen, Arnitlund	22. 9. 56
	Christian Jessen, Vedbøl	20. 12. 56
	Jens Hansen, Vedsted	29. 1. 57
Vilstrup afdeling:		
	Georg August Schneidereit	15. 7. 56

	Hans Peter Dinesen	29. 9. 56
Øsby afdeling:	Andreas Bøjsen	27.4. 56
	Jokum Hansen Witt	12.5. 56
	Andreas Hannibal ø	13.2. 57
	Iver Bork	12.3. 57
Sønderborg amt		
Broager afdeling:	Peter Hansen	13.4. 56
	Christian Eis	27.5. 56
	Hans Petersen	7.9. 56
	Rasmus Tychsen	9.10. 56
	Peter Hansen	10.10. 56
	Jørgen Kock	11.11. 56
	Rudolf Kastesen	19. 12. 56
	Nis Mohr	4. 1. 57
	Lorens Frederiksen	4. 1. 57
	Peter Johansen	21. 2. 57
Egen afdeling:	Johannes Mygind, Egen	16. 4. 55
	Hans Finmand, Dyndved	23. 4. 56
	Chr. Jørgensen, Elstrup	22. hl. 56
	Hans H. Andresen, Østerholm	6. 2. 57
	Peter Bladt, Dyndved	18. 2. 57
Havnbjerg afdeling:	Rasmus P. Hansen, Havnbjerg	27. 4. 56
	Jørgen Matzen, Brandsbal	19. 10. 56
	Hans Jessen, Elsmark	23. 2. 57
Hørup afdeling:	Andreas Møller, Høruphav	20. 11. 56
	Hans Jørgensen, Lambjerg	10. 1. 57
Kegnæs afdeling:	Johan Peter Møller, Lillekobbel	24. 6. 56
	Hans Chr. Bøjskov, Sønderby	2. 8. 56
	Peter Petersen, Østerby	1. 9. 56
	Hans Bendix Thomsen, Damkobbel	17. 12. 56
Ketting-Augustenburg afdeling:	Jakob Johansen, Sebbelev	6. 5. 56
	Peter Clausen, Skakkenborg	25. 5. 56
	Chr. Clausen, Ketting	9. '8. 56
	Mathias Hansen, Augustenburg	21. 11. 56
Lysabild afdeling:	Jørgen Hansen	9. 11. 56
Nordborg afdeling:		

	Chr. Hansen, Nordborg	27. 5. 56
	Jens Hansen, Holm	18. 1. 57
	Math. Hellesøe, Holmskov	29. 1. 57
	Jens Thomsen, Nordborg	7. 2. 57
	Jørgen Davidsen, Holm	30. 2. 57
Notmark afdeling:		
	Hans Hansen, Skærtøft	26.4. 56
	Christian Jensen, Hundslev	22.8. 56
	Jakob Vogt, Hundslev	20.9. 56
	Christen Mathiesen, Fynshav	21. 11. 56
Nybøl afdeling:		
	Jakob Kornbek, Nybøl	23. 4. 56
	Hans P. Lorensen, Stenderup	5. 1. 57
	Chresten Christensen, Stenderup	13. 3. 57
Oksbøl afdeling:		
	Christian Lauritsen, Melsmark	13. 3. 57
Sottrup afdeling:		
	Svend Anker Haussen, Narremølle	18. 10. 56
Svenstrup afdeling:		
	Frederik Christensen, Svenstrup .	27. 4. 56
	Jens Jensen, Svenstrup	18. 5. 56
	Hans Petersen Stevning	20. 8. 56
	Jørgen Thorsen, Hjortspring	3. 1. 57
Sønderborg afdeling:		
	N. Hansen	8. 4. 56
	Joh. Kolmos	22. 4. 56
	P. Kückelhahn	27. 4. 56
	P. Andersen, Dybbøl	29. 4. 56
	H. Hansen	19. 5. 56
	Th. Gydesen	28. 5. 56
	Joh. Nicolaisen	24. 8. 56
	Max Christensen, Dybbøl	1. 9. 56
	H. Hess	20. 11. 56
	W. Mathies	1. 1. 57
	A. Abild, Ulkebøl	8. 1. 57
	Viggo Jørgensen	23. 2. 57
	H. P. Hansen	25. 2. 57
Tandslet afdeling		
	Jørgen Meier, Kettingskov	4.6. 56
	Peter Hansen, Tandsgaard	29. 12. 56
	H. Laue Petersen, Tandshede	24. 1. 57
Ullerup afdeling:		
	Jes Clausen, Blansskov	15. 6. 56
	Jes Philipsen, Avnbøl-Østen	22. 10. 56
	Hans Krogh, Avnbøl-Østen	28. ro. 56
	Mathias Andersen, Avnbøl-Østen	13. 11. 56

Tønder amt

Abild afdeling:	Leonhard Christiansen	16. 8. 56
Arnum afdeling:	Hans J. Schmidt . Laust Knust	23. 11. 56 6. 4. 57
Arrild afdeling:	Peter Rostgaard Evald	10. 8. 56
Ballum afdeling:	Johann Boek, Hjerpsted	9. 10. 56
Brede afdeling:	Thomas Wind, Bredebro	28.8. 56
Burkal afdeling:	Math. Chr. Lorenzen	19.5.56
Bylderup afdeling:	Peter Frederiksen Peter Chr. Petersen	12.4.56 3.3.56
Døstrup afdeling:	Martin Lassen	10.5.56
Emmerlev afdeling:	August Petersen	24.8.57
Højer afdeling:	Antoni Christensen, Daler Carsten Petersen, Højer	22.4. 56 11. 2. 57
Løgumkloster afdeling:	Peter Jepsen Herman Jensen	6. 12. 56 26. 12. 56
Møgeltønder afdeling:	Nis Lorenzen	4.6. 56
Rejsby afdeling:	Johan Sørensen Nis Schneider	27. 11. 56 3. 1. 57
Skærbæk afdeling:	Jacob Villadsen. Skærbæk Andreas Davidsen, Skærbæk	15.5. 56 9. 2. 57
Tinglev afdeling:	Thomas Frederiksen Nicolaj Jepsen	2.4.56 23. 4.56
Tønder afdeling:	Andreas Paulsen Peter Jacob Petersen	2. 11.56 5.2.57
Visby afdeling:	Hans P. Nielsen, Visby	9. 2. 57
Østerhøjst afdeling:	Eduard Beyer	6. 11. 56

Christian Pedersen	12. 11. 56
Christian Bendorff	5. 2. 57

FLENSBORG

Flensborg afdeling:

Karl Schütt	5.4. 56
-------------	---------

FYN

Afdeling Fyn:

Hans Kongsted, Strandby	31. 10. 56
-------------------------	------------

JYLLAND

Fredericia afdeling:

Karl J. Lund	1.2. 57
--------------	---------

